

Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Zevende editie,
8 november 2022

Colofon

Coördinatie
Louise Paquot

Auteur
Louise Paquot

Statistieken en infografieken
Louise Paquot
Eva Salman

Verantwoordelijke uitgever
François Bertrand

Met de medewerking van
Constance de Combrugghe
Margaux Lebrun
Sarah van Gaens
Eva Salman

Lay-out
Nazca agency & Partners

Foto's
Kim Sattler

Bruss'help
publiekrechtelijke vzw
Ondernemingsnummer: 0723.632.965
Verenigingstraat 15, 1000 Brussel

Inhoud

Inleiding	5
Methode	9
Wie moet worden geteld?	10
De aanvullende gegevens	16
Hoe wordt er geteld?	17
Planning	18
Nachtelijke telling	18
Verzamelen van de gegevens	20
De vragenlijst	20
Sterktes en zwaktes	23
Kwantitatieve resultaten	25
Context	26
Algemene situatie	26
Evolutie tussen 2008 en 2022	29
Verdeling volgens leeftijd en gender	33
Mensen in de openbare ruimte – ETHOS Light 1	36
Mensen in de noodopvang – ETHOS Light 2	39
Mensen in opvangcentra voor thuislozen - ETHOS Light 3	44
Onthaalhuizen	44
Transitwoningen	45
Sociale voorzieningen in hotels	46
Mensen die een instelling verlaten – ETHOS Light 4	47
Mensen in niet-conventionele woningen – ETHOS Light 5	48
NEOS	49
Kraakpanden	50
Tijdelijke bezettingen	50
Mensen die bij derden verblijven – ETHOS Light 6	51
Met uitzetting bedreigde personen – ETHOS Light 7	52
De aanvullende gegevens	53
Personen in opvangcentra voor migranten	53
Mensen in opvangvoorzieningen voor Oekraïners met een internationaal beschermingsstatuut	55
Begeleid wonen en Housing First	55
Profielen en traject - verkennend onderzoek	58
Levenssituaties	61
Gender en leeftijd	63
Nationaliteit en geboorteplaats	66
Samenstelling van het huishouden dat rechtstreeks betrokken is bij de situatie van thuisloosheid	67
Bekende of vermoedelijke gezondheidsproblemen	68
Bekend verleden in een instelling	69
Bekende inkomsten	70
Tenlasteneming en referentieadres bij een OCMW	71
Kenmerken van thuisloosheid	71
Bekende oorzaken van de thuisloosheid	71
Bekende duur van de thuisloosheid	73
Conclusie	75
Bibliografie	82
Bijlagen	84

Inleiding

Het Bruss'help-team dankt de **300 professionals en vrijwilligers** die op pad zijn gegaan en zonder wie deze telling niet mogelijk zou zijn geweest. Diezelfde mensen blijven zich ook vandaag nog keihard inzetten om een einde te stellen aan de dak- en thuisloosheid.

We danken ook alle **partners van de openbare diensten** voor hun massale medewerking, die heeft bijgedragen tot de kwaliteit van de verzamelde gegevens.

Dankzij de inzet van deze mensen konden we essentiële gegevens verzamelen om de ontwikkeling van het fenomeen beter op te volgen en corrigerende en preventieve maatregelen te nemen die zowel gericht als doeltreffender zijn.

François Bertrand, Directeur Bruss'help

De thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vond op 8 november 2022 plaats. Het was de zevende editie van deze tweejaarlijkse studie. Dit onderzoek heeft als doel de evolutie van de thuisloosheid in de 19 gemeenten van het Brussels Gewest te beoordelen.

Bruss'help neemt de telling sinds 2020 op zich, tussen 2008 en 2018 werd ze uitgevoerd door La Strada. Dit werk behoort tot de opdrachten die de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) heeft toevertrouwd aan Bruss'help, steunpunt voor de Brusselse dak- en thuislozenzorgsector, een studie- en analysecentrum dat als regionale instantie belast is met de coördinatie van nood- en inschakelingsvoorzieningen in de dak- en thuislozenzorg.

De telling beoogt meerdere doelstellingen. Vooreerst is het de bedoeling een balans op te maken van de huidige situatie en die te vergelijken met de resultaten van de vorige edities. Vervolgens wil dit onderzoek de verscheidenheid aan vormen van thuisloosheid zichtbaar maken. Het bezorgt de mensen op het terrein en de overheidsinstanties analyse-instrumenten om thuisloosheid te voorkomen en te bestrijden.

Een longitudinaal onderzoek

Sinds 2008 vindt er om de twee jaar een telling plaats (met uitzondering van 2012). Hoewel het tot heden niet mogelijk is het exacte aantal thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te bepalen, maakt de replicatie van het onderzoek bij gelijke methodologie het mogelijk de resultaten van jaar tot jaar te vergelijken en zo de evolutie van de thuisloosheid te beoordelen.

Sinds de eerste editie vindt de Brusselse telling altijd begin november plaats. Historisch werd deze periode gekozen om de representativiteit van de gegevens over thuislozen te garanderen buiten de winterregelingen. Die lopen van midden november tot einde maart, en in die periode is er een veel ruimer opvangaanbod, zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als in andere Belgische en Europese agglomeraties.

Methodologisch kader

In 2022 werd bij de thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest rekening gehouden met zeven categorieën van levenssituaties. Die categorieën zijn gebaseerd op de ETHOS Light typologie (bijlage 1), een versie van de ETHOS typologie (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion) die tot in 2020 als referentie werd gebruikt in Brussel (bijlage 2). De ETHOS en ETHOS Light typologieën zijn statistische instrumenten die de Europese Federatie van Organisaties die met thuisloze mensen werken (FEANTSA), ontwikkelde om rekening te houden met alle levenssituaties waarbij personen niet als mensen met een thuis kunnen worden beschouwd.

De ETHOS en ETHOS Light typologieën worden op grote schaal gebruikt in Europa. De standaardisering van de gegevensgaring op basis van deze typologieën komt interregionale en internationale vergelijkingen van het beleid ter bestrijding van thuisloosheid ten goede. Om de vergelijkbaarheid met de andere tellingen in België te bevorderen, werd beslist om ETHOS Light als referentie te gebruiken voor deze editie.

In de praktijk worden de gegevens van de telling begin november in één nacht verzameld via drie kanalen: telling in de openbare ruimte, verwerking van cijfers verstrekt door de opvangdiensten of de diensten die zich bezighouden met kraakpanden, en het verzamelen van informatie over de trajecten en de profielen van de thuislozen. Voor deze editie werden belangrijke methodologische wijzigingen doorgevoerd met betrekking tot het laatstgenoemde kanaal. Dit jaar werden de gegevens verzameld door middel van een vragenlijst die diverse diensten voor hulp aan thuislozen hebben ingevuld.

De vragenlijst

Voor deze editie werden extra gegevens ter aanvulling van de aangeleverde informatie verkregen door middel van een vragenlijst die door de erkende opvangdiensten, dagcentra en OCMW's werd ingevuld. Deze vragenlijst, geïnspireerd op de tool die in Vlaanderen en Wallonië wordt gebruikt (Italiano, Mertens en Vermeir, 2021), had als doel op een betere manier gegevens te verzamelen over de sociaal-demografische kenmerken, de huisvesting of het ontbreken ervan, het traject, de gezondheid en de hulp die de OCMW's aan thuislozen verstrekken.

De methodologische keuzes op dit niveau zijn erop gericht meer elementen te verstrekken die inzicht geven in de levenssituaties van thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en hiermee de denkoefeningen over preventie en sociale maatregelen te verrijken.

Het is belangrijk dat de resultaten van deze vragenlijst voorzichtig worden geïnterpreteerd. Ze werden immers verkregen in het kader van een proefproject dat moet worden verbeterd op basis van de bij deze eerste editie opgedane ervaring.

Een project waarbij de partners van het netwerk massaal worden betrokken

Op alle niveaus geldt dat de telling niet kan plaatsvinden zonder de medewerking en de inzet van de partners. In een eerste fase wordt het project begeleid door een comité met vertegenwoordigers van de thuislozenhulpsector en de academische wereld, dat met name de methodologie verder ontwikkelt. Dit jaar was hun inbreng cruciaal om de vragenlijst aan te passen aan de Brusselse context en ze hier te implementeren.

Bovendien worden straathoekwerkers geraadpleegd om te bepalen welke gebieden van het Gewest moeten worden bezocht tijdens de telling in de openbare ruimte. Diezelfde straathoekwerkers hebben er samen met de vele vrijwilligers en actoren uit aanverwante sectoren zoals de MIVB, de NMBS en Leefmilieu Brussel voor gezorgd dat de inventarisatie tijdens de nacht van de telling kon worden uitgevoerd. Tot de vrijwilligers behoorden dit jaar vertegenwoordigers van meer dan 40 verenigingen uit de thuislozenhulp en aanverwante sectoren, en van een tiental openbare diensten, meerdere studenten van de richting maatschappelijk werker, enkele onderzoekers en politieke vertegenwoordigers.

Om de onbewerkte gegevens, verstrekt door de opvangdiensten en de diensten die zich bezighouden met kraakpanden, te centraliseren, is bovendien de medewerking van 95 gegevensverzenders nodig.

Ten slotte moesten tijdens de maanden na de telling nog talrijke maatschappelijk werkers worden ingezet om de vragenlijst in de methodologie te integreren. In totaal waren er 42 diensten betrokken bij dit deel van het werk. Daartoe behoren bijna alle erkende opvangdiensten, verschillende dagopvangcentra en drie OCMW's.

Dankzij die enorme inzet van mensen kunnen deze gegevens om de twee jaar worden verzameld en kunnen we statistische analyses uitvoeren, om de evolutie van de thuisloosheid te meten en zichtbaar te maken en indicatoren te verstrekken voor het begrijpen en bestrijden van thuisloosheid.

Methode

Wie moet worden geteld?

Alvorens een methodologie op te stellen voor de inventarisatie van de thuislozen, moeten we het begrip 'thuisloosheid' definiëren. Een definitie is des te relevanter omdat ze van invloed kan zijn op het begrip van de term, en dus op de belangrijkste benaderingen in de strijd tegen thuisloosheid (Edgar, Harrison, Watson en Busch-Geertsema, 2007). Bovendien benadrukken diverse auteurs het belang van een gemeenschappelijke definitie van thuisloosheid. Volgens Fitzpatrick, Bramley, Johnsen, Pathak en Carvalho (2018) en Pleace, Bretherton en Mayock (2013) kan een gemeenschappelijke definitie het vergelijken van gegevens vergemakkelijken. Dit zou ook betrouwbare indicatoren opleveren voor de ontwikkeling van een beleid om thuisloosheid te voorkomen en te beperken.

In die optiek ontwikkelde FEANTSA in 2005 de ETHOS typologie om de diverse levenssituaties die verband houden met thuisloosheid, te classificeren en te identificeren. Volgens FEANTSA betekent een thuis hebben, beschikken over fatsoenlijke huisvesting of een ruimte die aan de behoeften van de persoon en zijn gezin (fysiek domein) is aangepast, waar ze privacy hebben, maar ook sociale relaties kunnen uitbouwen (sociaal domein) en waar ze het exclusieve bezit, woonzekerheid en de eigendom van de plaats hebben (juridisch domein) (Edgar et al., 2007).

Met die definitie van thuisloosheid als uitgangspunt ontwikkelde FEANTSA de vier conceptuele categorieën van de ETHOS typologie die het mogelijk maakt een onderscheid te maken tussen de levenssituaties met betrekking tot

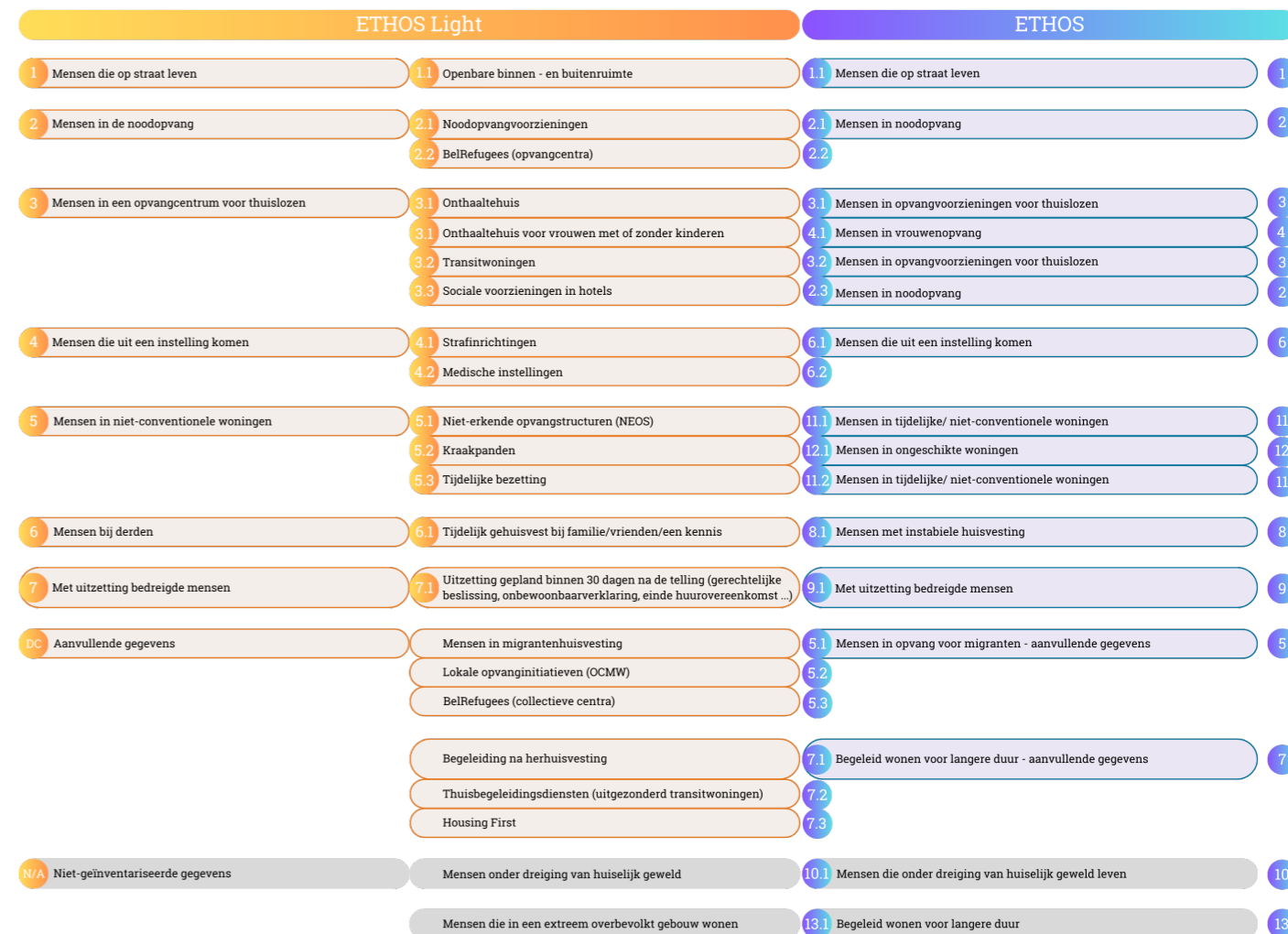
thuisloosheid: het ontbreken van een thuis (*roofless*), het ontbreken van een woning (*houseless*), instabiele huisvesting (in de zin van onzekerheid, *insecure housing*) en ontoereikende huisvesting (*inadequate housing*). In totaal omvatten deze vier conceptuele categorieën dertien operationele categorieën (FEANTSA, 2011). Tot de zesde editie van de telling, in 2020, werd deze typologie als referentiekader gebruikt in Brussel.

ETHOS Light is een vereenvoudigde versie van ETHOS, speciaal bedoeld om gegevens over thuisloosheid te verzamelen. Ze omvat zes categorieën van thuisloosheidssituaties: 1 - mensen in de openbare ruimte, 2 - mensen in de noodopvang, 3 - mensen in opvangcentra voor thuislozen, 4 - mensen die een instelling verlaten, 5 - mensen in niet-conventionele huisvesting, 6 - mensen bij derden. De ETHOS Light typologie dient als referentiekader voor de tellingen in het Vlaamse en het Waalse Gewest.

Vanaf deze editie zal het gebruik van een gemeenschappelijk instrument het vergelijken van de verkregen gegevens in België vergemakkelijken.

De categorie 'mensen in de openbare ruimte' (1) betreft alle personen die noodgedwongen de nacht doorbrengen in de openbare ruimte, hetzij buiten (op straat, in parken, op openbare plaatsen enz.), hetzij in overdekte ruimten (zoals treinstations, metrostations of gangen van openbare gebouwen).

De categorie 'mensen in noodopvang' (2) betreft alle mensen die in noodopvangvoorzieningen leven. In 2020 werden meerdere crisisvoorzieningen

opgezet om de urgentie van de gezondheids crisis aan te pakken. Zo werden hotels opgeëist, werden de opvangplaatsen bij New Samusocial uitgebreid en werd een door het Rode Kruis beheerd lockdown-opvangcentrum opgezet. In die periode waren al deze voorzieningen erop gericht onderdak te verschaffen aan thuislozen en werden ze dus in aanmerking genomen in ETHOS Light 2.

Op de dag van de telling waren verschillende sociale projecten in hotels nog geopend en beschikten ze over specifieke financiering in het kader van het Gewestelijk Herhuisvestingsplan. De drie betrokken projecten waren: het door DoucheFLUX beheerde project, het door het

OCMW van de Stad Brussel beheerde *H.I.T. 18-24*-project en het door de vzw Source beheerde *Home Less Vincula*-project. De aanvankelijke opdracht, het verschaffen van onderdak, werd geleidelijk vervangen door een opdracht van tijdelijke (tussen 4 en 9 maanden) opvang en herinschakeling (Van Gaens, 2022), wat ertoe leidde dat deze projecten in ETHOS Light 3 werden opgenomen voor deze editie van de telling.

De categorie 'mensen in opvangcentra voor thuislozen' (3) omvat, naast personen die in sociale hotelvoorzieningen worden opgevangen, alle mensen in onthaalhuizen en transitwoningen.

Volgens de Brusselse Huisvestingscode is een transitwoning een «woning die bestemd is voor een specifieke doelgroep waarvoor sociale begeleiding wordt ingesteld en die niet langer dan achttien maanden betrokken wordt» (ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2004). In deze definitie zijn echter verschillende werkelijkheden verweven. Naargelang de dienst of organisatie kan de term 'transitwoningen' verwijzen naar subsidievoorwaarden of begeleidingsmodaliteiten, of kan het een interne benaming zijn voor een specifiek opvangtype (Horvat en Striano, 2021).

Onthaalhuizen maken niet vaak het onderscheid tussen begeleiding aangeboden in de gemeenschappelijke opvang (onthaaltehuis) en die in de individuele opvang (ook transitwoningen genoemd). Daarom worden alle mensen die door deze diensten (onthaaltehuizen en transitwoningen) worden opgevangen, sinds 2020 gegroepeerd. Het overige publiek dat in het Brusselse Gewest gebruikmaakt van een 'transitwoning met begeleiding', bestaat hoofdzakelijk uit mensen in transitwoningen die worden beheerd door de OCMW's en mensen in transitwoningen die worden opgevolgd door de diensten die instaan voor begeleiding aan huis. Laatstgenoemde gegevens worden sinds de zesde editie van de telling in een afzonderlijke categorie opgenomen.

De categorie 'mensen die uit een instelling komen' (4) omvat mensen in strafinrichtingen of medische instellingen die bij hun vertrek niet over een huisvestingsoplossing beschikken of zullen beschikken.

Voor strafinrichtingen worden de gegevens verzameld op basis van de 'vrijlatingskits', een systeem dat in april 2012 werd ingevoerd om de kwetsbaarste gedetineerden middelen te geven waarmee ze zich tijdens de eerste dagen na hun vrijlating kunnen organiseren. Om aanspraak te maken op die hulp, moet de betrokkene over financiële middelen (ten minste € 100) beschikken en nergens voor opvang terecht kunnen bij de vrijlating.

Voor het verzamelen van gegevens over medische instellingen, waartoe zowel de klassieke ziekenhuizen als psychiatrische centra behoren, wordt contact opgenomen met de sociale diensten om te bepalen hoeveel mensen zich in de volgende situaties bevinden: 1 - thuisloze patiënten op de spoedafdeling op 8 november, tussen 23 uur en middernacht; 2 - patiënten die tijdens de nacht van de telling in het ziekenhuis zijn opgenomen, die binnen de dertig dagen het ziekenhuis moeten verlaten en voor wie er nog geen huisvestingsoplossing is gevonden; 3 - patiënten die tijdens de nacht van de telling in het ziekenhuis zijn opgenomen en van wie het verblijf tot na de geplande duur werd verlengd bij gebrek aan huisvestingsoplossingen bij hun ontslag. Tot 2020 werden alleen gegevens verzameld over mensen die op de spoedafdeling lagen tijdens de nacht van de telling.

De categorie 'mensen in niet-conventionele woningen' (5) verwijst naar alle levenssituaties in tijdelijke of niet-conventionele voorzieningen. Ze omvat alle mensen die in niet-erkende opvangvoorzieningen, tijdelijk bezette gebouwen en kraakpanden leven.

NEOS zijn opvanginstellingen die niet worden erkend of gesubsidieerd door de Belgische autoriteiten. Bijgevolg worden deze voorzieningen niet gecontroleerd door de referentieadministraties. Er zijn grote verschillen op het gebied van begeleiding, doelgroepen en opvangmodaliteiten. NEOS kunnen zowel commerciële organisaties zijn als voorzieningen opgezet door initiatieven van burgers of geloofsgemeenschappen.

Bepaalde structuren ontwikkelen goede praktijken, terwijl andere vaak vermoedens doen rijzen dat de mensenrechten er worden geschonden. Deze inrichtingen werken vaak met een minimum aan personeel. Bij sommige ervan werden meermaals gevallen van mishandeling of machtsmisbruik vastgesteld (inbeslagname van goederen en identiteitspapieren, mishandeling, pesterijen, vernederende straffen, onbewoonbaarheid, buitensporige en abnormale medicatie, geen transparant beheer van het geld van de bewoners enz.) (Warsztacki, 11 oktober 2016). Bovendien vangen bepaalde NEOS alleen doelgroepen op met specifieke en/of gecumuleerde kwetsbaarheden: thuisloosheid, geestelijke gezondheidsproblemen, onzeker administratief statuut, gevangenisverleden, handicap enz. Die mensen, die soms psychisch bijzonder kwetsbaar zijn of voor wie NEOS de enige mogelijkheid zijn om een leven op straat te vermijden, zijn niet altijd in staat om op mishandeling te reageren.

Het bestaan van NEOS roept moeilijke discussies op. Enerzijds effent het ontbreken van eenduidige normen de weg voor bepaalde mistoestanden en tekortkomingen op hygiënisch, sociaal en medisch vlak. Maar gelet op de verzadiging van het opvangaanbod voorzien deze structuren anderzijds in de behoeften van mensen die geen toegang

krijgen tot klassieke opvangstructuren of gespecialiseerde instellingen. Bovendien kan de flexibiliteit van bepaalde regels op het vlak van aanwezigheidsplicht, duur van het verblijf of sociale begeleiding ervoor zorgen dat mensen een plaats vinden buiten de erkende sector, waar de begeleiding en de opvangomstandigheden vaak veeleisend zijn voor personen met meerdere kwetsbaarheden.

Toch werden de autoriteiten al aangesproken over de problematiek van de NEOS. In 2010 werd in het Brussels Parlement al een eerste mededeling geformuleerd die leidde tot de oprichting van een werkgroep van maatschappelijk werkers onder leiding van La Strada (2012). Dat project resulteerde in een ontwerpovereenkomst zonder subsidies onder toezicht van de GGC, maar daar kwam geen vervolg op tijdens de volgende legislatuur. In 2018 werd een nieuwe ordonnantie voor de sector van de thuislozenhulp goedgekeurd (Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2018). Daarin werden duidelijk de criteria vastgesteld voor noodopvangvoorzieningen en onthaaltehuizen. Als de structuren aan die criteria voldoen, kunnen ze na een inspectie worden erkend, anders moeten ze de deuren sluiten. In de praktijk is er sindsdien niets veranderd aan de toestand rond de NEOS.

De mensen in de NEOS worden geteld via rechtstreekse communicatie met de structuren zelf, die vooraf worden geïdentificeerd door partners die de informatie doorspelen aan Bruss'help. De mogelijkheid om de mensen die er verblijven te inventariseren, is dan ook afhankelijk van de mate waarin die structuren bekend zijn tijdens de telling.

De categorie 'niet-conventionele woning' omvat bovendien de mensen die in kraakpanden leven. Juridisch wordt 'kraken' gedefinieerd als het bezetten 'zonder eigendomstitel noch recht' van een lokaal of gebouw. Naast de omstandigheid dat ze de bewoners geen enkele zekerheid bieden, kunnen kraakpanden onbewoonbare plaatsen zijn met mensonwaardige leefomstandigheden. De bezette plaatsen kunnen zowel grote gebouwen zijn waarvan elke verdieping wordt ingenomen, als leegstaande huizen of eenvoudige ruimten op kelderverdiepingen. Sommige van deze locaties zijn goed bekend bij de maatschappelijk werkers wegens hun grootte of hun reputatie, terwijl andere onder de radar blijven.

Zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als elders is het bezetten van kraakpanden een fenomeen waarvan de omvang moeilijk in te schatten is. Diverse gemeentelijke preventiediensten, OCMW's en andere diensten voor bijstand aan personen hebben, met inachtneming van een strenge vertrouwelijkheidsplicht, meegewerkt aan het verzamelen van gegevens. Toch is het voor deze editie vastgestelde aantal zonder enige twijfel een onderschatting.

De term 'tijdelijke bezetting' verwijst naar gebouwen waarvan de bezetting met de eigenaar kon worden geregeld en vastgelegd door ondertekening van een overeenkomst. Via zo'n 'precaire bezettingsovereenkomst' kan een eigenaar zijn vastgoed ter beschikking stellen in ruil voor een financiële vergoeding. Dit contract kan in geen geval worden gelijkgesteld aan een huurcontract.

De bezettingsovereenkomst biedt geen volledig antwoord op de huisvestingscrisis, maar kan een pragmatische oplossing zijn om thuislozen tijdelijk onderdak te verschaffen. Door de vele crisissituaties zoals de huisvestingscrisis, de gezondheidscrisis en de migratiecrisis zijn de bezettingen 'zonder eigendomstitel noch recht' de voorbije jaren in aantal toegenomen op het Brusselse grondgebied. Als reactie op die vaststelling kenden de GGC en het Gewest financieringen toe om de bezetting te conventioneren van leegstaande gebouwen die vaak problematisch waren voor de gezondheid en de veiligheid van hun bewoners. Doorgaans worden die bezettingen begeleid door verenigingen en gemeentediensten, die onder meer als bemiddelaar optreden tussen de bewoners van de bezette gebouwen en de eigenaars. Maar hoewel de conventionering die bezettingen zichtbaarder maakt, is de mogelijkheid om ze in kaart te brengen afhankelijk van de mate waarin de betrokken actoren bekend zijn en van de relaties die met hen worden onderhouden.

De categorie 'bij derden' (6) omvat alle mensen die bij gebrek aan stabiele huisvesting tijdelijk worden opgevangen bij vrienden, familie of kennissen. Ze omvat al deze situaties wanneer ze niet door een lokale overheid of een vzw worden begeleid en verschilt in die zin van een gecoördineerde en begeleide burgeropvang.

Opvang bij derden wordt als een verdoken vorm van thuisloosheid beschouwd, want de betrokkenen blijven dikwijls onder de radar van de statistieken. In bepaalde gevallen doen deze mensen geen beroep op de traditionele ondersteunings- en zorgdiensten, wat ze bijzonder onzichtbaar maakt. Zij worden dan ook niet opgenomen in de tellingen. Bovendien kunnen bij derden

opgevangen mensen de lokale instanties bewust niet op de hoogte brengen om de mensen die hen opvangen, te beschermen tegen financiële beperkingen in verband met bijvoorbeeld het samenwonen. In alle gevallen mag men er niet van uitgaan dat die mensen over een thuis beschikken. Hun privacy en hun sociale leven hebben immers vaak te lijden van de situatie en ze hebben wettelijk niet het recht om in de woning te wonen. De persoonlijke situatie van elk van die personen kan echter verschillen en op heel wat punten meer of minder beperkend zijn.

De gegevens over bij derden opgevangen personen werden door middel van vragenlijsten verzameld wanneer de situatie van de mensen voor de specifieke nacht van de telling bekend was.

Naar aanleiding van de conclusies van MEHOBEL (Edgar et al., 2007) beslisten de onderzoekers een categorie toe te voegen aan ETHOS Light: de personen die met uitzetting uit hun woning worden bedreigd (in dit verslag als categorie 7 beschouwd). Die categorie is opgenomen in de algemene definitie van ETHOS, maar niet in de oorspronkelijke ETHOS Light typologie. Toch zal bij de Brusselse telling rekening worden gehouden met deze situatie.

In het Brussels Gewest zijn verschillende gerechtelijke uitzettingssituaties mogelijk, met name de gerechtelijke en de administratieve uitzetting. De gerechtelijke uitzetting is de meest voorkomende vorm (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2019). Ze kan het gevolg zijn van de niet-naleving van contractuele verplichtingen, zoals de niet-betaling van de huur, de beschadiging van het gehuurde goed, overbezetting, burenhinder. Er kan ook toe

worden beslist wegens het niet-vertrekken na het verstrijken van de huurovereenkomst, ongeacht of de huur al dan niet vooraf werd opgezegd. De administratieve uitzetting is veel zeldzamer dan haar juridische tegenhanger. Ze is gebaseerd op de woonbaarheidsstatus van de woning en wordt door de gemeentelijke overheid toegestaan, hetzij op eigen initiatief, hetzij op beslissing van de DGHI (Directie Gewestelijke Huisvestingsinspectie).

De OCMW's moeten van de lopende procedures op de hoogte worden gebracht wanneer een gerechtelijke uitzetting wordt uitgesproken (tenzij de bewoner er bezwaar tegen maakt dat het bevoegde OCMW op de hoogte wordt gebracht, ongeacht of het om een tweede verblijf dan wel een studentenhuurovereenkomst gaat) en wanneer de DGHI een verbod heeft uitgevaardigd om een woning verder te verhuren. Bovendien worden ze niet systematisch ingelicht over de uitzetting van mensen in transitwoningen, beslagen op onroerend goed of wanneer de burgemeester een administratieve uitdrijving heeft gestart.

De informatie over deze categorie wordt verkregen aan de hand van de door de OCMW's verzamelde gegevens. De OCMW's worden verzocht mee te delen hoeveel mensen er binnen dertig dagen na de telling zullen worden uitgezet, al zijn er aan deze methode bepaalde beperkingen verbonden. Zo zijn niet noodzakelijk alle personen die zich in deze situatie bevinden, opgenomen in de bij de OCMW's verzamelde gegevens. Bovendien worden niet alle meegetelde personen noodzakelijkerwijs thuisloos na de geplande uitzettingsdatum.

De aanvullende gegevens

In de ETHOS typologie stemmen de operationele categorieën 5 en 7 overeen met respectievelijk 'mensen in opvang voor migranten' en 'mensen die begeleid wonen voor langere duur'. Deze operationele categorieën zijn opgenomen in eenzelfde conceptuele categorie: de 'thuislozen'. Hoewel deze twee categorieën in de telling van 2020 waren opgenomen, werden ze uit de voornaamste cijfers gehouden om de vergelijkbaarheid met de vorige edities te garanderen. Ze komen niet voor in de ETHOS Light typologie, maar zullen ook in de telling van 2022 worden gepresenteerd als aanvullende informatie.

De categorie "personen in opvangcentra voor immigranten" omvat sinds 2020 personen in opvangcentra voor asielzoekers en personen in een migratiesituatie in de Brusselse telling. De asielzoekers, die ten laste moeten worden genomen door het FEDASIL-netwerk of in lokale initiatieven door de OCMW's als ze geen alternatieve oplossing hebben - kunnen als thuislozen worden beschouwd volgens de definitie van FEANTSA. Ze hebben immers zelden een eigen ruimte of voldoende privacy in deze onthaalcentra. Net zoals bij de telling in 2020 werden mensen die in door BelRefugees opgezette collectieve accommodaties verbleven, eveneens meegeteld. Deze voorzieningen gedragen zich als aanvullende centra naast andere structuren die door de vereniging worden beheerd, maar zijn niet specifiek gericht op mensen die de mogelijkheid hebben asiel aan te vragen in België.

Hoewel ze als aanvulling worden gepresenteerd, zijn die cijfers essentieel om zicht te krijgen op de invloed van de asielcrisis, die als gevolg heeft dat mensen geen toegang hebben tot het recht op federale opvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zoals vermeld wordt het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest veel zwaarder getroffen dan de andere. Dit gebrek aan toegang/ die langdurige vertraging van de toegang laat zich sinds 2017 geregeld gevoelen.

Voor deze editie houden we ook rekening met mensen die uit Oekraïne zijn gevlucht voor de oorlog in hun land en die in collectieve voorzieningen of door burgers worden opgevangen. Net zoals bij de collectieve opvangcentra voor asielzoekers kunnen de omstandigheden waarin deze mensen leven, worden beschouwd als een vorm van thuisloosheid volgens de definitie van FEANTSA.

De telling van de mensen in de collectieve centra zal worden uitgevoerd via de ondersteunende partners, en die van bij burgers opgevangen mensen aan de hand van de gegevens, geregistreerd op het 'Be My Guest'-platform dat door het Brussels Gewest wordt gebruikt om deze vorm van opvang te coördineren.

In 2020 werden de 'mensen die begeleid worden voor langere duur', inclusief een deel van het publiek dat door de diensten begeleid wonen wordt gevolgd, ingedeeld in de conceptuele categorie van de 'thuislozen'. Hoewel die diensten zich niet uitsluitend richten tot personen die dakloos zijn geweest, bieden zij wel degelijk ondersteuning om mensen te helpen een woning te vinden en te houden.

In Brussel zijn er twee formules: begeleiding na herhuisvesting en begeleiding aan huis. De eerste formule is bedoeld om mensen die in een onthaalhuis verbleven, te helpen om op een duurzame manier hun intrek te nemen in de nieuwe woning, met psychosociale begeleiding gedurende drie tot negen maanden. Die gegevens worden verzameld als aanvullende informatie over het traject van de mensen na een verblijf in deze voorzieningen.

Begeleiding aan huis bestaat uit psychosociale, administratieve en budgettaire begeleiding van kwetsbare mensen of gezinnen. Ze kan maximaal vijf jaar duren en is bedoeld voor mensen die hulp nodig hebben om hun woning te behouden of om hun intrek te nemen in hun woning en er te blijven na op straat of in een opvangcentrum te hebben geleefd.

De begunstigden van de Housing First-projecten behoren ook tot deze categorie, maar anders dan bij de diensten begeleid wonen, zijn deze programma's uitsluitend bestemd voor *daklozen* volgens de definitie van FEANTSA (ETHOS Light 1 en 2). Deze diensten zijn alleen toegankelijk voor mensen die al lang op straat leven of die vastzitten in het circuit van de sociale noodhulp, in het bijzonder mensen met verslavingsproblemen of problemen op het vlak van geestelijke gezondheid.

Hoe wordt er geteld?

Het aantal thuislozen wordt geteld in nauwe samenwerking met de Brusselse sector van de maatschappelijke dienstverlening en met andere organisaties die onrechtstreeks met dit publiek werken zoals ziekenhuizen, vervoersmaatschappijen en Leefmilieu Brussel. De lokale overheden, met name de OCMW's, werden eveneens nauw betrokken bij deze nieuwe editie.

Elke partner werkte mee aan een of meer fasen van het proces, zoals de voorbereidende vergaderingen, de vragenlijsten, de opsporing, het afbakenen van de te dekken zones, de nachtelijke telling, het verzamelen van gegevens en de interpretatie van de resultaten. Met het oog op een goed verloop van de werkzaamheden en om methodologische problemen op te lossen, werden vergaderingen georganiseerd met een begeleidingscomité dat onderzoekers en professionals uit de sector onder zijn leden telde.

In totaal werkten meer dan 95 diensten mee aan het verzamelen van gegevens, waaronder 14 OCMW's en 7 gemeentediensten. New Samusocial en de OCMW's van Sint-Gillis en de Stad Brussel namen bijzonder gedreven aan de jongste editie deel. Ongeveer 300 mensen werkten aan de nachtelijke telling mee. Onder hen onder meer werknemers van de MIVB, de NMBS en Leefmilieu Brussel, alsook van 42 verenigingen uit deze of aanverwante sectoren, onderzoekers en studenten maatschappelijk werker van een Brusselse hogeschool. Het Bruss'help-team heeft zich ook vóór en na de telling enthousiast ingezet.

Planning

Een zorgvuldige voorbereiding is cruciaal om de thuislozen in het Brussels Gewest te tellen. Eerst moet er voor een goede coördinatie met alle betrokken partijen worden gezorgd. Zij moeten herinnerd worden aan de principes en doelstellingen van de actie. Hun deelname moet worden verzekerd en indien nodig worden gezamenlijk de voorwaarden bepaald. Aan de burgemeesters van elke gemeente en de voorzitters van de OCMW's wordt gevraagd de medewerking van hun diensten aan deze activiteit formeel te bevestigen.

Tijdens de twee weken vóór de telling wordt aan de veldwerkers, de mobiele teams en de preventiediensten gevraagd om de plaatsen te zoeken waar thuislozen gewoonlijk de nacht doorbrengen. Aan de hand van die observatie kunnen de te dekken zones worden afgebakend en de prioritair te bezoeken plaatsen worden bepaald. Op basis van die informatie en de bij de vorige editie gedekte plaatsen wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in zones ingedeeld. Voor bepaalde zones moet er ten minste één melding zijn. Dit zijn de eerste zones die op de avond van de telling aan de vrijwilligers zullen worden toegewezen. Andere zones, waarvoor er vooraf geen melding is gedaan, worden verdeeld zodra alle prioritare zones zijn afgewerkt. Elke zone moet in één uur kunnen worden doorlopen, hetzij te voet, hetzij per fiets, hetzij met de auto.

Personen die aan de nachtelijke telling willen deelnemen, schrijven zich in op een website die aan de organisatie is gewijd. Elke zone wordt aan twee (of drie) vrijwilligers toegewezen, rekening houdend met hun ervaring in de sector en hun vervoermiddel. Vrijwilligers die als straathoekwerker

deelnemen, krijgen automatisch de zone toegewezen waarin zij doorgaans hun opdrachten uitvoeren. In het algemeen worden de groepjes zo samengesteld dat ten minste een van de leden vertrouwd is met de begeleiding van thuislozen.

Nachtelijke telling

Concreet houdt de nachtelijke telling in dat alle zones worden bezocht tussen 23 uur en middernacht, om alle mensen te tellen die zich voor de nacht in de openbare ruimte hebben geïnstalleerd. In de mate van het mogelijke worden de zones door de vrijwilligers grondig uitgekamd om niemand te vergeten. Voor deze editie konden alle MIVB-stations worden bezocht, evenals het Noordstation, het Zuidstation, het Centraal Station en de stations Kapel, Schuman en Luxemburg.

De vrijwilligers kwamen enkele uren vóór de telling bijeen voor een briefing. Dat geeft elke vrijwilliger de gelegenheid om de teamgenoten te leren kennen en kennis te nemen van de toegewezen zone. Al sinds de eerste editie in 2008 is dit tevens een gezellige ontmoeting waarbij professionals en vrijwilligers uit de sector zich achter een gemeenschappelijk doel kunnen scharen.

Voor aanvang van de telling worden de methodologie en de doelstellingen aan de deelnemers uitgelegd. Alle vrijwilligers moeten een overeenkomst ondertekenen (bijlage 3) waarin zij zich er moreel toe verbinden de thuislozen in de openbare ruimte te respecteren en ze niet wakker te maken, te fotograferen of op welke wijze ook te storen. Alle teams krijgen een kaart van de te bestrijken geografische zone, waarop de plaatsen en straten staan

aangegeven die prioritair moeten worden verkend. Om dubbeltellingen te vermijden, is het van cruciaal belang dat deze zones in acht worden genomen.

De vrijwilligers krijgen ook een formulier met uitleg over de te verzamelen informatie. Indien mogelijk moeten zij, zonder de mensen te storen, details noteren over de getelde personen, zoals het geslacht als het een volwassene is, of de leeftijd als het een minderjarige is. Om dubbeltellingen te voorkomen, moet de exacte locatie van elke persoon worden vermeld (straatnaam, huisnummer, precieze plaats) en moet een korte beschrijving van de persoon worden toegevoegd (enkele onderscheidende kenmerken).

Elk team vertrekt dan naar zijn zone en wacht tot stipt 23 uur om te beginnen tellen. Om middernacht eindigt de operatie en gaat ten minste één vrijwilliger van elke

groep naar het ontmoetingspunt terug om het ingevulde formulier af te leveren. Om te garanderen dat de verzamelde informatie leesbaar en nauwkeurig is, worden de vaststellingen doorgenomen met een lid van het Bruss'help-team. Vervolgens worden de gegevens ingevoerd en vergeleken om dubbeltellingen op te sporen.

De kaart in figuur 1 toont het gebied dat tijdens de nachtelijke telling in deze zevende editie werd bestreken. De 96 buitenzones van deze editie beslaan een totale oppervlakte van 56,4 km², of 34,9% van het gewest. Bovendien werden alle MIVB-stations en alle grote treinstations (Noord, Zuid, Centraal, Kapel, Schuman en Luxemburg) bezocht. Hoewel bepaalde diensten zoals meerdere preventiediensten of New Samusocial specifiek naar bepaalde zones werden uitgestuurd, waren de deelnemers uit de sector over de zones verspreid.

Figuur 1 – Dekking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tijdens de nachtelijke telling

Verzamelen van de gegevens

Parallel met de nachtelijke telling verzamelt Bruss'help alle gegevens over de personen die zich in opvang- en onthaalstructuren bevonden tijdens de nacht van de telling. Vóór de telling werden formulieren naar alle partnerorganisaties en -diensten gestuurd om het exacte aantal mensen aan te geven dat aanwezig is in diverse voorzieningen zoals noodopvangvoorzieningen, onthaalhuizen, transitwoningen, sociale voorzieningen in hotels en opvangcentra voor asielzoekers en voor Oekraïners die internationale bescherming vragen. Ook de diensten voor begeleiding na herhuisvesting en begeleiding aan huis en de diverse Housing First-operatoren worden aangesproken om die informatie te verstrekken. De verzamelde gegevens betreffen het aantal opgevangen of opgevolgde mensen, het gender van de volwassenen (man, vrouw of X, voor non-binaire mensen of personen van wie het geslacht niet overeenstemt met het geslacht dat hen bij de geboorte werd toegekend), de leeftijd van de kinderen (0-3, 4-12 of 13-18 jaar) en de erkende opvangcapaciteit van het centrum.

Soortgelijke gegevens worden verzameld bij de NEOS en bij organisaties die betrokken zijn bij tijdelijke bezettingen en kraakpanden. Voor de kraakpanden en tijdelijke bezettingen is het proces voor het verzamelen van gegevens complexer en zijn er doorgaans contacten met verschillende bemiddelende verenigingen. Aan de Brusselse ziekenhuizen wordt gevraagd om door te geven hoeveel thuislozen er tijdens de nacht van de telling tussen 23 uur en middernacht op de spoedafdeling zijn opgenomen, en om informatie te verstrekken over gehospitaliseerde mensen die binnen

de 30 dagen het ziekenhuis moeten verlaten om een huisvestingsoplossing te vinden of die langer dan gepland in het ziekenhuis blijven.

Ten slotte wordt aan de OCMW's gevraagd om informatie te verstrekken over de referentieadressen en het aantal personen dat wordt bedreigd met uitzetting binnen de 30 dagen na de telling.

Dat aspect van het verzamelen van gegevens vergt opnieuw veel inzet vanwege het Bruss'help-team.

De vragenlijst

Voor de zevende editie van de telling is de belangrijkste methodologische wijziging de vervanging van de pre- en postenquêtes door een vragenlijst (bijlage 4) die door de structuren zelf wordt ingevuld voor alle mensen die worden opgevangen tijdens de nacht van de telling of begeleid tijdens de periode van eind oktober tot midden november.

Dit instrument is erop gericht de kwantitatieve gegevens aan te vullen met specifiekere informatie over de profielen en trajecten van daklozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tijdens de periode van de telling. Dit instrument is rechtstreeks geënt op de methodologie die sinds 2020 in Vlaanderen en Wallonië wordt gebruikt en die zelf geïnspireerd is op de tellingsmethoden die in Zweden, Noorwegen en Denemarken worden toegepast (Italiano et al., 2021). Het is een 'point-in-time' methode. Dat betekent dat het onderzoek wordt uitgevoerd over een duidelijk afgebakende periode. Zo kunnen de kenmerken van de profielen en de trajecten worden gemeten, evenals

de verdoken thuisloosheid (mensen die tijdelijk bij derden of in niet-conventionele woningen verblijven).

Om die belangrijke methodologische veranderingen in de Brusselse tellingsmethode te integreren zonder het verzamelen van de gebruikelijke gegevens te verstoren, werd de eerste editie in dit nieuwe formaat als proefproject gestart. De leden van het begeleidingscomité en de deelnemende structuren hebben nauw samengewerkt om de vragenlijst aan te passen aan de Brusselse context. Alle deelnemende structuren kregen de kans om de vragenlijst vooraf te lezen, aan te geven wat ze niet goed begrepen en hun opmerkingen te formuleren. Op die manier werd de vragenlijst geregeld bijgewerkt tijdens de maanden vóór de telling. Bovendien werden er voor de deelnemers FAQ's samengesteld om ze te helpen. De coördinator van de telling bij Bruss'help stelden zich persoonlijk ter beschikking tijdens de periode waarin de vragenlijst moest worden ingevuld.

De vragenlijst was via LimeSurvey online beschikbaar en bestond uit meerdere delen. In het eerste deel, de inleiding, werden de levenssituaties van de begunstigden op basis van de ETHOS Light categorieën vermeld om de werkers te helpen bij de identificatie van het doelpubliek. Er stond ook vermeld dat voor elke niet-begeleide volwassene of minderjarige met wie ze in contact waren gekomen en die tot een van die categorieën behoorde, een vragenlijst moest worden ingevuld. De medewerkers werden er tevens van op de hoogte gebracht dat ze de vragenlijst al dan niet in aanwezigheid van de betrokken persoon konden invullen en dat een anonieme identificatiecode, bestaande uit de eerste en de laatste letter van de

naam en voornaam, vereist was om de geldigheid van de vragenlijst te garanderen. De respondenten werden verzocht volledige en nauwkeurige antwoorden te geven. Om eerbied voor de privacy en de persoonsgegevens overeenkomstig de geldende wetgeving te waarborgen, werd aan de vertrouwelijkheidsmaatregelen herinnerd.

Het tweede deel van de vragenlijst had betrekking op de instelling waar ze werd ingevuld, en meer bepaald haar naam en de gemeente waar ze is gevestigd. Het derde deel was bestemd voor de sociaal-demografische gegevens van de thuislozen zoals het gender, de gezinssamenstelling waarmee ze worden geconfronteerd in de situatie van thuisloosheid, hun nationaliteit, hun verblijfsstatus, hun geboorteland, hun inkomsten en de anonieme identificatiecode. Dit derde deel van de vragenlijst was zo opgevat dat een aantal specifiekere vragen alleen in bepaalde gevallen verschenen (zo werden de vragen over de verblijfsstatus alleen gesteld als de betrokken persoon niet de Belgische nationaliteit had).

In het vierde deel van de vragenlijst werd naar de (niet-)huisvestingssituatie van de thuisloze gepeild. Als de werkers de huisvestingssituatie voor de nacht van 8 op 9 november kenden, konden zij die vermelden. Anders konden ze de (niet-)huisvestingssituatie(s) vermelden waarin de betrokkenen tijdens de laatste twee weken vóór de telling hadden geleefd. Het was echter mogelijk om de vragenlijst verder af te werken als geen van die situaties bekend was.

Het vijfde deel van de vragenlijst had betrekking op de personen van het gezin door wie de thuislozen eventueel werden begeleid. De medewerkers werden verzocht om aan te geven of de personen ouders waren van kinderen die rechtstreeks getroffen waren door de thuisloosheidssituatie waarvan sprake was in het vierde deel. In die gevallen werd hen gevraagd aan te geven of de andere ouder zich ook in die situatie bevond, alsook de anonieme identificatiecodes te vermelden. Die manier van werken had als doel te vermijden dat kinderen van eenzelfde gezin dubbel werden geteld. Ten slotte werd ook gevraagd of de betrokkene vergezeld was van een hond of een ander huisdier.

In het zesde deel werden vragen gesteld over het traject van de betrokken personen. Zo moesten ze aangeven hoelang ze al thuisloos waren, of het de eerste keer was, waarom ze hun laatste stabiele woning verloren hadden, welk institutioneel traject ze hadden afgelegd en hoe het met hun gezondheid gesteld was. Wat de redenen voor het verlies van de laatste woning en de gezondheid betreft, konden de medewerkers een algemenere categorie kiezen en hun antwoord verduidelijken als ze dat wensten.

Het laatste deel van de vragenlijst betrof de administratieve hulp die de betrokkene kreeg bij een OCMW. Als de persoon een actief dossier had bij een OCMW, moest de medewerker aangeven in welke gemeente dat was gevestigd en welke hulp de thuisloze had gekregen. Het was mogelijk om een algemene categorie te vermelden voor de ontvangen hulp en indien nodig details toe te voegen.

In totaal werkten 42 organisaties mee aan de vragenlijsten voor dit proefproject. De erkende opvangstructuren en de OCMW's waren de eerste organisaties die werden benaderd, maar ook andere diensten konden deelnemen. Sommige organisaties, zoals New Samusocial en het OCMW van de Stad Brussel, zetten interne acties op om de deelname van de maatschappelijk werkers aan te moedigen. Voor het OCMW van de Stad Brussel werd een specifieke vragenlijst opgesteld om bepaalde terugkerende vragen (naam van de organisatie en gemeente waar ze is gevestigd) te vermijden en om de diverse cellen van het OCMW te ondersteunen in hun taak. Bruss'help organiseerde informatievergaderingen voor alle organisaties in het algemeen, en het OCMW van de Stad Brussel coördineerde interne vergaderingen voor zijn medewerkers.

De vragenlijst - beschikbaar in het Frans en het Nederlands - kon worden beantwoord gedurende een periode van één maand na de telling. Voor de opvangstructuren werd gevraagd (intern) de mensen te identificeren die tijdens de nacht van 8 op 9 november in hun structuur waren geweest. Voor de OCMW's en de andere diensten werd gevraagd alleen een vragenlijst in te vullen voor mensen die actieve begeleiding hadden tijdens deze periode.

Sterktes en zwaktes

De methode die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt gebruikt om thuislozen in kaart te brengen, biedt diverse kwaliteiten die ze tot een doeltreffend instrument op de schaal van het gewest maken. Door ze regelmatig te gebruiken, kan de informatie worden vergeleken met die van de vorige editie en kan ze verder worden verfijnd en verbeterd. De grootste troef van deze methode is dan dat ze de evolutie van de thuisloosheid in het gewest meet. Naarmate de harmonisering met de andere gewesten wordt voortgezet, kan de methode nog relevanter worden voor vergelijkingen op nationaal niveau.

De doeltreffendheid van de telling in Brussel is grotendeels te danken aan het feit dat er zo goed wordt samengewerkt. Het proces werkt vooral omdat het gedragen wordt door een groep veldwerkers die overtuigd zijn van het nut van de actie. Een dergelijk uitgebreid onderzoek zou niet mogelijk zijn zonder de steun en expertise van de Brusselse dak- en thuislozenzorgsector. Dankzij die sterke samenwerking, die voor deze editie nog opvallender was, konden de methodologie en de gegevensgaring verder worden verbeterd. Dat droeg dan weer bij tot een beter inzicht in de situaties van de thuislozen in het Brussels Gewest.

Toch heeft de methode van de Brusselse telling ook een aantal beperkingen. Vooreerst is het niet mogelijk alle thuislozen te tellen. Het is om te beginnen niet zeker dat alle mensen die in de openbare ruimte hebben verbleven, werden meegeteld, en bovendien is voor deze categorie niet altijd betrouwbare informatie over gender en

leeftijd beschikbaar. Dit komt deels doordat de geografische dekking niet volledig is. Voorts willen de vrijwilligers om ethische redenen en uit respect voor de betrokkenen tijdens de nachtelijke telling vermijden dat ze de mensen in de openbare ruimte storen, wat de nauwkeurige bepaling van het geslacht, de leeftijd en het aantal personen kan bemoeilijken.

Bovendien worden nog niet alle mensen die in instellingen leven (ETHOS Light 4), gedekt door de telmethode. Voor strafinrichtingen bijvoorbeeld is de telling uitsluitend gebaseerd op de uitgedeelde vrijlatingskits. Op die manier is het moeilijk om alle personen mee te tellen die de instelling binnen de 30 dagen zonder huisvestingsoplossing zullen verlaten. Bovendien hebben bepaalde medische instellingen hun gegevens niet kunnen verstrekken. Soms was het voor deze organisaties ook moeilijk te bepalen welke patiënten binnen de 30 dagen zouden vertrekken, omdat die informatie niet noodzakelijk bekend was op de dag van de telling.

Ten slotte kan bij de Brusselse telling geen rekening worden gehouden met de situatie van thuislozen die vrijwel volledig onder de radar blijven, zoals mensen in kraakpanden, tijdelijke bezettingen, NEOS of personen die bij derden verblijven. De telling van mensen in kraakpanden, tijdelijke bezettingen en NEOS is bovendien sterk afhankelijk van de mate waarin die structuren bekend zijn bij de actoren met wie Bruss'help samenwerkt en van de bereidheid van die structuren om hun gegevens mee te delen.

Bovendien is het zeer lastig om sommige leefsituaties in kaart te brengen die niet zijn opgenomen in de ETHOS Light typologie, maar wel in de ETHOS typologie. Het is nog altijd moeilijk om gegevens te verzamelen over slachtoffers van huiselijk geweld en mensen die in onbewoonbare of overbevolkte gebouwen leven.

Belangrijk is voorts dat de gebruikte classificaties en naamgevingen, hoerelavant ook, geen feilloze afspiegeling zijn van de dagelijkse werkelijkheid van thuislozen. Net zoals iedere andere classificatiemethode is de ETHOS Light typologie onvolmaakt en kunnen bepaalde leefsituaties niet gemakkelijk in een categorie worden ingedeeld. Bovendien moet men voor ogen houden dat de 'fotografische' benadering een misleidende indruk van stabiliteit kan geven aan situaties die in werkelijkheid voortdurend veranderen.

De integratie van de vragenlijst in het tellingsproces is een grote verbetering om inzicht te verwerven in de leefomstandigheden van thuislozen en de situaties waarin zij terechtkomen. Toch zijn aan de praktische toepassing ervan vele beperkingen verbonden. Vooreerst is meer voorbereidend werk vereist om meer structuren bij het proces te betrekken. Dat geldt met name voor de OCMW's, waarvan er maar drie aan deze editie hebben deelgenomen. Het is ook belangrijk meer straatwerk- en dagdiensten te betrekken om een groter deel te includeren van de personen die hun rechten niet gebruiken en die niet in aanmerking worden genomen door de OCMW's. Ten slotte moet de methodologie worden verbeterd om mensen in niet-conventionele woningen afdoende mee te tellen. Met de vragenlijsten die tijdens deze editie werden verzameld, was dat niet mogelijk.

Hoogstwaarschijnlijk zullen de dit jaar verkregen resultaten niet representatief zijn voor alle mogelijke thuisloosheidssituaties in het Brusselse gewest.

Bovendien werd de vragenlijst in vrij korte tijd geïmplementeerd. Meer vergaderingen met de deelnemende structuren zouden zinvol zijn om de vragenlijst zo goed mogelijk aan te passen aan de Brusselse werkelijkheid en een uniforme lezing van de componenten ervan te garanderen.

Bepaalde punten zoals die met betrekking tot de gezondheid, het institutionele traject van de betrokkenen en de oorzaken van de thuisloosheid maken het niet altijd mogelijk om een juist beeld te krijgen van de zeer complexe situatie van de thuislozen. De antwoorden op die punten zijn gebaseerd op de kennis (die kan worden afgeleid van wat men ziet) van bepaalde problemen en weerspiegelen niet noodzakelijk exact de realiteit van de betrokkenen.

Kwantitatieve resultaten

Context

De vorige editie werd gekenmerkt door de specifieke context van de pandemie die begin maart 2020 uitbrak en de gevolgen ervan: door de beperkingen op verplaatsingen en op aanwezigheid in de openbare ruimte waren bepaalde thuislozen niet meer zichtbaar en gingen de leefomstandigheden van de kwetsbaarste personen sterk achteruit.

In 2022, na de laatste golf van de pandemie, werd het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met een reeks andere crisissen geconfronteerd. De komst van contingenten Oekraïense vluchtelingen en een asielcrisis, met onvoldoende toegang tot de opvangstructuren van Fedasil, leidden waarschijnlijk tot bewegingen van thuislozen in openbare ruimten en informele circuits. De asielcrisis begon in februari 2022 en bereikte haar hoogtepunt tijdens het laatste trimester van dat jaar, toen er nauwelijks nog toegang was tot federale opvang.

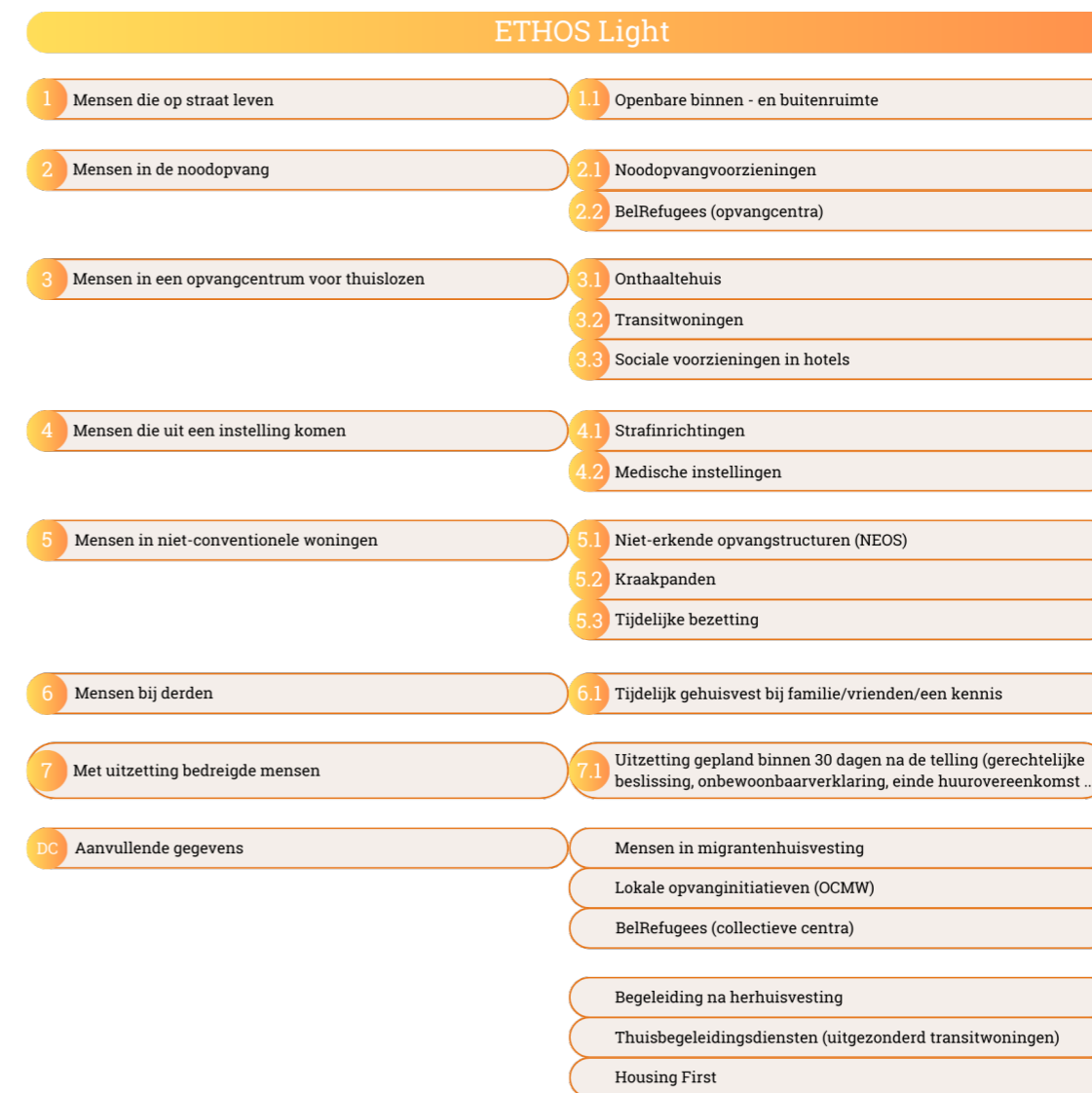
Om de tijdens de telling van 2022 verzamelde gegevens te analyseren, moeten we ons baseren op longitudinale langetermijnvergelijkingen met referentiejaar van vóór 2020. In die context werd de beslissing genomen om diverse gegevens te toetsen aan die van 2018.

Hoewel het essentieel is dat de rechtstreekse gevolgen van de voormelde crisissen worden benadrukt, zou het gevaarlijk zijn de momentopname van 2022 toe te schrijven aan oorzaken zoals de energiecrisis en de stijging van de consumptieprijzen als gevolg van de inflatie. Het is niet dat de economische crisis de thuisloosheid niet in de hand werkt, wel integendeel, maar de effecten ervan kunnen enkel worden beoordeeld over een langere analyseperiode.

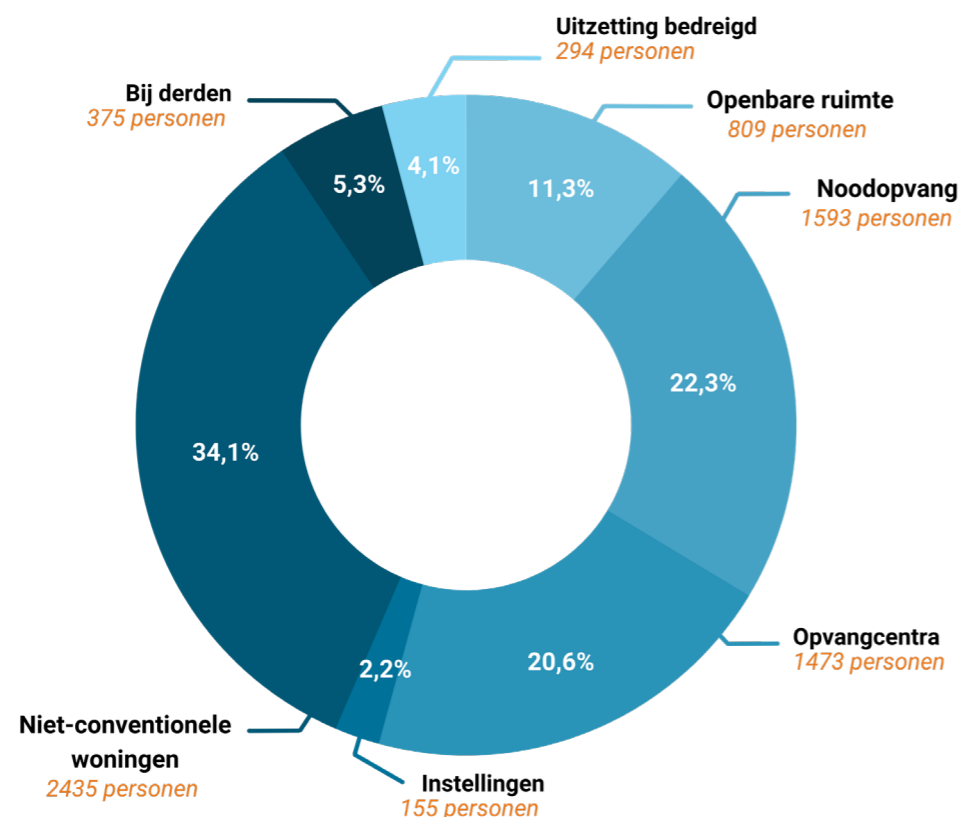
Algemene situatie

De resultaten van de gegevensgaring voor de 7 ETHOS Light categorieën worden geïllustreerd in figuur 3. ETHOS Light categorie 1, 'openbare ruimte', omvat alle mensen die de nacht hebben doorgebracht op openbare plaatsen zoals de straat, parken, haltes van het openbaar vervoer en stations. ETHOS Light categorie 2, 'noodopvang', omvat alle mensen die tijdens de nacht van de telling een beroep hebben gedaan op noodopvangvoorzieningen zoals een noodopvangcentrum van New Samusocial of BelRefugees. ETHOS Light categorie 3, 'opvangcentra', omvat alle mensen die de nacht hebben doorgebracht in een onthaaltheuis, een transitwoning of een sociale hotelvoorziening. ETHOS Light categorie 4, 'instellingen', omvat alle mensen die zich tussen 23 uur en middernacht op de spoedafdeling bevonden en die de instelling binnen de 30 dagen moesten verlaten bij gebrek aan een huisvestingsoplossing of er om dezelfde reden langer dan verwacht verblijven. Tot deze categorie behoren ook de mensen die op de dag van de telling de gevangenis hebben verlaten. ETHOS Light categorie 5, 'niet-conventionele woningen', omvat alle personen die de nacht hebben doorgebracht in een NEOS, een tijdelijke bezetting of een kraakpand. ETHOS Light categorie 6, 'bij derden', omvat alle mensen die de nacht van de telling bij een derde doorbrachten. ETHOS Light categorie 7, 'met uitzetting bedreigd', omvat alle personen die tijdens de periode van de telling met uitzetting bedreigd waren en van wie de uitzetting gepland was binnen de 30 dagen na de telling.

Figuur 2 – Algemeen overzicht: verdeling volgens ETHOS Light categorie

Figuur 3 – Algemeen overzicht: aantal getelde personen per ETHOS Light categorie

Tijdens de nacht van 8 op 9 november 2022 werden 7134 personen geteld: 11,3% bevond zich in de openbare ruimte, 22,3% in noodopvangvoorzieningen, 20,6% in opvangcentra, 2,2% in (voornamelijk medische) instellingen, 34,1% in niet-conventionele woningen, 5,3% bij derden en 4,1% was met uitzetting bedreigd.

Er werden 1821 mensen meer geteld dan bij de vorige telling. Daarbij moet worden opgemerkt dat de categorieën 'bij derden' en 'met uitzetting bedreigd' voor het eerst werden geteld in 2022. Ook belangrijk is dat, wat medische instellingen betreft, in 2020 alleen de mensen werden geteld die zich tussen 23 uur en middernacht op de spoedafdelingen bevonden. Als we de cijfers voor de nieuwe categorieën van het totaal aftrekken, houden we 6317 personen over in 2022, dat zijn er 1004 meer dan in 2020 (+ 18,9%).

Zoals figuur 4 aantoont, die alleen vergelijkbare cijfers binnen elke categorie weergeeft, is de stijging bijzonder uitgesproken bij de mensen die werden opgevangen in nood- en crisiscentra (van 1306 naar 1593, + 22,0%) en in opvangcentra (van 1140 naar 1434, + 25,8%) of die in niet-conventionele woningen leefden (van 1495 naar 2435, + 62,9%).

De cijfers waarop de gegevens over de toename van het aantal mensen in noodopvangvoorzieningen gebaseerd zijn, houden geen rekening met voorzieningen die speciaal werden opgezet naar aanleiding van de gezondheids crisis. Als we die voorzieningen meetellen, bedroeg het totale aantal mensen in de noodopvang 1928 personen in 2020. Dit zou een daling met 17,4% betekenen tussen 2020 en 2022.

De hier gepresenteerde gegevens over de opvangcentra houden geen rekening met de sociale hotelvoorzieningen in het gewest die in november 2022 nog operationeel waren en die in 2020 niet in aanmerking werden genomen voor deze categorie. Als rekening wordt gehouden met die voorzieningen, is het aantal personen in opvangcentra tussen 2020 en 2022 gestegen van 1140 naar 1473, een toename met 29,2%.

De cijfers laten ook een forse daling (- 77,4%) van het aantal mensen in de categorie 'instellingen' zien. In 2022 werden andere situaties in kaart gebracht: de mensen die de instelling binnen de 30 dagen moeten verlaten zonder huisvestingsoplossing of de mensen die langer dan verwacht blijven omdat ze niet over huisvesting beschikken. Bovendien werden de gegevens in 2022 verzameld bij 8 ziekenhuizen, tegen 4 in 2020. Als geen rekening wordt gehouden met de mensen die in 2022 in de ziekenhuizen werden geteld, zou de stijging in de medische instellingen 400,0% bedragen.

Evolutie tussen 2008 en 2022

Tellingen leveren nuttige gegevens op om hypothesen over de evolutie van de situatie van thuislozen te vergelijken en te formuleren, maar het is belangrijk dat wordt nagegaan of de vastgestelde veranderingen significant zijn. Soms kunnen uit gegevens die nauwgezet en grondig werden verzameld, duidelijke verklaringen worden afgeleid, maar in andere gevallen vereisen de omstandigheden van de telling meer genuanceerde interpretaties. Factoren zoals de weersomstandigheden, de beschikbare middelen of de kwaliteit van de partnerschappen kunnen de

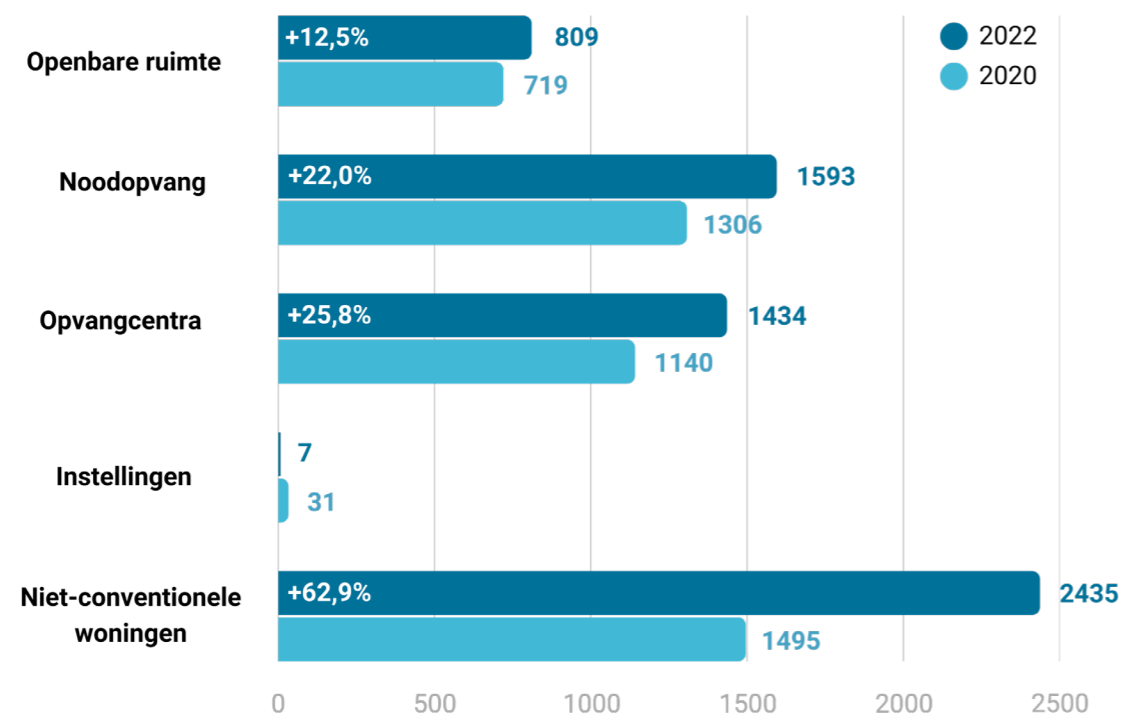
zichtbaarheid van bepaalde situaties beïnvloeden. Het is dan ook van cruciaal belang de getelde bevolking categorie per categorie te bekijken, om te begrijpen hoe de tellingen de evolutie van de thuisloosheid in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest kunnen weerspiegelen, terwijl de gegevens toch op genuanceerde wijze worden geïnterpreteerd.

Tabel 1 geeft een overzicht van de resultaten van zeven tellingen die tussen 2008 en 2022 werden uitgevoerd. In die periode van 14 jaar is het totale aantal getelde personen meer dan verviervoudigd (+ 318,8%). Tussen 2014 en 2020 is de stijging van de getelde bevolking snel toegenomen: 13,0% tussen 2014 en 2016, 17,0% tussen 2016 en 2018 en 27,7% tussen 2018 en 2020. De stijging tussen 2020 en 2022 bedraagt 34,3%. Hier moet worden opgemerkt dat er nieuwe categorieën werden opgenomen in de telling. Anders zou de stijging slechts 18,9% hebben bedragen.

Het aantal personen in de openbare ruimte is met 12,5% gestegen tussen 2020 en 2022. Tussen 2018 en 2020 was hun aantal met 5,3% gedaald, maar dat was een bijzondere periode door de gezondheids crisis. Wanneer we de cijfers van 2018 vergelijken met die van 2022, bedraagt de stijging 6,6%. Dat is de kleinste stijging sinds het begin van de tellingen, al wordt het cijfer wel stelselmatig hoger, uitgezonderd in 2020. Sinds 2008 is het aantal personen in de openbare ruimte met 200,7% gestegen.

Het aantal mensen dat onderdak kreeg in noodopvangvoorzieningen (BelRefugees niet meegeteld), steeg met 8,3% vergeleken met 2020. Dat is een kleinere toename ten opzichte van de vorige jaren, al stijgt het cijfer wel constant sinds

Figuur 4 – Algemeen overzicht: evolutie per categorie van 2020 tot 2022

2008. Het aantal personen dat door de noodopvangstructuren van BelRefugees wordt opgevangen, is fors gestegen ten opzichte van 2020 (+ 44,2%). Dat cijfer, dat tijdens de vorige telling was gedaald (-15,2%), is 20,1% hoger dan in 2018.

Het aantal personen in onthaalhuizen steeg met 19,8% in vergelijking met 2020. In 2020 was dat cijfer met 18,1% gedaald omdat deze structuren hun capaciteit moesten beperken om aan de gezondheidsnormen te voldoen. Ten opzichte van 2018 is het aantal personen zeer licht (-1,9%) gedaald. Die daling kan alleen te wijten zijn aan de omstandigheid dat de telling een momentopname is en dat het aantal opgevangen personen sterk kan verschillen van dag tot dag of van week tot week. De erkende capaciteit van de onthaalhuizen was immers hoger dan in 2018.

Door de onregelmatige deelname van de OCMW's aan de gegevensgaring kan uit de cijfers over de mensen in transitwoningen die tijdens de diverse tellingen werden verzameld, geen duidelijke trend worden afgeleid. Er is wel een duidelijke stijging tussen 2020 en 2022 (+ 35,5%).

Ook het aantal mensen in NEOS is opnieuw gestegen (+ 16,4%). Tussen 2018 en 2020 was het cijfer met 29,5% gedaald, deels als gevolg van de sluiting van een grote structuur. Ten opzichte van 2018 is het aantal personen in de NEOS met 17,9% gedaald.

Het aantal personen in kraakpanden is dan weer licht gedaald ten opzichte van 2020 (- 8,0%). Nochtans was het voorheen fors toegenomen van 236 in 2018 tot 999 in 2020 (+ 323,3%). Die stijging viel deels te verklaren door methodologische factoren

Tabel 1 – Algemeen overzicht: evolutie van het aantal mensen geteld naar gedetailleerde categorieën van 2008 tot 2022

Situatie	2008	2019	2014	2016	2018	2020	2022	2018-2022	2020-2022	2008-2022
ETHOS Light 1 - Openbare ruimte	269	329	412	707	759	719	809	+6,6%	+12,5%	+200,7%
ETHOS Light 2 - Noodopvang	234	282	367	474	707	808	875	+23,8%	+8,3%	+273,9%
ETHOS Light 2 - BelRefugees	0	0	0	0	598	498	718	+20,1%	+44,2%	
ETHOS Light 2 - Crisisvoorzieningen (COVID-19)	0	0	0	0	0	622	0			
ETHOS Light 3 - Onthaalhuizen	780	795	853	854	862	706	846	-1,9%	+19,8%	+8,5%
ETHOS Light 3 - Transitwoningen	0	164	504	170	128	434	588	+359,4%	+35,5%	
ETHOS Light 3 - Sociale voorzieningen in hotels	0	0	0	0	0	0	39			
ETHOS Light 4 - Medische instellingen (noodgevallen)	0	0	36	12	62	31	7	-88,7%	-77,4%	
ETHOS Light 4 - Strafinrichtingen	0	0	0	0	0	0	0			
ETHOS Light 5 - NEOS	165	189	360	477	475	335	390	-17,9%	+16,4%	+136,4%
ETHOS Light 5 - Tijdelijke bezettingen	216	275	193	275	333	161	1126	+238,1%	+599,4%	+421,3%
ETHOS Light 5 - Kraakpanden	60	100	422	587	236	999	919	+289,4%	-8,0%	+1431,7%
Totaal	1724	2134	3147	3556	4160	5313	6317	+51,9%	+18,9%	+266,4%
ETHOS Light 4 - Medische instellingen	0	0	0	0	0	0	148			
ETHOS Light 6 - Bij derden	0	0	0	0	0	0	375			
ETHOS Light 7 - Met uitzetting bedreigd	0	0	0	0	0	0	294			
Totaal	1724	2134	3147	3556	4160	5313	7134	+71,5%	+34,3%	+313,8%

en andere redenen die verband hielden met de partnerschappen met de veldwerkers, die tijdens de crisisperiode vaak in contact kwamen met deze structuren. Een andere hypothese luidde dat de crisis in het nadeel speelde van de kwetsbaarste mensen, waardoor zij vaker een beroep deden op alternatieve en onzekere huisvestingsoplossingen.

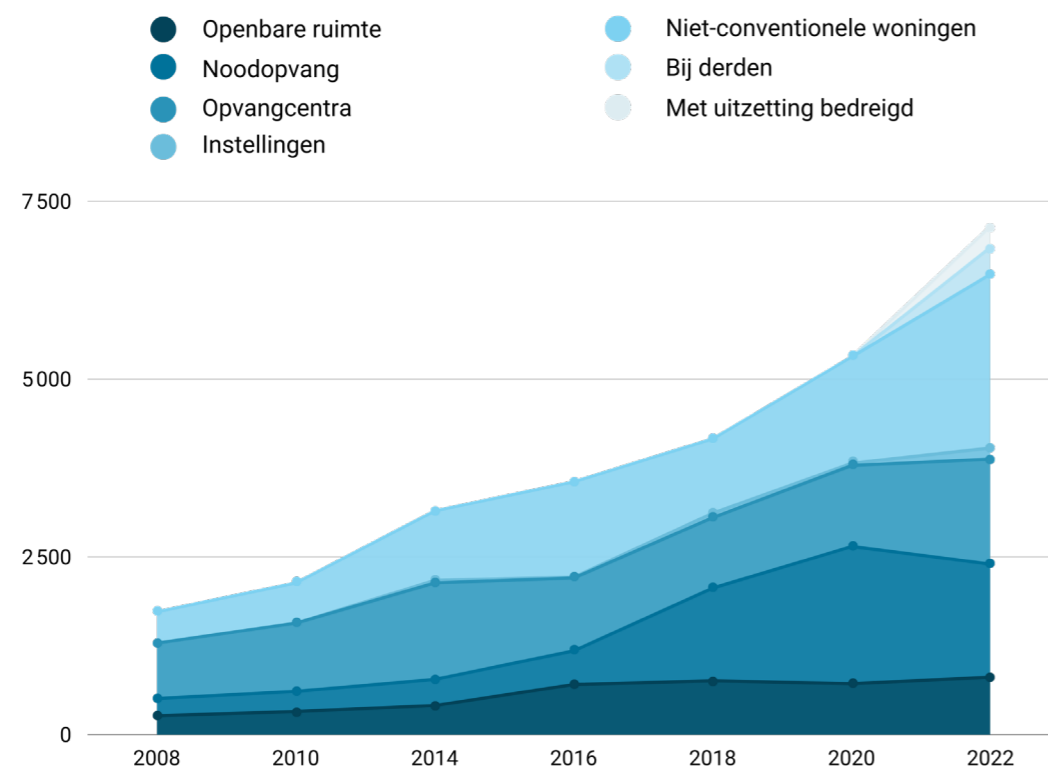
Ten slotte is het aantal getelde personen in de tijdelijke bezettingen dit jaar bijzonder frappant, met maar liefst 1126 personen of 599,4% meer dan in 2020 en 238,1% meer dan in 2018. Een betere zichtbaarheid van die situaties kan de stijging ten dele verklaren. Het is echter ook waarschijnlijk dat de financieringen, toegekend voor de conventioneer van deze structuren, hebben geleid tot een toename van het aantal personen dat er werd geregistreerd.

Figuur 5 en tabel 2 tonen de evolutie, per ETHOS Light categorie, sinds 2008. Houd er bij het lezen van deze grafiek rekening mee dat de evolutie van het aantal personen per categorie van editie tot editie niet als lineair kan worden beschouwd en aan diverse schommelingen onderhevig is.

Tabel 2 – Algemeen overzicht: evolutie van het aantal getelde personen per categorie van 2008 tot 2022

Categorieën	2008	2019	2014	2016	2018	2020	2022
Openbare ruimte	269	329	412	707	759	719	809
Noodopvangvoorzieningen	234	282	367	474	1305	1928	1593
Opvangcentra	780	959	1357	1024	990	1140	1473
Instellingen	0	0	36	12	62	31	155
Niet-conventionele woningen	441	564	975	1339	1044	1495	2435
Bij derden	0	0	0	0	0	0	375
Met uitzetting bedreigd	0	0	0	0	0	0	294
Totaal	1724	2134	3147	3556	4160	5313	7134

Figuur 5 – Algemeen overzicht: evolutie van het aantal getelde personen per categorie van 2008 tot 2022

Verdeling volgens leeftijd en gender

Zoals in figuur 6 te zien is, vormen de mannen zeer duidelijk de meerderheid van de getelde personen (3125 mannen, hetzij 43,8% van de getelde personen en 70,6% van de volwassenen van wie het gender gekend is). Ten opzichte van 2020 zien we een toename in absolute cijfers (van 2507 naar 3125, + 24,7%).

In 2022 werden er 1283 vrouwen geteld, of 18,0% van de getelde populatie en 29,0% van de volwassenen van wie het gender gekend is. Ten opzichte van 2020 zien we een toename in absolute cijfers (van 1110 naar 1283, + 15,6%).

Van de getelde personen is 13,7% minderjarig. In totaal werden 977 minderjarigen geteld voor deze editie, tegen 933 in 2020 (+4,7%).

Bovendien werden 16 non-binaire mensen en/of personen geteld van wie het geslacht niet overeenstemt met het geslacht dat hen bij de geboorte werd toegekend (0,2% van het totale aantal getelde personen en 0,3% van de volwassenen).

Het percentage personen van wie het gender niet werd vastgesteld, is in verhouding hoog voor deze editie (1733, of 24,3% van het totaal). Dit is voornamelijk toe te schrijven aan de cijfers van de kraakpanden en tijdelijke bezettingen, waarvoor weinig gendergegevens beschikbaar zijn. Dit gebrek aan gegevens leidt tot een onderschatting van het aantal mensen in elk van de gender- en leeftijdscategorieën op geaggregeerd niveau. Het gevolg van deze methodologische vertekening is dat de percentages mensen in deze categorieën elk zijn afgenomen ten opzichte van 2020,

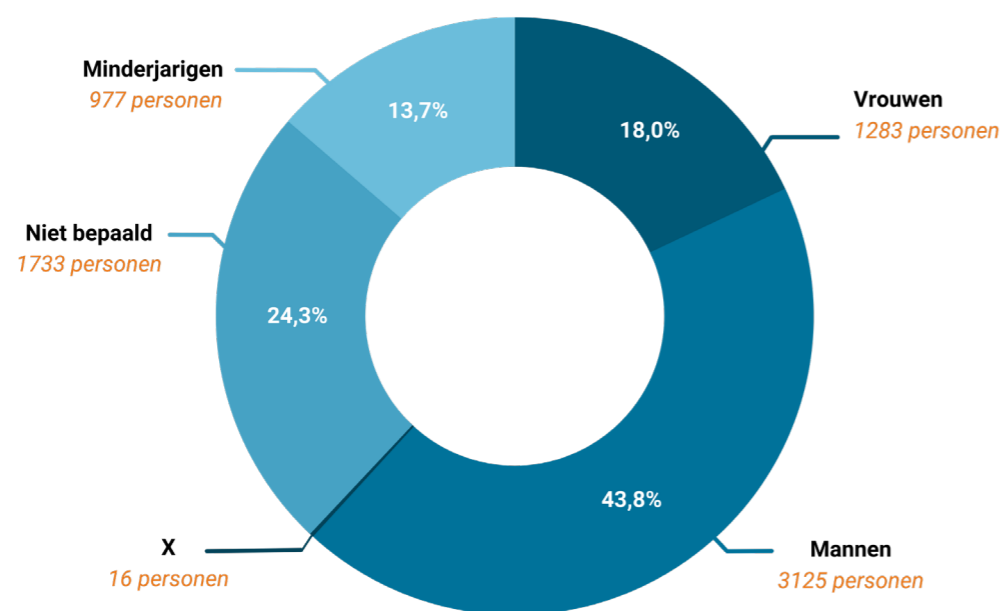
maar dit kan niet als significant worden beschouwd.

Zoals figuur 8 toont, is het onevenwicht tussen de genders het grootst in de openbare ruimte, waar 595 van de getelde personen mannen zijn (73,5%), en 74 vrouwen (9,1%). In 2020 was het aantal vrouwen gedaald ten opzichte van 2018 (zowel in absolute cijfers als procentueel), maar in 2022 stellen we opnieuw een stijging vast in absolute cijfers (van 51 naar 74) en in procent (van 7,1% naar 9,1%). Die cijfers zijn echter nog altijd minder hoog dan in 2018 (- 11,9%), toen 84 vrouwen werden geteld in de openbare ruimte (hetzij 11,1% van de personen in de openbare ruimte in 2018).

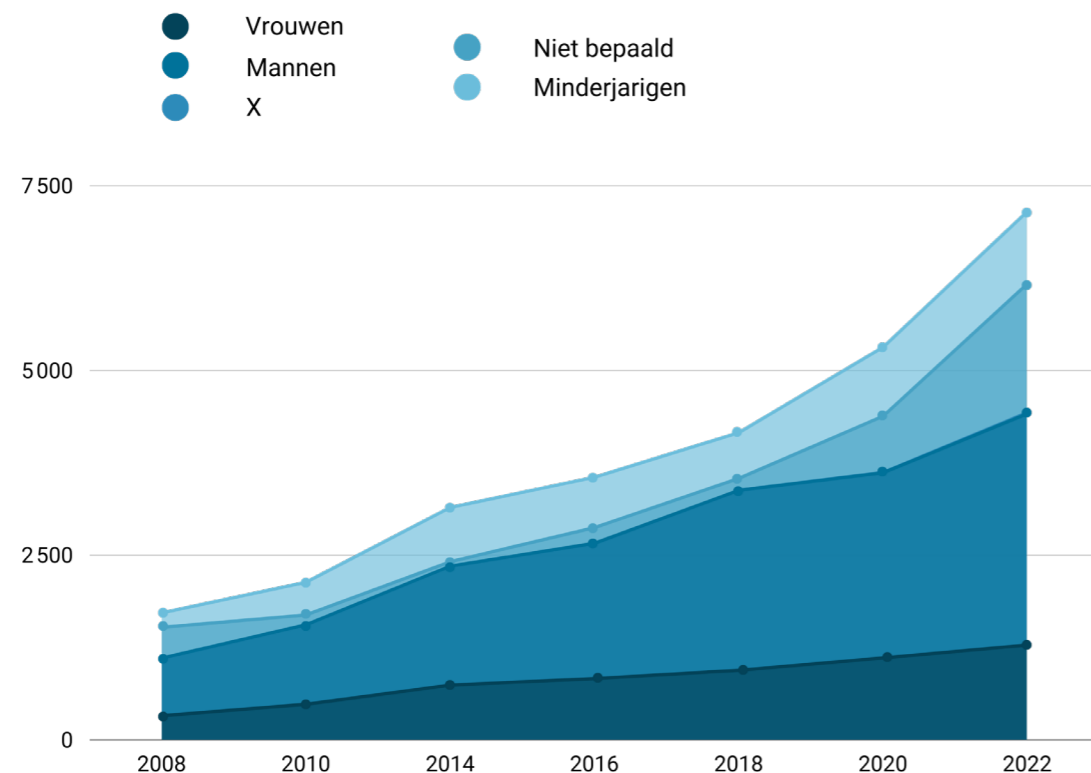
De mannen zijn ook in de meerderheid in de ziekenhuizen (118 mannen tegen 33 vrouwen, 76,1% tegen 21,3%), de NEOS (266 mannen tegen 109 vrouwen, 68,2% tegen 27,9%), bij derden (247 mannen tegen 73 vrouwen, 65,9% tegen 19,5%) en in noodopvangvoorzieningen (882 mannen tegen 335 vrouwen, 55,4% tegen 21,0%).

In 2020 waren de vrouwen voor het eerst in de meerderheid (ten opzichte van de mannen) in twee categorieën: transitwoningen (53,1% van de volwassenen) en de voorzieningen die naar aanleiding van de gezondheidscrisis werden opgezet (74,8% van de volwassenen). In november 2022 zijn de vrouwen opnieuw meer vertegenwoordigd in de transitwoningen dan de mannen (207 vrouwen, hetzij 62,2% van de volwassenen en 35,2% van het totale aantal personen in transitwoningen). De andere categorie waarin vrouwen de meerderheid vormen, zijn de sociale voorzieningen in hotels, waar zij 57,1% van de volwassenen en 51,3% van de getelde personen vertegenwoordigen (20 personen). Minderjarigen van hun kant vertegenwoordigen 13,7% van de

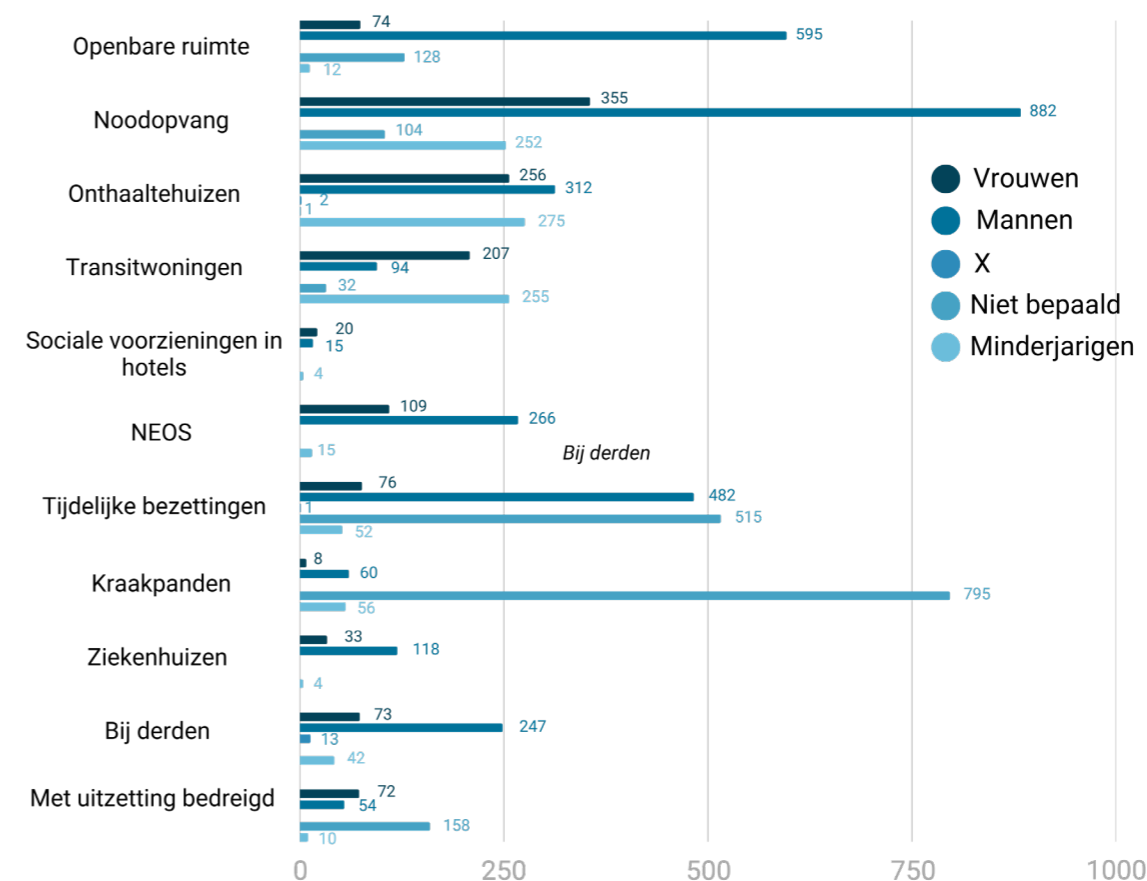
Figuur 6 – Algemeen overzicht: verdeling volgens leeftijd en gender

Figuur 7 – Algemeen overzicht: evolutie van het aantal getelde personen volgens gender en leeftijd van 2008 tot 2022

Figuur 8 – Algemeen overzicht: verdeling per categorie volgens gender en leeftijd

getelde personen. In totaal werden 977 minderjarigen geteld voor deze editie, tegen 933 in 2020 (+4,7%). Het percentage minderjarigen is ook bijzonder hoog in bepaalde situaties zoals in transitwoningen (255 personen, 43,4%) en onthaalhuizen (275 personen, 32,5%).

Van de getelde personen is 13,7% minderjarig. In totaal werden 977 minderjarigen geteld voor deze editie, tegen 933 in 2020 (+4,7%). Ten opzichte van 2020 daalt het aandeel van de minderjarigen in de populatie van thuislozen (van 17,6% naar 13,7%). Dit is het laagste percentage sinds 2008, toen het 11,5% bedroeg. Het percentage minderjarigen is echter bijzonder hoog in bepaalde situaties zoals in transitwoningen (43,4%), onthaalhuizen (32,5%) en noodopvangvoorzieningen (24,2%). Het aantal minderjarige thuislozen blijft bovendien gestaag toenemen sinds 2008.

Mensen in de openbare ruimte – ETHOS Light 1

Tijdens de nacht van 8 op 9 november 2022 werden 809 personen geteld in de openbare ruimte. Dat stemt overeen met een stijging van 12,5% ten opzichte van het vorige jaar en met 11,3% van het totale aantal getelde personen in 2022, hetzij meer dan één persoon op de tien.

In 2020 daalden de cijfers voor de mensen in de openbare ruimte ten opzichte van de voorgaande editie (van 759 naar 719, hetzij - 5,3%), om redenen die waarschijnlijk - tenminste deels - verband houden met de opening van centra naar aanleiding van de gezondheidscrisis (Horvat en Striano, 2021). Uiteraard was 2020 een uitzonderlijk jaar, met name wat de beschikbare onthaalvoorzieningen en de gevolgen voor de mensen in de openbare ruimte betreft. Het is dan ook zinvol vergelijkingen te maken met de gegevens van 2018. Tussen 2018 en 2022 is het aantal personen in de openbare ruimte met 6,6% gestegen.

Wanneer we de geografische verdeling van de getelde personen bekijken (figuur 9 en tabel 3), zien we een significante daling met 46,0% (van 63 naar 34) in de drie grootste stations (Zuidstation, Centraal Station en Noordstation) ten opzichte van 2020. Het aantal personen buiten de Vijfhoek steeg dan weer met 10,2% (van 371 naar 409), en het aantal mensen binnen de Vijfhoek met 28,4% (van 285 naar 366).

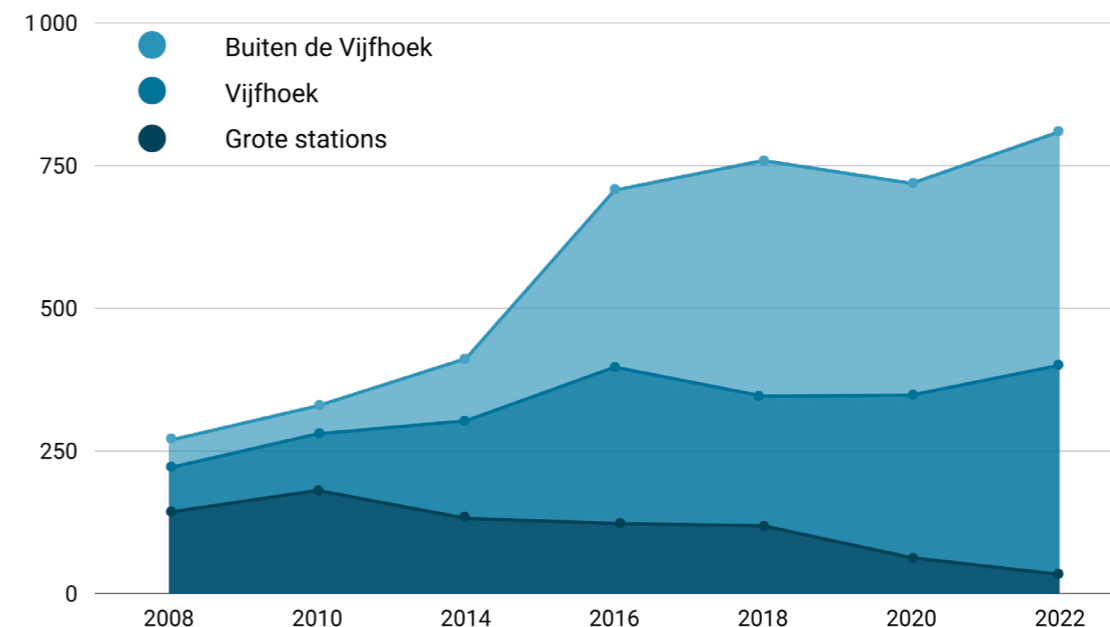
Ten opzichte van 2018 is de daling van het aantal mensen in de stations nog meer uitgesproken (- 71,4%, van 119 naar 34), en dat geldt ook voor de toename van het aantal personen binnen de Vijfhoek (+ 61,2%, van 227 naar 366). Het aantal personen buiten de Vijfhoek bleef in verhouding stabiel met een daling van 1,0% (van 413 naar 409).

Sinds 2010 zien we in de drie grootste stations een dalende tendens die sinds 2020 fors in kracht is toegenomen. De redenen voor die daling zijn vergelijkbaar met die welke in 2020 werden vastgesteld, namelijk de aanscherping van de veiligheidsmaatregelen en de renovatiewerken in het Noordstation.

Tabel 3 – Evolutie van het aantal getelde personen per geografische locatie tussen 2008 en 2022

Regio	2008	2019	2014	2016	2018	2020	2022
Grote stations	143	181	132	123	119	63	34
Vijfhoek	78	99	171	274	227	285	366
Buiten de Vijfhoek	48	49	109	310	413	371	409
Totaal	269	329	412	707	759	719	809

Figuur 9 – Evolutie van het aantal getelde personen per geografische locatie tussen 2008 en 2022

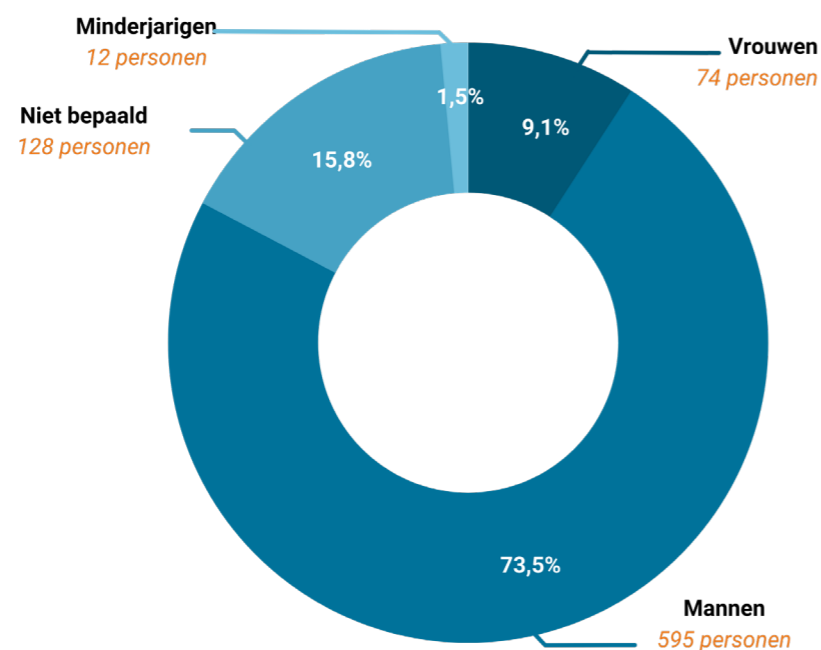

Wanneer we de drie grote treinstations buiten beschouwing laten, is het aantal personen in stations (binnen en buiten de Vijfhoek) toegenomen tussen 2020 en 2022 (+ 47,7%, van 111 naar 164). In 2020 konden niet alle stations worden bezocht op de dag van de telling, maar rekening houdend met die bias houdt de toename aan (+ 6,3%, van 111 naar 118).

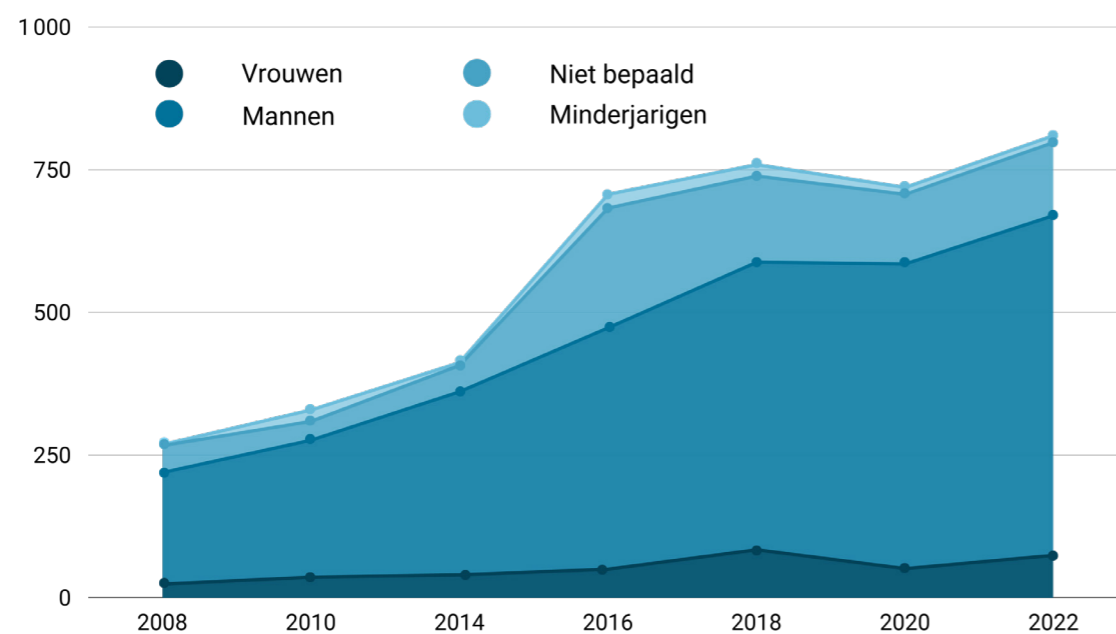
Zoals figuur 10 toont, zijn de in de openbare ruimte getelde personen overwegend mannen (73,5%). De vrouwen zijn goed voor 9,1% van de getelde populatie. Van 15,8% van de getelde personen is het gender onbekend en het percentage minderjarigen bedraagt 1,5%. Bij de volwassenen van wie het gender bekend is, zijn er 11,1% vrouwen en 88,9% mannen. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met die van de tellingen uit 2022 in buurlanden zoals het Verenigd Koninkrijk, waar de vrouwen 15,0% voor hun rekening nemen (UK Government, 2022) en in Parijs, waar zij goed zijn voor 10,0% (stad Parijs, 2022).

Diverse onderzoeken hebben aangetoond dat vrouwen de neiging hebben hun gender en hun locatie te verbergen wanneer zij noodgedwongen de nacht doorbrengen in de openbare ruimte. Door ervaringen met gendergeweld in de openbare ruimte (Bretherton en Pleace, 2018) zijn vrouwen bovendien meer geneigd hun heil te zoeken in informele regelingen, om te vermijden dat ze de nacht op straat moeten doorbrengen (Bretherton en Mayock, 2021). Die strategieën zouden van invloed kunnen zijn op de manier waarop thuisloze vrouwen in de tellingen vertegenwoordigd zijn (Mayock, Sheridan en Parker, 2015; Mayock en Bretherton, 2016).

Figuur 10 – Personen geteld in de openbare ruimte: verdeling naar leeftijd en gender

Figuur 11 – Openbare ruimte: evolutie van het aantal getelde personen volgens gender en leeftijd van 2008 tot 2022

Tabel 4 – Openbare ruimte: evolutie van het aantal getelde personen volgens gender en leeftijd van 2008 tot 2022

Leeftijd / Gender	2008	2019	2014	2016	2018	2020	2022
Vrouwen	24	36	40	50	84	51	74
Mannen	196	240	321	423	504	534	595
Niet bepaald	47	33	46	210	151	122	128
Minderjarigen	2	20	5	24	20	12	12
Totaal	269	329	412	707	759	719	809

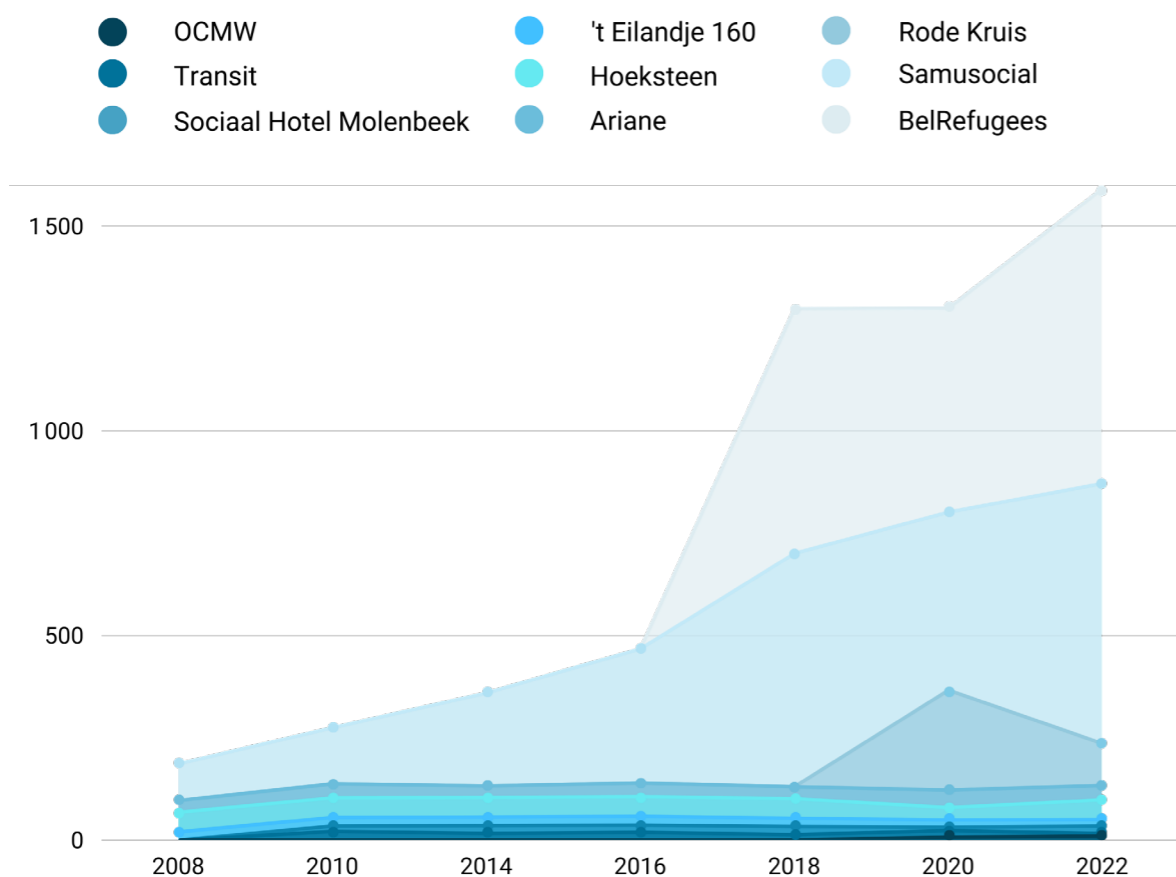
De cijfers in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben altijd duidelijk aangetoond dat vrouwen in de minderheid zijn in de openbare ruimte. Maar zoals uit figuur 11 en tabel 4 blijkt, verandert de verhouding tussen mannen en vrouwen in deze categorie in de tijd. Van 2018 tot 2022 steeg het aantal mannen met 18,0%, terwijl het aantal vrouwen en kinderen met respectievelijk 11,9% en 40,0% daalde. Tussen 2020 en 2022 steeg het aantal mannen met 45,1% en het aantal vrouwen met 11,4%. Het aantal kinderen bleef gelijk. Hier moet echter worden opgemerkt dat 2020 een bijzonder jaar was wat de beschikbaarheid van opvangvoorzieningen tijdens de telling betreft. Er werden toen namelijk overwegend vrouwen (48,2%) en minderjarigen (35,5%) opgevangen.

Mensen in de noodopvang – ETHOS Light 2

Tijdens de nacht van 8 op 9 november 2022 werden 1593 mensen opgevangen door een van de nood- en crisisdiensten die hun gegevens hebben gedeeld. Van het aantal getelde personen bracht 22,3% - of meer dan één op de vijf getelde personen - de nacht van 8 op 9 november door in een noodopvangcentrum. Het totale aantal personen in de noodopvang bleef vrij stabiel tussen 2018 en 2020 (+ 0,1%, van 1305 naar 1306), maar steeg met 22,0% tussen 2020 en 2022 (van 1306 naar 1593).

Onder de noodopvangdiensten vingen New Samusocial en BelRefugees het hoogste aantal mensen op, meer bepaald 84,8% van het totale aantal personen dat door alle diensten samen werd opgevangen tijdens de nacht van de telling.

Figuur 12 – Noodopvang: evolutie van het aantal opgevangen personen van 2008 tot 2022

In vergelijking met 2020 hadden BelRefugees en New Samusocial meer mensen in hun centra: 130 personen meer voor BelRefugees en 198 voor New Samusocial. Wat BelRefugees betreft, waren er 350 mensen in La Porte d'Ulysse, 140 in Hotel Van Belle en 78 in Sister's House. Bovenop dat cijfer coördineerde BelRefugees de burgeropvang van 150 mensen. In 2020 vervingen twee hotels (waaronder Hotel Van Belle) La Porte d'Ulysse, dat aan het verhuizen was, en coördineerde BelRefugees 50 burgeronderkomens. Bij New Samusocial werden alleenstaande vrouwen opgevangen in de Rempart (104 personen), gezinnen in de centra in Sint-Lambrechts-Woluwe (98 personen) en Beaulieu (195), en voor het eerst opnieuw alleenstaande mannen in het pas gerenoveerde centrum

Poincaré (136). Kwetsbare mensen werden ook opgevangen in het centrum Prins van Luik (100 personen), inclusief een deel van de plaatsen van het vroegere centrum Medihalte. Vanaf april 2022 heroriënteerde het centrum Lemonnier, aanvankelijk bestemd voor mensen met symptomen van COVID-19 of een positieve coronatest, zijn activiteiten om gezinnen op te vangen (104 personen tijdens de nacht van de telling). Een deel van deze mensen was afkomstig van het centrum Trierstraat, dat in die periode werd gesloten. Het centrum Trierstraat had in de winter 2019-2020 zijn deuren geopend. De opening was tot eind 2021 verlengd om de gezondheidscrisis het hoofd te bieden, en werd vervolgens gehandhaafd tot einde maart 2022.

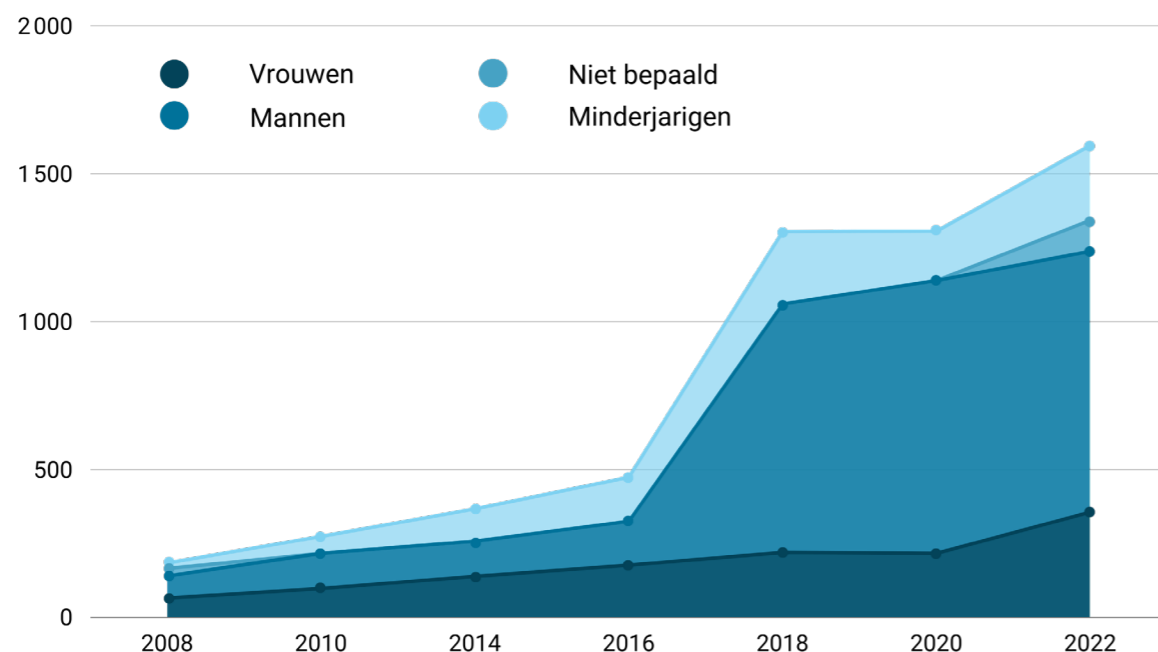
Tabel 5 – Noodopvang: evolutie van het aantal opgevangen personen van 2008 tot 2022

Noodopvangstructuren	2008	2019	2014	2016	2018	2020	2022
SOS Jeunes			4	4	4	2	
Abaka			4	3	3	5	5
OCMW						7	10
Sociaal Hotel Molenbeek		21	16	19	13	16	6
Transit		13	19	17	20	8	18
't Eilandje 160	20	21	21	22	20	18	16
Hoeksteen	48	48	48	48	48	30	48
Ariane	29	34	28	33	29	43	35
Rode Kruis						244	104
Samusocial	90	137	227	328	570	435	633
BelRefugees					598	498	718
Totaal	187	274	367	474	1305	1306	1593

Door de gezondheidssituatie moesten bepaalde diensten hun werking aanpassen. Hoeksteen en Transit zagen zich verplicht hun capaciteit met bijna de helft te verminderen. Het Centrum Ariane kon dan weer zijn opvangcapaciteit verhogen dankzij extra plaatsen in een hotel in Vorst. BelRefugees en New Samusocial moesten zich tot hotels wenden om de sluiting van hun centra of de vermindering van hun capaciteit op te vangen. Ook andere diensten maakten gebruik van hotels die door Bruss'help en de GGC waren ingenomen. Deze plaatsen werden in 2020 ingedeeld in de subcategorie ETHOS Light 2. De meeste van die uitzonderlijke voorzieningen werden vóór november 2022 gesloten en de andere werden voor deze editie ingedeeld in ETHOS Light categorie 3.

Bovendien had New Samusocial zijn diensten aangepast door de klok rond open te blijven en het luik 'inschakeling' te versterken. Sommige van die veranderingen bleven tot vandaag behouden. De mensen die ermee geholpen worden, kampen immers nog altijd met maatschappelijke uitdagingen die nog worden versterkt door de crisis. Denk maar aan de toenemende digitalisering van de instellingen. Bovendien zet New Samusocial voortaan in op 24/24 opvang. Hoeksteen van zijn kant besliste weekopvang aan te bieden in plaats van nachtopvang zoals vóór de gezondheidscrisis. De nieuwe regeling voorzorg in continue opvang voor steeds dezelfde mensen.

Figuur 13 – Noodopvang: evolutie van het aantal opgevangen personen volgens gender en leeftijd van 2008 tot 2022

Tabel 6 – Noodopvang: evolutie van het aantal opgevangen personen volgens gender en leeftijd van 2008 tot 2022

Leeftijd / Gender	2008	2019	2014	2016	2018	2020	2022
Vrouwen	68	98	139	177	220	217	355
Mannen	75	119	119	148	840	922	882
Niet bepaald	25	0	0	0	0	0	104
Minderjarigen	19	57	109	149	245	167	252
Totaal	187	274	367	474	1305	1306	1593

Zoals figuur 12 en tabel 5 aangeven, was het aantal mensen in de noodopvang fors toegenomen tussen 2016 en 2018. Die stijging was toe te schrijven aan de komst van BelRefugees, dat opvangoplossingen aanbood aan transmigranten en andere personen zonder wettig verblijf om iets te doen aan het gebrek aan concrete antwoorden van de autoriteiten.

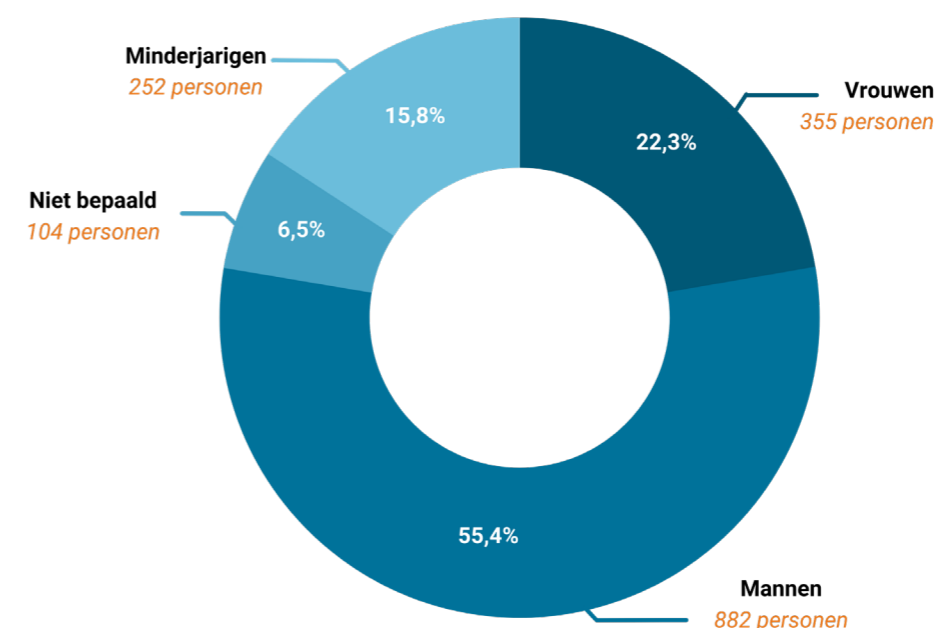
In november 2022 moesten bepaalde asielzoekers een beroep doen op noodopvangdiensten om een onderkomen te vinden, nadat ze al maanden tevergeefs hadden gewacht op plaatsen in de federale opvangcentra.

Tot en met 2016 waren vrouwen in de meerderheid in de noodopvangvoorzieningen, al was het aandeel van de mannen en minderjarigen ten opzichte van de vrouwen tot dan gestaag toegenomen (figuur 13 en tabel 6). Vanaf 2018, met de komst van BelRefugees, dat

voornamelijk volwassen mannen opving (97,0% in 2018 en 91,6% in 2020), waren de mannen sterker vertegenwoordigd in de noodopvangdiensten.

Sinds 2020 zien we dat het aantal vrouwen in de noodopvangdiensten toeneemt, terwijl het aandeel van de mannen daalt, hoewel zij nog altijd de meerderheid van de opgevangen personen uitmaken. In 2018 waren 64,4% van de opgevangen mensen mannen, 16,9% vrouwen en 18,8% minderjarigen. In 2020 waren 53,1% (1023 personen) van de opgevangen personen mannen, 26,8% vrouwen (517 personen) en 20,1% minderjarigen (388 personen). De voorzieningen die speciaal voor de gezondheids crisis werden opgezet, zijn meegeteld in die cijfers. Als we voor dat jaar alleen rekening houden met de klassieke noodopvangvoorzieningen, bedragen de percentages mannen, vrouwen en minderjarigen respectievelijk 70,6%, 16,6% en 12,8%. In 2022 zijn 55,4% van de

Figuur 14 – Noodopvang: verdeling volgens leeftijd en gender

opgevangen mensen in de noodopvang mannen, 22,3% vrouwen en 15,8% minderjarigen (figuur 14). Van 6,5% van de mensen vonden we in de ontvangen gegevens geen informatie over gender en leeftijd.

Mensen in opvangcentra voor thuislozen - ETHOS Light 3

Onthaalhuizen

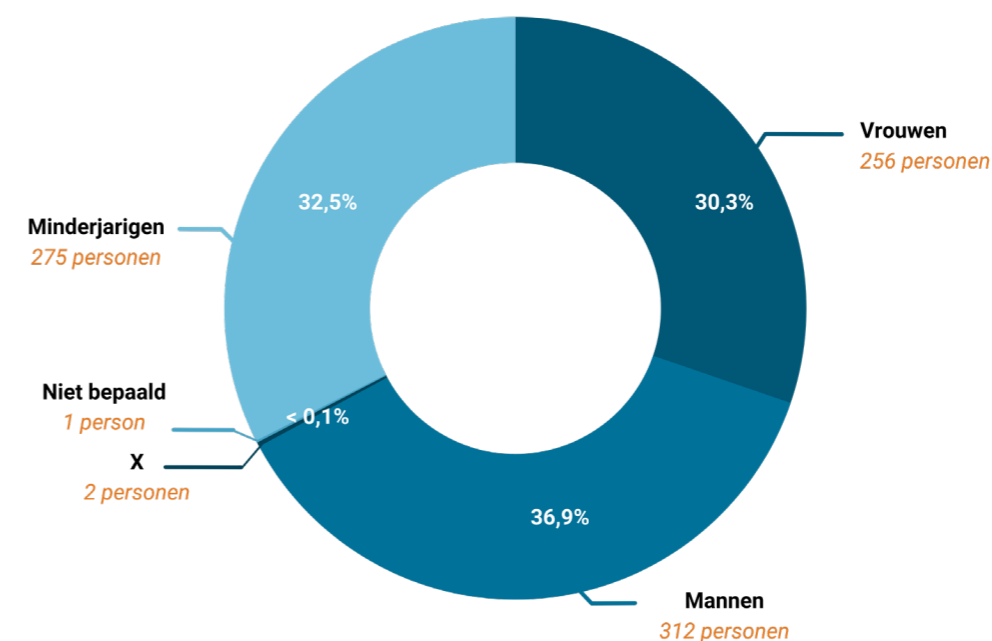
Onthaalhuizen bieden behalve onderdak ook psychosociale en administratieve begeleiding om het herinschakelingsproces te bevorderen. Voor dit soort verblijf wordt een vergoeding gevraagd. Bij mensen die geen inkomen hebben uit arbeid of sociale zekerheid (zoals werkloosheidsuitkeringen), maar die wel recht hebben op sociale bijstand, houdt het bevoegde OCMW een deel van het leefloon in om het verblijf te betalen.

In 2020 werd de capaciteit van de onthaalhuizen beperkt om aan de gezondheidsnormen te voldoen. In november 2022 werd weer overgeschakeld op de normale werking. Tijdens de nacht van 8 op 9 november 2022 werden er 846 mensen geteld. Dat is 11,9% van het totale aantal getelde personen (of 13,4% zonder de categorieën die in 2022 voor het eerst werden geteld). De procentuele verhouding tussen het aantal mensen in onthaalhuizen en het totale aantal getelde personen is fors gedaald sinds de eerste tellingen. In 2008 was dat cijfer nog 45,0%, vervolgens daalde het tot 25,2% in 2016 en tot 20,7% in 2018.

Van de 846 personen in onthaalhuizen tijdens de nacht van 8 op 9 november waren er 312 mannen (36,9%, of 54,6% van de volwassenen), 256 vrouwen (30,3%, of 44,8% van de volwassenen), 2 personen die zich niet binair en/of niet conform het bij de geboorte toegekende geslacht identificeerden (< 0,1%, of < 0,1% van de volwassenen), en 275 minderjarigen (32,5%). Van één persoon kon het geslacht niet worden bepaald met de beschikbare gegevens (< 0,1%, of < 0,1% van de volwassenen). 35,3% van de minderjarigen was tussen 0 en 3 jaar (97 minderjarigen), 53,1% tussen 4 en 12 jaar (146 minderjarigen), en 11,6% tussen 13 en 18 jaar (32 minderjarigen).

Hoewel de mannen de grootste groep vormen in de onthaalhuizen, daalt hun percentage jaar na jaar. In 2018 maakten zij nog 44,2% van de mensen in deze structuren uit (60,8% van de volwassenen) en in 2020 was dat aandeel gedaald tot 40,4% (59,1% van de volwassenen). Bovendien steeg het percentage vrouwen tussen 2020 en 2022, terwijl het tussen 2018 en 2020 nog was gedaald. In 2018 vormden de vrouwen 28,5% van de mensen in onthaalhuizen (39,2% van de volwassenen) en in 2022 bedroeg hun aandeel 27,8% (40,7% van de volwassenen). Het percentage minderjarigen bereikte zijn hoogste niveau in 2022. 27,3% van de personen die in 2018 in onthaalhuizen werden geteld, was minderjarig, in 2020 was hun aandeel gestegen tot 31,7%.

Figuur 15 – Onthaalhuizen: verdeling volgens leeftijd en gender

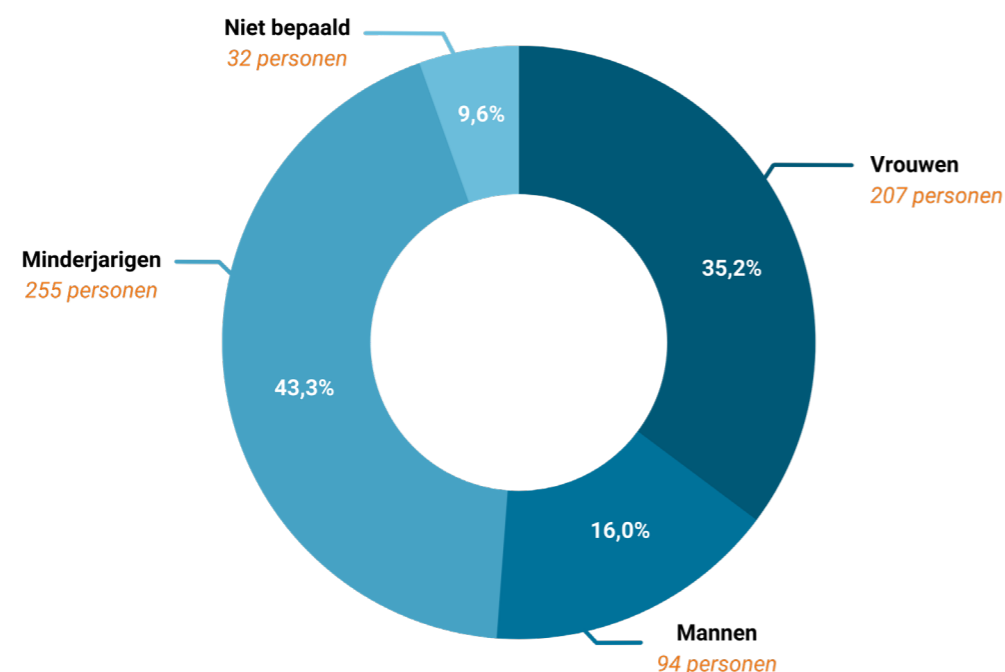
Transitwoningen

Transitwoningen zijn bedoeld als tijdelijke oplossing voor mensen of gezinnen die zeer kwetsbaar zijn of zich in een noodsituatie bevinden. Tijdens die overgangperiode, die volgens de normen van de Brusselse Huisvestingscode niet langer dan achttien maanden mag duren (Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2004), krijgen de gebruikers er begeleiding om hun autonomie te versterken, zodat ze uiteindelijk kunnen verhuizen naar een eigen woning die is aangepast aan hun situatie en hun inkomen. Er dient op gewezen dat bij transitwoningen vaak meerdere partners uit het sociaal werk betrokken zijn. De organisatie die de woning ter beschikking stelt, is niet noodzakelijk degene die instaat voor de opvolging van de gebruikers.

Tijdens de nacht van de telling verbleven er 588 mensen in een transitwoning. De meesten van hen, 340 personen (57,8%), woonden in een woning die door een OCMW werd beheerd en ondersteund. Een ander belangrijk deel, 164 personen (27,9%), werd opgevolgd door een dienst voor thuisbegeleiding. De resterende 84 personen (14,3%) werden opgevangen in diverse transitvoorzieningen zoals de door New Samusocial beheerde Casa-projecten (32 mensen) en de transitwoningen onder toezicht van de gemeenten Sint-Jans-Molenbeek en Ukkel (52 mensen).

Wat de verdeling volgens leeftijd betreft, waren 56,7% van de getelde personen in transitwoningen volwassenen (333 personen), en 43,3% minderjarigen (255 minderjarigen). Bij de volwassenen waren er 62,2% vrouwen (207 personen, 35,2% van het totaal), 28,2% mannen (94 personen, 16,0% van het totaal) en 9,6% personen van wie het geslacht niet kon worden vastgesteld.

Figuur 16 – Transitwoningen: verdeling volgens leeftijd en gender

op basis van de verzamelde gegevens (32 personen, 5,4% van het totaal). 15,7% van de minderjarigen was tussen 0 en 3 jaar (40 minderjarigen, 6,8% van het totaal), 60,8% was tussen 4 en 12 jaar (155 minderjarigen, 26,4% van het totaal), en 19,6% was tussen 13 en 18 jaar (50 minderjarigen, 8,5% van het totaal).

Sociale voorzieningen in hotels

Tijdens de eerste en de tweede golf van de COVID-19-pandemie werden hotels in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gebruikt om 950 dak- en thuislozen op te vangen. Tijdens de tweede golf in augustus 2020 waren 750 van die plaatsen nog altijd beschikbaar en op 9 november van dat jaar werden daar 622 mensen opgevangen (Horvat en Striano, 2021).

Aan het einde van de zomer van 2021, terwijl de doelstellingen van de hotelprojecten veranderden van het verschaffen van onderdak naar meer diepgaande ondersteuning met het oog op toegang tot huisvesting en sociale herintegratie, werden sommige van die hotels opgenomen in de projectoproep voor het Herstelplan (Bruss'help, 2021; Van Gaens, 2022).

In november 2022 waren drie van die voorzieningen nog operationeel. Het gaat om het door DoucheFLUX beheerde hotel, het Home Less Vincula-project (beheerd door vzw Source) en het H.I.T 18-25-project (beheerd door het OCMW van de Stad Brussel).

In totaal vingen deze projecten 39 mensen op tijdens de nacht van de telling. Daarbij waren er 20 vrouwen (51,3%), 15 mannen (38,5%) en 4 minderjarigen (10,2%).

Tabel 7 – Instellingen: verdeling volgens leeftijd en gender naargelang de situatie

	Spoedafdeling		Verplicht om binnen de 30 dagen te vertrekken			Verblijf langer dan gepland			Totaal
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Minderjarigen	Vrouwen	Mannen	Minderjarigen	
Ziekenhuizen	0	7	6	8	0	3	24	1	49
Psychiatrische ziekenhuizen	0	0	0	3	0	24	76	3	106
Totaal	0	7	6	11	0	27	100	4	155

Mensen die een instelling verlaten – ETHOS Light 4

ETHOS Light categorie 4 omvat alle mensen die een instelling verlaten, meer bepaald mensen die een gevangenis of een (algemeen of psychiatrisch) ziekenhuis verlaten binnen de maand na de telling, alsook personen die langer dan gepland in dergelijke instellingen verblijven bij gebrek aan een stabiele huisvestingsoplossing.

Voor deze editie werden de mensen van deze categorie alleen geteld in algemene en psychiatrische ziekenhuizen. De gevangenis deelden geen vrijlatingskits uit op de dag van de telling. In totaal werden er 148 mensen geteld, bovenop de 7 personen die zich tussen 23 uur en middernacht op de spoedafdeling bevonden. Van die 148 mensen moesten er 17 (14 in de algemene en 3 in de psychiatrische ziekenhuizen) de instelling binnen de 30 dagen verlaten zonder over een stabiele huisvestingsoplossing te beschikken bij hun ontslag, en verbleven er 131 (28 in de algemene en 103 in de psychiatrische ziekenhuizen) langer dan gepland in de instelling bij gebrek aan een opvangoplossing.

Meerdere situaties van thuisloosheid vóór het verblijf in het ziekenhuis waren bij het verzamelen van de gegevens al gemeld door de sociale diensten. Sommige mensen brachten noodgedwongen de nacht door in de openbare ruimte, in noodopvangvoorzieningen, in NEOS, bij derden ... Nog anderen leefden in kraakpanden of werden opgevangen door mensen die hen mishandelden.

De totale cijfers van ETHOS Light categorie 4 kunnen niet worden vergeleken met de cijfers van de vorige jaren. Vooreerst was de methode om de gegevens te verzamelen, niet vergelijkbaar met die van 2020. In 2022 werden twee nieuwe soorten situaties in aanmerking genomen, bovenop de telling van de mensen die tussen 23 uur en middernacht op de spoedafdeling waren. Bovendien zijn we voor de cijfers aangewezen op de instellingen waarvan we ze ontvangen. In 2020 bijvoorbeeld waren, door de gezondheids crisis en de bijbehorende overbelasting van de ziekenhuizen, slechts vier instellingen in staat om ons gegevens mee te delen (tegen acht in 2022).

Hier moet echter worden opgemerkt dat de in dit rapport verstrekte cijfers niet noodzakelijk betrekking hebben op de thuislozen die op de dag van de telling in het ziekenhuis opgenomen zouden zijn, noch op personen die langdurig in het ziekenhuis verblijven. Over het algemeen kunnen op deze manier geen gegevens worden verzameld over thuislozen van wie de ontslagdatum nog niet bekend is.

Tijdens deze telling werd melding gemaakt van meerdere situaties, en met name van gevallen van intrafamiliaal geweld die de terugkeer naar de agressor verhinderden, moeilijkheden om toegang te krijgen tot bepaalde onthaalcentra wegens een bevalling, complicaties met betrekking tot de verblijfsstatus die een struikelblok kunnen zijn voor de toegang tot bepaalde centra voor oudere of kwetsbare personen, of de toegang tot betaalbare huisvesting in het algemeen. Afhankelijk van de gezondheidsproblemen die ze binnenkrijgen, proberen bepaalde ziekenhuisafdelingen hun patiënten door te sturen naar bijvoorbeeld noodopvangvoorzieningen, terwijl andere hen eerder doorverwijzen naar meer gespecialiseerde diensten zoals rusthuizen, beschutte woonplaatsen of psychiatrische verzorgingstehuizen. Maar omdat de sociale diensten van ziekenhuizen enkel als opdracht hebben de patiënten binnen het ziekenhuis te ondersteunen, kan het buitengewoon moeilijk zijn om de betrokken personen naar de juiste diensten door te verwijzen wanneer er een tekort is aan duurzame en geschikte huisvestingsoplossingen.

Mensen in niet-conventionele woningen – ETHOS Light 5

Tot de categorie 'niet-conventionele woningen' behoren de mensen die in niet-erkende opvangstructuren (NEOS), tijdelijke bezettingen of kraakpanden verblijven. Deze huisvestingsopties hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat ze niet officieel worden erkend door het erkende onthaalsysteem. Tijdens de nacht van de telling werd vastgesteld dat in totaal 2435 mensen een beroep deden op deze alternatieve vormen van huisvesting. Dat is 34,1% van het totale aantal getelde personen.

De redenen waarom mensen gebruikmaken van deze alternatieve vormen van huisvesting, kunnen sterk verschillen. Sommigen hebben geen toegang tot het erkende hulpnetwerk door de verzaaiing van dat netwerk, hun administratieve statuut, hun gender of complexe cumulatieve problemen. Anderen kiezen voor alternatieve oplossingen omdat ze snel een uitweg nodig hebben uit situaties van mishandeling of omdat ze geen begeleiding willen onder de voorwaarden die in de erkende opvangstructuren gelden. Voor sommige personen met een laag inkomen zou de betaling van verblijfskosten of huurgeld op de particuliere huurmarkt hun levensstandaard tot het minimum verlagen, waardoor ze nog meer uitgesloten zouden zijn.

Het is moeilijk om exact het aantal mensen in deze categorie te bepalen. Ze wordt gekenmerkt door informele en verborgen situaties die sterk uiteenlopende vormen aannemen (mensen kunnen bijvoorbeeld alleen of met grote groepen in een kraakpand leven). Het aantal personen dat

Tabel 8 – NEOS: verdeling per opvangmodaliteit

Type NEOS	Aantal NEOS	Aantal personen	Percentage personen
Betalende	6	216	55,4%
Solidaire	7	90	23,1%
Gratis	2	26	6,7%
Niet bepaald	2	58	14,9%
Totaal	17	390	100,0%

bij deze categorie wordt ingedeeld, ligt dus waarschijnlijk lager dan het werkelijke aantal omdat het moeilijk is dergelijke plaatsen te identificeren. Naargelang de kwaliteit van de samenwerking met de referentiepersonen in deze structuren kunnen die cijfers minder of meer representatief zijn. Het is dan ook essentieel dat deze cijfers voorzichtig worden geïnterpreteerd.

Deze levenssituaties kennen een vrijwel constante opmars sinds de eerste telling (+452,2% sinds 2008), maar de verdeling ervan volgt verschillende trends.

NEOS

NEOS zijn laagdrempelige structuren, bestemd om een kwetsbaar publiek voor een lange periode op te vangen, vaak in ruil voor een financiële vergoeding. Bij de meeste NEOS is het personeel tot het strikte minimum beperkt en zijn deze mensen niet altijd opgeleid voor de taken die ze moeten uitvoeren. Deze voorzieningen bieden in feite zeer ongelijke diensten aan. Sommige ontwikkelen goede praktijken, andere vertonen zorgwekkende tekortkomingen.

Tijdens de nacht van 8 op 9 november werden er 390 personen geteld in NEOS. Dat

is een stijging met 55 personen ten opzichte van 2020 (+16,4%), maar een daling met 85 personen ten opzichte van 2018 (-17,9%). In 2020 was het getelde aantal mensen in NEOS fors gedaald door de sluiting van een structuur met hoge opvangcapaciteit.

Bepaalde NEOS laten hun kostgangers betalen voor hun diensten, andere werken volgens het principe van een bijdrage op basis van de middelen van de betrokkene, en ten slotte zijn er structuren die gratis werken. Van de zeventien NEOS die in 2022 werden geteld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zijn er zes die hun bewoners een vergoeding aanrekenen, werken er zeven volgens het principe van een middelenafhankelijke bijdrage en zijn er twee gratis. Voor twee structuren is de status onbekend. In de betalende voorzieningen verbleven er tijdens de nacht van de telling 216 personen (55,4%), tegen 90 personen (23,1%) in de zogeheten solidaire voorzieningen, 26 (6,7%) in de gratis voorzieningen en 58 (14,9%) in de voorzieningen waarvan de status onbekend is.

Onder de 390 mensen die in dit type voorzieningen werden opgevangen, waren er 266 mannen (68,2%), 109 vrouwen (27,9%), 13 minderjarigen (3,3%) en 2 personen van wie het gender en de leeftijd onbekend zijn (< 0,1%).

Kraakpanden

In 2022 bracht 12,9% van de getelde personen de nacht door in een kraakpand (919 personen). Het aantal mensen in kraakpanden was spectaculair toegenomen tussen 2018 en 2020 (+ 323,3%), maar daalde dan weer licht tussen 2020 en 2022 (- 8,0%). Ondanks die daling blijft het aantal personen in kraakpanden aanzienlijk. Zoals bij elke editie moeten die cijfers voorzichtig worden geïnterpreteerd, want het verzamelen van gegevens wordt beïnvloed door de mate waarin deze locaties gekend zijn en de kwaliteit van de relaties met de betrokken personen.

De forse toename van het aantal mensen in kraakpanden in 2020 kan deels worden verklaard door de grootschalige mobilisatie rond dit vraagstuk tijdens de gezondheids crisis. De vertrouwensbanden met maatschappelijk werkers en zorgprofessionals maakten het mogelijk om een groot aantal mensen te tellen die voorheen onder de radar bleven. Toch is dat niet de enige verklaring voor de toename die we tot vandaag vaststellen.

Het is mogelijk dat de economische, sociale en gezondheids crisis een deel van de bevolking dat in een zeer kwetsbare situatie leeft, ertoe heeft aangezet onderdak te zoeken in leegstaande gebouwen. Mogelijk heeft dit reeds de cijfers van 2020 beïnvloed. Hoewel de telling geen informatie oplevert over het administratieve statuut van mensen, is het waarschijnlijk dat leven in een kraakpand de standaardoplossing is voor een aanzienlijk deel van de daklozen die illegaal op het grondgebied verblijven, en ook voor een deel van de asielzoekers die geen toegang hebben tot de speciaal voor hen bestemde structuren.

Tijdelijke bezettingen

Voor deze editie werden er 1126 mensen geteld in tijdelijke bezettingen, namelijk 15,8% van de getelde personen. Dat is het hoogste cijfer sinds de eerste telling in 2008. Alvorens de verdeling volgens leeftijd en gender toe te lichten, moet worden opgemerkt dat deze gegevens niet bekend waren voor 515 (45,7%) van de mensen in de geïnventariseerde tijdelijke bezettingen. Onder de getelde personen waren er 482 mannen (42,8%), 76 vrouwen (6,7%) en 52 minderjarigen (4,6%).

Tussen 2020 en 2022 is het aantal getelde personen in tijdelijke bezettingen met 599,4% gestegen. Die toename is deels te verklaren door de gegevensgaring, die bij elke editie afhankelijk is van de mate waarin het netwerk van tijdelijke bezettingen bekend is, maar mogelijk ook door de financieringen die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de GGC de voorbije jaren hebben toegekend voor de conventionering van de bezettingen.

In juli 2021, toen bleek dat het aantal mensen in de bezettingen 'zonder eigendomstitel noch recht' was toegenomen, keurden de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de GGC een principenota goed om meerdere projecten voor tijdelijke bezetting te ondersteunen, zodat thuislozen gebruik zouden kunnen maken van collectieve opvang. Hiervoor werd een budget van € 965.000 vrijgemaakt. De ondersteunde tijdelijke bezettingen moesten aan bepaalde voorwaarden voldoen: de opvang mogelijk maken van kwetsbare personen zoals minderjarigen of mensen in een kwetsbare administratieve situatie, goedgekeurd zijn door de eigenaar van het betrokken gebouw en gedekt zijn door een overeenkomst

voor gratis tijdelijke bezetting. Bovendien moet een identificeerbare gesprekspartner met rechtspersoonlijkheid het project begeleiden. Er moet ook overeengekomen zijn dat het bezette gebouw niet in de oorspronkelijke staat moet worden hersteld na de bezetting en dat de ondersteunde projecten geen buitensporige investering vergen in verhouding tot de duur van de bezetting. In het begin van 2022 werd een nieuw budget van € 1.300.000 vrijgemaakt om initiatieven voor tijdelijke bezetting met een sociaal oogmerk te steunen.

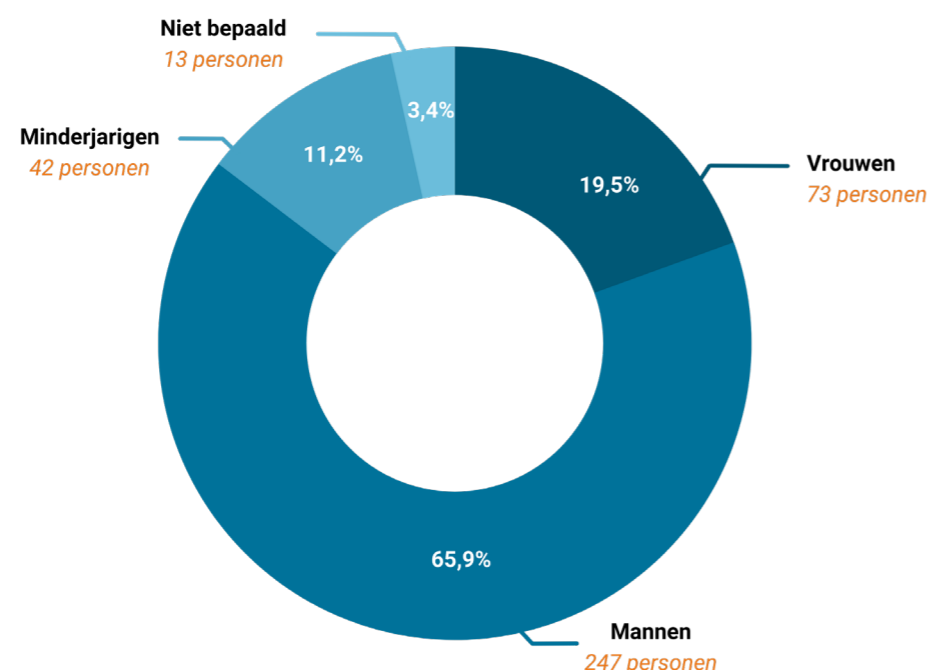
Voor personen en gezinnen in een kwetsbare situatie is de tijdelijke bezetting vaak een van de enige middelen om op middellange termijn toegang te krijgen tot een woning. Dat geldt met name voor mensen zonder wettelijk verblijf of inkomen. In tegenstelling tot kraakpanden is tijdelijke bezetting een onderhandelde oplossing en moet hiervoor een overeenkomst worden gesloten met de eigenaar van het goed. Deze overeenkomst kan bepalen dat het gebruik gratis is of dat een symbolische vergoeding wordt aangerekend, of een huurprijs die lager is dan de marktprijs. Ze is echter niet onderworpen aan de wetgeving betreffende de huurovereenkomsten. De bewoners hebben niet dezelfde rechten als een traditionele huurder en het gebouw hoeft niet aan dezelfde normen op het vlak van levenskwaliteit te voldoen. Hierdoor zijn de leefomstandigheden bijzonder onzeker, ondanks de conventionering. Toch zijn deze tijdelijke bezettingen een pragmatisch alternatief om een tijdelijk onderkomen te bieden aan mensen die daar nood aan hebben.

Mensen die bij derden verblijven – ETHOS Light 6

Verblijven bij derden heeft betrekking op een reeks uiteenlopende situaties. Enkele van die situaties werden door de maatschappelijk werkers in de vragenlijsten vermeld, maar geven geen volledig beeld van de ervaringen van de mensen die een beroep doen op deze opvangalternatieven. Sommigen vonden een onderkomen bij vrienden, ouders, ooms en tantes, of zelfs bij hun kinderen, in afwachting dat hun situatie stabiel wordt. Anderen hadden hun intrek genomen bij derden, op plaatsen die niet geschikt waren om in te wonen, zoals kelders. Bepaalde mensen leefden afwisselend bij derden en op straat. Voor weer anderen werd de opvang met de eigenaar van de woning geregeld, bijvoorbeeld in ruil voor seks of arbeid.

Tijdens de nacht van de telling werden 333 volwassenen en 42 minderjarigen geteld die bij derden verbleven (375 personen in totaal). Die gegevens werden met behulp van de vragenlijsten verzameld wanneer de specifieke situatie tijdens de nacht van 8 op 9 november bekend was. Van die 333 volwassenen waren 74,2% mannen (247 personen, 65,9% van het totaal), 21,9% vrouwen (73 personen, 19,5% van het totaal), en 3,9% personen die zich niet binair en/of niet conform het bij de geboorte toegekende geslacht identificeerden (13 personen, 3,5% van het totaal).

Figuur 17 – Bij derden: verdeling volgens leeftijd en gender

Van de vragenlijsten die voor mensen bij derden werden afgeleverd, was 87,7% ingevuld door een van de drie deelnemende OCMW's (292 van de 333 betreffende vragenlijsten). Het totale aantal mensen in deze situatie zou dan ook waarschijnlijk hoger zijn geweest als de 19 OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hadden deelgenomen. Het verblijf bij derden is bovendien een van de meest onzichtbare situaties van thuisloosheid en is daarom moeilijk exact in kaart te brengen. Bovendien werden die gegevens voor het eerst verzameld, zodat een vergelijking met vorige edities niet mogelijk is.

Met uitzetting bedreigde personen – ETHOS Light 7

Op 9 november 2022 werden er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 294 personen geteld in de categorie 'met uitzetting bedreigd'. 72 van die personen waren vrouwen (24,5%), 54 waren mannen (18,4%), 10 waren minderjarigen (3,4%) en van 158 volwassenen was het gender niet bekend (53,7%).

Die cijfers moeten echter voorzichtig worden geïnterpreteerd. De resultaten konden worden verzameld voor 12 van de 19 OCMW's. In het geval van huurovereenkomsten voor een hoofdverblijfplaats en van bezettingen moeten die worden gewaarschuwd wanneer een verzoek tot gerechtelijke uitzetting is ingediend bij de vrederechter (behoudens bezwaar van de bewoner), maar worden zij niet systematisch op

de hoogte gebracht van rechterlijke beslissingen tot uitzetting of van de uitvoering daarvan (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2019). Nu leiden verzoeken tot uitzetting niet noodzakelijk daadwerkelijk tot een uitzetting. De onderzoekers van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2019) hebben geprobeerd dit verschijnsel in cijfers uit te drukken. Volgens hun schattingen werden er jaarlijks 5.000 verzoeken tot gerechtelijke uitzetting ingediend in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (op basis van cijfers die in 2016 en 2017 werden verkregen). Volgens de gegevens van de Kamer van Gerechtsdeurwaarders hebben er in het volledige gewest 587 uithuiszettingen plaatsgevonden in 2016 en 584 in 2017.

Wat administratieve uitzettingen betreft, bleek uit het onderzoek dat tussen 2004 en 2017 gemiddeld ongeveer 500 klachten per jaar werden geregistreerd bij de DGHI, hoewel er tussen 2013 en 2017 in 6 Brusselse gemeenten slechts één effectieve administratieve uitzetting plaatsvond. Bovendien worden de OCMW's niet op de hoogte gebracht van administratieve uitzettingen wanneer het initiatief van de burgemeester komt.

Over het algemeen is dit verschijnsel bijzonder moeilijk in cijfers uit te drukken bij gebrek aan officiële statistieken, zowel over legale als over illegale uitzettingen.

De aanvullende gegevens

Personen in opvangcentra voor migranten

In 2022 registreerde de Dienst Vreemdelingenzaken 36.871 verzoeken om internationale bescherming (Dienst Vreemdelingenzaken, 2023). Dat is een gemiddelde van 3.073 verzoeken per maand. Dit is het hoogste cijfer sinds 2015, toen 44.760 verzoeken werden geregistreerd. In 2020 bereikte dit cijfer door de gezondheidscrisis zijn laagste niveau sinds 2008, met slechts 16.910 geregistreerde verzoeken. In 2021 waren er 25.971 verzoeken.

Overeenkomstig de Europese wetgeving zoals bepaald door het Europees Parlement en de Raad (2013) hebben personen die internationale bescherming aanvragen, tijdens de volledige procedure recht op materiële bijstand, inclusief opvang in centra die een behoorlijke levensstandaard bieden. In België begint het onthaaltraject in de aanmeldcentra van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil).

In het aanmeldcentrum voert Fedasil een eerste sociale en medische beoordeling van de aanvragers uit en wordt gecontroleerd of zij aan de materiële voorwaarden voor opvang voldoen. Als dat het geval is, worden ze tijdelijk in het aanmeldcentrum opgevangen tot een opvangplaats wordt gevonden die is aangepast aan hun situatie. Het verblijf in het aanmeldcentrum duurt ongeveer een week.

Daarna kent Fedasil een opvangplaats toe waar de asielaanvrager materiële bijstand kan krijgen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden de opvangcentra, naast de voorzieningen van Fedasil, soms beheerd door andere partners zoals het Rode Kruis of New Samusocial. Sinds oktober 2021 kampt België echter met een tekort aan beschikbare opvangplaatsen voor asielzoekers die recht hebben op materiële bijstand. In november 2022 moesten sommigen onder hen een beroep doen op alternatieve oplossingen, waardoor ze dikwijls werden blootgesteld aan andere vormen van thuisloosheid.

Wanneer de procedure voor internationale bescherming afgerond is en alle eventuele beroepsmogelijkheden uitgeput zijn, eindigt het recht op opvang. Bij een positieve beslissing kan de begunstigde van de internationale bescherming nog twee maanden in een opvangvoorziening blijven, om in die periode eigen huisvesting te vinden. Dat blijkt in zo'n korte tijd vaak moeilijk, gezien de beperkte economische middelen en de discriminatie op de private huurmarkt. Bij een negatieve beslissing ontvangt de 'afgewezen' asielzoeker een bevel om het grondgebied te verlaten.

Tijdens de nacht van 8 november 2022 waren er in totaal 4611 personen ondergebracht in opvangvoorzieningen voor migranten, van wie 95 in lokale opvanginitiatieven (LOI) van de OCMW's en 38 in collectieve opvangvoorzieningen van BelRefugees. De resterende 4478 personen werden opgevangen in collectieve opvangcentra die worden beheerd of gemandateerd door Fedasil.

Van de 4611 personen in deze centra die op 8 november 2022 werden geteld, waren 46,3% (2134 personen) mannen en 20,2% (930 personen) vrouwen. Er was één persoon die non-binair was en/of van wie het geslacht niet in overeenstemming was met het bij de geboorte toegekende geslacht (< 0,1%). Van zeven personen kon het geslacht niet worden bepaald (0,2%). 33,4% van de getelde mensen waren minderjarigen (1539). Van deze personen waren 44,4% NBMV's (683 minderjarigen, 14,8% van het totaal).

Mensen in opvangvoorzieningen voor Oekraïners met een internationaal beschermingsstatuut

Tegen eind november 2022 hadden ongeveer 61.621 mensen tijdelijke bescherming gekregen in België, en ongeveer 19% van hen bevond zich in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Stabel, 2023). Ongeveer 75% van de mensen die in België waren aangekomen en tijdelijke bescherming genoten, vond zelfstandig een opvangoplossing. Voor de resterende 25% die zelf geen opvangoplossing konden vinden, is de opvangstrategie opgebouwd in 4 fasen:

- **Fase 1 (crisisopvang):** oriëntatie door de federale overheid (federaal centrum en eerste matching voor oriëntatie naar een gemeente in België met inachtneming van de verdeling van OTBS tussen de drie gewesten)
- **Fase 2 (noodopvang):** oriëntatie door de gemeenten (matching burger die een opvangplaats aanbiedt - persoon die onderdak zoekt)
- **Fase 3 (tijdelijk):** opvang door de gewesten (structurering en ondersteuning van de burgeropvang en oprichting van collectieve opvangcentra met gecentraliseerde oriëntatie via Bruss'help)
- **Fase 4 (definitief):** inschakeling op de vastgoedmarkt met organisatie van voorzieningen ter ondersteuning van de inschakeling op de vastgoedmarkt op gewestelijk en lokaal niveau.

Tijdens de nacht van 8 op 9 november werden er 281 mensen geteld in de collectieve opvangcentra die waren opgericht voor mensen met een tijdelijk beschermingsstatuut. De centra, die semiautonom worden beheerd door de gemeenschap, werden begeleid door meerdere partners, met name NewSamuSocial, BelRefugees, Communa en Ukrainian Voices Refugee Committee. Onder de 281 getelde personen in de centra waren er 113 vrouwen (40,2%), 71 mannen (25,3%) en 97 minderjarigen (34,5%).

Bovendien waren tijdens de nacht van de telling 1463 personen op het Be My Guest-platform geregistreerd als mensen die onderdak hadden gekregen bij burgers. Hier moet worden opgemerkt dat de OTBS die hun opvangplaats hebben verlaten, niet nauwkeurig kunnen worden opgevolgd op dit platform en dat de resultaten bijgevolg als een raming te beschouwen zijn. Bovendien vinden we in de gegevens geen informatie over het gender en de leeftijd van de mensen die dit soort bescherming krijgen.

Begeleid wonen en Housing First

Op het ogenblik van de telling werden 207 mensen gevolgd door een dienst voor begeleiding na herhuisvesting. 73 van die mensen (35,3%) woonden in een woning beheerd door een openbare vastgoedmaatschappij (OVM). 68 mensen (32,9%) woonden in een door een SVK beheerde woning, 41 in een privéwoning (19,8%). 20 mensen waren verdeeld over woningen beheerd door een vzw (15 personen, 7,2%), woningen beheerd door een OCMW (1 persoon, 0,5%), woningen beheerd

door een gemeente (2 personen, 1,0%), woningen van het Woningfonds (1 persoon, 0,5%) en solidaire woongemeenschappen (1 persoon, 0,5%). 3 personen (1,4%) waren in een woning waarvan ze eigenaar waren, en 2 (1,0%) in woningen die als 'andere' waren ingedeeld.

In deze categorie werden 124 volwassenen (59,9%) en 83 minderjarigen (40,1%) geteld. Bij de volwassenen zijn de vrouwen bijzonder goed vertegenwoordigd (72 personen, 58,1% van de volwassenen en 34,8% van het totale aantal personen) ten opzichte van de mannen (52 personen, 41,9% van de volwassenen en 25,1% van het totale aantal personen).

Er werden ook 895 personen geteld die werden opgevolgd door een dienst begeleiding aan huis. De meesten van hen verbleven in woningen beheerd door een SVK (338 personen, 37,8%), privéwoningen (289 personen, 32,3%) of woningen beheerd door een OVM (120 personen, 13,4%). 24 personen (2,7%) kregen thuisbegeleiding in een solidair onderkomen, 20 personen (2,2%) woonden bij derden, 19 personen (2,1%) in een woning beheerd door het Woningfonds, 11 personen (1,2%) in een woning beheerd door begeleidingsdiensten, 9 personen (1,0%) in een woning van de gemeente en 7 personen (0,8%) in een woning beheerd door een OCMW. 9 personen (1,0%) werden opgevolgd in een instelling, 2 personen in een rusthuis (0,2%), 6 personen (0,7%) in een hotel en 2 personen (0,2%) op straat. 39 personen (4,4%) bevonden zich in 'andere' situaties.

Van de 895 personen die thuisbegeleiding kregen, waren er 586 (65,5%) volwassenen en 309 (34,5%) minderjarigen. Bij de volwassenen waren er 305 mannen (52,0% van de volwassenen en 34,1% van het totaal) en 256 vrouwen (43,7% van de volwassenen en 28,6% van het totaal), identificeerde één persoon (0,2% van de volwassenen en 0,1% van het totaal) zich niet binair en/of niet conform het bij de geboorte toegekende geslacht, en was voor 24 personen (4,1% van de volwassenen en 2,7% van het totaal) het gender onbekend.

In totaal werden er de nacht van 8 november 1102 personen opgevolgd door een dienst begeleid wonen (begeleiding na herhuisvesting en begeleiding aan huis). Het belang van de samenwerking met de sociale verhuurkantoren is duidelijk: 36,8% (406 personen) van de begeleidingsprojecten heeft betrekking op een van hun woningen. Toch is dat percentage minder hoog dan in 2020, toen het nog 43,0% bedroeg. 29,9% van de begeleide personen (330 personen) woonde in een privéwoning. Dit percentage is vergelijkbaar met dat van 2020 (30,3%). In totaal woonde 17,5% (193 personen) in sociale woningen. Ook dat is minder dan in 2020 (24,6%).

De minderjarigen waren goed voor 35,6% (392 personen) van de totale populatie die van begeleid wonen gebruikmaakte. Van de getelde volwassenen (710) waren 50,3% mannen (357 personen, 32,4% van het totaal), 46,2% vrouwen (328 personen, 29,8% van het totaal) en 0,1% personen die zich niet binair en/of niet conform het bij de geboorte toegekende geslacht identificeerden (1 persoon, 0,1% van het totaal). Van 3,4% (24 personen, 2,2% van het totaal) was het geslacht niet bekend.

Op het ogenblik van de telling zaten 210 mensen in een Housing First-programma. Dat is een toename met 37,3% ten opzichte van 2020 (57 personen meer). Het merendeel van de mensen die in het kader van een Housing First-programma worden begeleid, woont in woningen beheerd door een SVK (91 personen, 43,3%). Dat bevestigt het belang van de samenwerking met deze kantoren om thuislozen op te volgen met begeleid wonen, ook al is het percentage lager dan in 2020 (49,0%). Er wonen 56 personen (26,7%) in woningen die door OVM's worden beheerd. Dat is een hoger percentage dan in 2020 (20,3%). 6 personen (2,9%) zijn huurder op de private markt, 17 (8,1%) wonen in OCMW-woningen, 4 (1,9%) in woningen beheerd door het Woningfonds en 3 (1,4%) in woningen van de gemeente. De resterende 33 mensen (15,7%) zijn gehuisvest in woningen die worden beheerd door een vzw of andere partners.

Onder de begeleide personen waren er 129 mannen (61,4%, of 64,8% van de volwassenen) en 70 vrouwen (33,3%, of 35,2% van de volwassenen). Er waren ook 11 minderjarigen (5,2%) in bepaalde projecten. In 2020 was het percentage vrouwen (43,8%) bijzonder hoog ten opzichte van de andere edities van de telling. De cijfers van 2022 komen in de buurt van die van 2018 (34,2%).

Profielen en traject - verkennend onderzoek

Voor het eerst waren bij een telling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de cijfers vergezeld van een enorme hoeveelheid gegevens over de profielen en trajecten van de thuislozen. Deze informatie werd verzameld met behulp van vragenlijsten die door diverse Brusselse bijstands- en zorgstructuren werden ingevuld. Vroeger werden de gegevens verkregen door middel van interviews die door medewerkers van Bruss'help, vrijwilligers en studenten werden afgenomen in enkele noodopvang- en dagcentra. Dit jaar verzamelden de maatschappelijk werkers van de betrokken structuren deze gegevens voor alle personen die in hun structuur werden begeleid of een deel van hen, afhankelijk van hun mogelijkheden. Bovendien bestreken de vakken van de vragenlijst een groter aantal thema's dan tijdens de vroegere interviews kon worden behandeld. De vragenlijst was rechtstreeks geïnspireerd op de methode gebruikt in Vlaanderen en Wallonië, waar ze de basis vormt voor de tellingen.

Om over gegevens te beschikken die representatief zijn voor de thuislozenpopulatie in het Brussels Gewest, is het belangrijk dat de OCMW's en de diensten uit de sector een vragenlijst invullen voor alle volwassenen en niet-begeleide minderjarigen in hun structuur. Voor deze editie vulden 42 organisaties 2654 vragenlijsten in (Tabel 9). De opvangcentra en de OCMW's werden eerst aangesproken voor dit proefproject, gevolgd door meerdere dagcentra. De meeste opvangcentra en drie OCMW's stemden ermee in deel te nemen en wie weigerde, deed dat in de meeste gevallen door tijdsgebrek. Van de andere structuren kregen we geen antwoord en met de meeste diensten die aan straatwerk doen, werd geen contact opgenomen voor deze eerste editie.

37,9% van de vragenlijsten werd ingevuld door het OCMW van de Stad Brussel, 16,4% door New Samusocial en 12,8% door het OCMW van Sint-Gillis. New Samusocial slaagde erin de grote meerderheid van de vragenlijsten voor de mensen die de nacht van 8 op 9 november in zijn structuren verbleven, in te vullen. Ondanks het hoge responspercentage voor het OCMW van de Stad Brussel en van Sint-Gillis waren zij niet bij machte hun volledige thuislozenpopulatie op te nemen. Het OCMW van Sint-Gillis schat dat het aantal dak- en thuislozen in zijn gebied ongeveer twee keer hoger ligt dan het aantal ingevulde vragenlijsten. De maatschappelijk werkers van het OCMW van de Stad Brussel konden de vragenlijsten voor hun thuislozenpopulatie invullen afhankelijk van de cellen en het percentage personen dat door hen werd begeleid.

Van die 2654 vragenlijsten werden er 2097 behouden en 557 verwijderd. 142 vragenlijsten werden verwijderd wegens dubbeltelling. Wanneer door middel van de geanonimiseerde identificatiecodes dubbeltelling werd vastgesteld, werden in de eerste plaats de vragenlijsten behouden die in aanwezigheid van de betrokkene waren ingevuld. Als geen enkele vragenlijst in aanwezigheid van de betrokkene was ingevuld, werd de informatie ingevoerd vanuit de diensten die het best geplaatst waren om elk informatie-element te kennen. Zo werd aangenomen dat New Samusocial meer informatie had over de (niet-)huisvestingssituatie tijdens de nacht van 8 op 9 november, terwijl het OCMW van de Stad Brussel geacht werd beter op de hoogte te zijn van de bijstand die het aan de betrokkene verleent. 342 vragenlijsten werden verwijderd omdat de antwoorden geen informatie bevatten over de (niet-) huisvestingssituatie van de persoon, noch

Tabel 9 – Vragenlijst: verdeling van de vragenlijsten, ingevuld door deelnemende organisaties (vóór het opschonen van de databank)

Organisatie	Aantal vragenlijsten
OCMW van de Stad Brussel	1007
New Samusocial	436
OCMW van Sint-Gillis	340
Home Baudouin	64
Foyer George Motte	61
Spullenhulp - Mannenhuis	60
Hoeksteen	50
Source	46
Lhiving	37
Macadam	36
BelRefugees	34
Accueil Montfort	31
OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe	31
Alias	29
Home Victor du Pré	29
JAC Brussel	28
Relais	28
Foyer Bodegem	23
Centre de Prévention des Violences Conjugales et Familiales	22
DoucheFLUX	20
Escale	19
Chèvrefeuille	18
Transit	18
Open Deur	17
Les Trois Pommiers	17
@Home 18-24	16
Centrum Ariane	15
't Eilandje 38	15
Fami-Home	13
't Eilandje 160	12
La Maison Rue Verte	12
La Maison de la Mère et de l'Enfant	11
Vogelzang	10
Aprèstoe	9
Talita	9
Abaka	6
Les Foyers d'Accueil	5
Hobo	5
Yemaya	5
La Fontaine	2
Jamais sans Toit	1
Pag-Asa	1
- Niet bepaald -	6
Totaal	2654

voor de nacht van de telling, noch voor de twee weken die eraan voorafgingen. Het was dus onmogelijk te weten of de betrokkene thuisloos was. 7 vragenlijsten werden verwijderd omdat de anonieme identificatiecode ervan ongeldig was en er bijgevolg niet op dubbeltelling kon worden gecontroleerd voor deze personen. 16 vragenlijsten werden verwijderd omdat de beschreven huisvestingssituaties met geen enkele categorie van de ETHOS LIGHT classificatie overeenstemden. Hoewel sommige van die situaties opgenomen zijn in de aanvullende gegevens van het kwantitatieve deel van dit rapport, werden deze vragenlijsten uitgesloten omdat het onderzoek uitsluitend gericht was op mensen die tot de ETHOS Light categorieën behoren. Meer in het bijzonder hebben deze vragenlijsten betrekking op 45 Oekraïners die het tijdelijk beschermingsstatuut hebben aangevraagd in het kader van programma's die specifiek bestemd zijn om ze op te vangen, twee personen die in een LOI wonen en vier personen die in een opvangcentrum voor asielzoekers verblijven. 5 vragenlijsten werden geschrapt omdat ze voor begeleide minderjarigen waren ingevuld

Die zullen nu worden voorgesteld, al is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie. Het is namelijk essentieel om in gedachten te houden dat deze gegevens talrijke biases bevatten, met name wat de representativiteit betreft. Toch bieden ze een toegevoegde waarde ten opzichte van de gegevens die vroeger werden verzameld. Ze zullen ons toelaten bepaalde vraagstukken met betrekking tot preventie en sociale maatregelen nader te bekijken, of te bepalen welke punten verder moeten worden uitgediept bij toekomstige onderzoeken.

Levenssituaties

De situatie van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld, is in 94,1% van de gevallen bekend voor de nacht van de telling. In 5,9% van de gevallen is deze situatie alleen bekend voor de twee weken die eraan voorafgingen. Via de vragenlijsten werden 573 door hun ouders begeleide minderjarigen geïdentificeerd.

Van de volwassenen en de niet-begeleide minderjarigen van wie de situatie de nacht van 8 op 9 november 2022 bekend was (tabel 10), bevonden de meesten zich in opvangcentra (692 personen, 35,1%), in noodopvangvoorzieningen (582 personen, 29,5%) of bij derden (333 personen, 16,9%). De situatie tijdens de nacht van 8 op 9 november was ook bekend voor 570 minderjarigen. Ze waren ook beter vertegenwoordigd in deze categorieën, met een hoog percentage dat een onderkomen had in opvangcentra (346 minderjarigen, 60,7%) en lagere percentages in de noodopvang (160 minderjarigen, 28,1%) en vooral bij derden (42 minderjarigen, 7,4%). Er moet echter op worden gewezen dat deze cijfers verband kunnen houden met de deelnemende voorzieningen (bijna alle erkende opvangvoorzieningen en drie OCMW's). Houder daarom rekeningmeedat deze categorieën ondervertegenwoordigd zijn in verhouding tot de ontvangen cijfergegevens, behalve voor de categorie ETHOS Light 6, waarvoor de kwantitatieve resultaten werden afgeleid.

Tabel 10 – Vragenlijst: verdeling van de thuislozen per categorie wanneer de situatie van 8 op 9 november bekend is

ETHOS Light categorie	Levenssituatie	Aantal volwassenen	%	Aantal minderjarigen	%
ETHOS Light 1	In de openbare ruimte	257	13,0%	5	0,9%
ETHOS Light 2	In de noodopvang	582	29,5%	160	28,1%
ETHOS Light 3	In een opvangcentrum voor thuislozen	692	35,1%	346	60,7%
ETHOS Light 4	In een instelling	35	1,8%	2	0,4%
ETHOS Light 5	In een niet-conventionele woning	74	3,7%	15	2,6%
ETHOS Light 6	Bij derden	333	16,9%	42	7,4%
ETHOS Light 7	Met uitzetting bedreigd	1	0,1%	0	0,0%

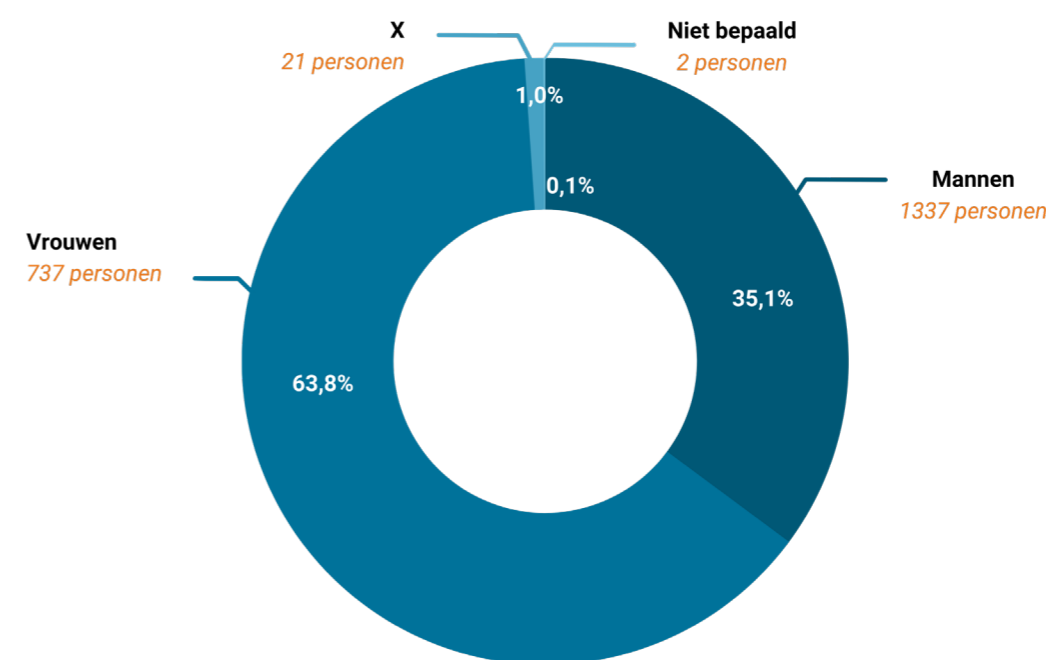
Tabel 11 – Vragenlijst: verdeling van de thuislozen per categorie wanneer alleen de situatie(s) tijdens de twee weken vóór de telling bekend is (zijn)

ETHOS Light categorie	Levenssituatie	Aantal volwassenen	%	Aantal minderjarigen	%
ETHOS Light 1	In de openbare ruimte	64	52,0%	0	0,0%
ETHOS Light 2	In de noodopvang	18	14,6%	1	33,3%
ETHOS Light 3	In een opvangcentrum voor thuislozen	7	5,7%	0	0,0%
ETHOS Light 4	In een instelling	10	8,1%	0	0,0%
ETHOS Light 5	In een niet-conventionele woning	20	16,3%	2	66,7%
ETHOS Light 6	Bij derden	50	40,7%	0	0,0%
ETHOS Light 7	Met uitzetting bedreigd	0	0,0%	0	0,0%

De meeste van de 123 volwassenen van wie de situatie niet bekend was bij de telling, maar wel tijdens de twee weken die eraan voorafgingen, hebben ten minste één nacht doorgebracht in de openbare ruimte (64 mensen, 52,0%) of bij een derde

(50 personen, 40,7%). Noteer dat tijdens die periode van twee weken de mensen mogelijk verschillende situaties van (niet-) huisvesting hebben meegemaakt.

Figuur 18 – Vragenlijst: verdeling volgens leeftijd en gender van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld

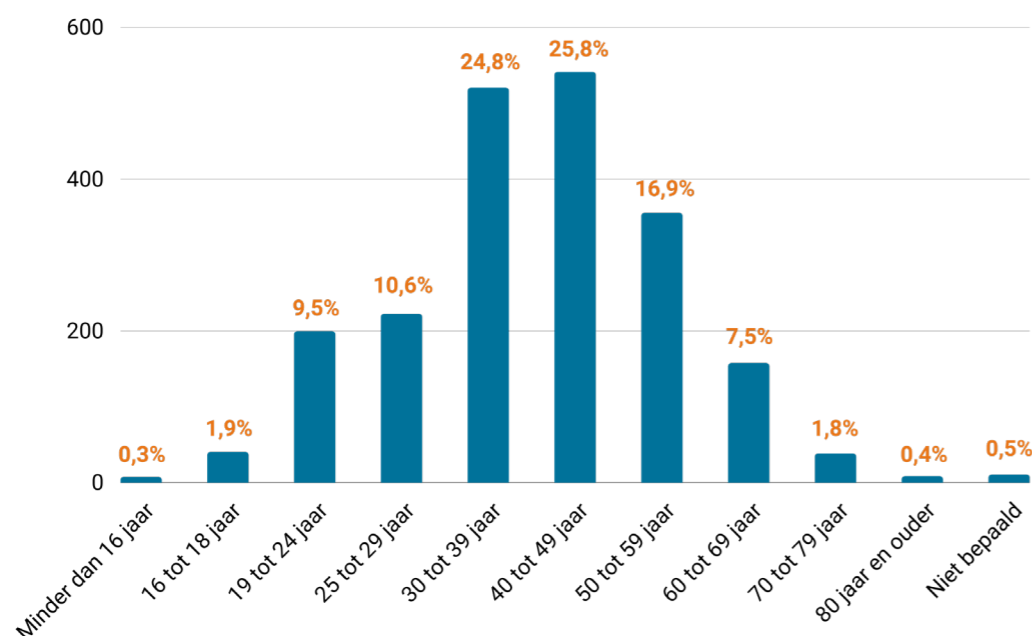
Gender en leeftijd

De meeste mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld, zijn mannen (1337 personen, 63,8%). 35,1% waren vrouwen (737 personen), 1,0% waren mensen die zich niet binair of niet conform het bij de geboorte toegewezen geslacht identificeerden (21 personen), en van 0,1% van de mensen (2 personen) kon het geslacht niet worden vastgesteld.

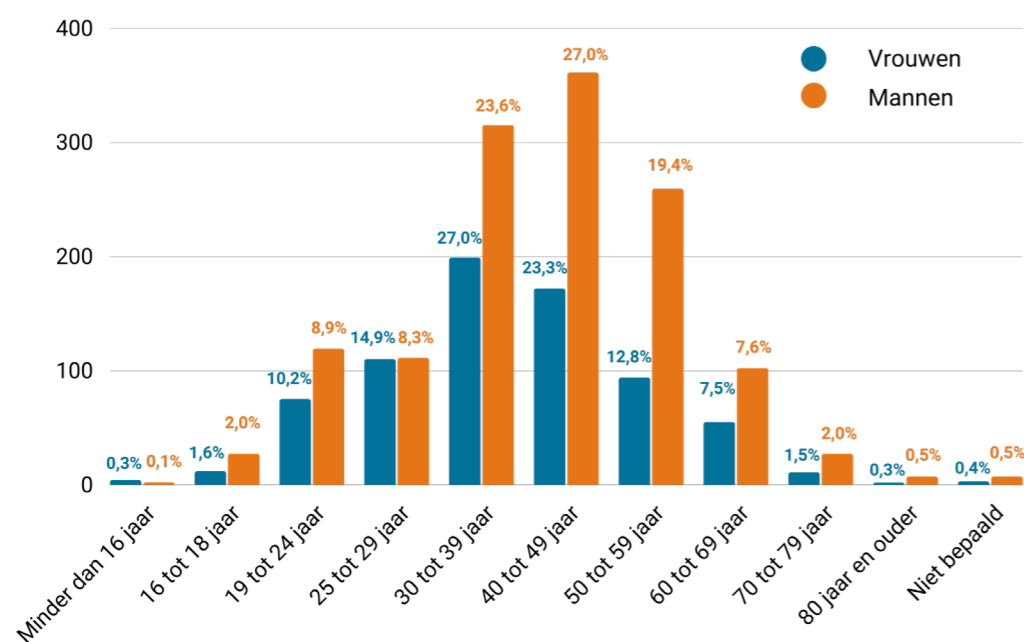
Uit de verdeling volgens leeftijd blijkt dat ongeveer de helft van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld (1060 mensen, 50,5%), tussen 30 en 49 jaar oud is. Meer dan één persoon op de vijf is jonger dan 30 jaar (467 personen, 22,3%) en meer dan één persoon op de vier is 50 jaar of ouder (559 personen, 26,7%). Van 0,5% van de personen is de leeftijd niet bekend.

Deze cijfers liggen niet in de lijn van de andere tellingen die in 2022 in België werden uitgevoerd. Globaal zijn de mensen tussen 30 en 39 jaar altijd sterk vertegenwoordigd, ongeacht het gewest, maar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de 40- tot 49-jarigen de grootste groep (25,8%). Het percentage jongeren tussen 18 en 25 jaar is hoger in de andere regio's (tussen 18,5% (Middenkust) en 23,1% (Boom-Mechelen-Lier), tegen 9,5% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Mensen van 50 jaar en ouder zijn sterker vertegenwoordigd in het Brussels Gewest (16,9% tussen 50 en 59 jaar, 7,5% tussen 60 en 69 jaar en 2,2% ouder dan 70 jaar). Bij de tellingen die in 2022 buiten Brussel gebeurden, varieerde het aandeel van de 50-59-jarigen tussen 8,4% (Midden-West-Vlaanderen) en 14,4% (Waals-Brabant), namen de 60-69-jarigen tussen 2,7% (Midden-West-Vlaanderen) en 5,4% (Middenkust en Kempen) voor hun rekening en was de groep van 70-plussers goed voor 0,4% (Midden-West-Vlaanderen) tot 3,3% (Middenkust en Waasland).

Figuur 19 – Vragenlijst: verdeling volgens leeftijd van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld

Figuur 20 – Verdeling volgens leeftijd en gender van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld

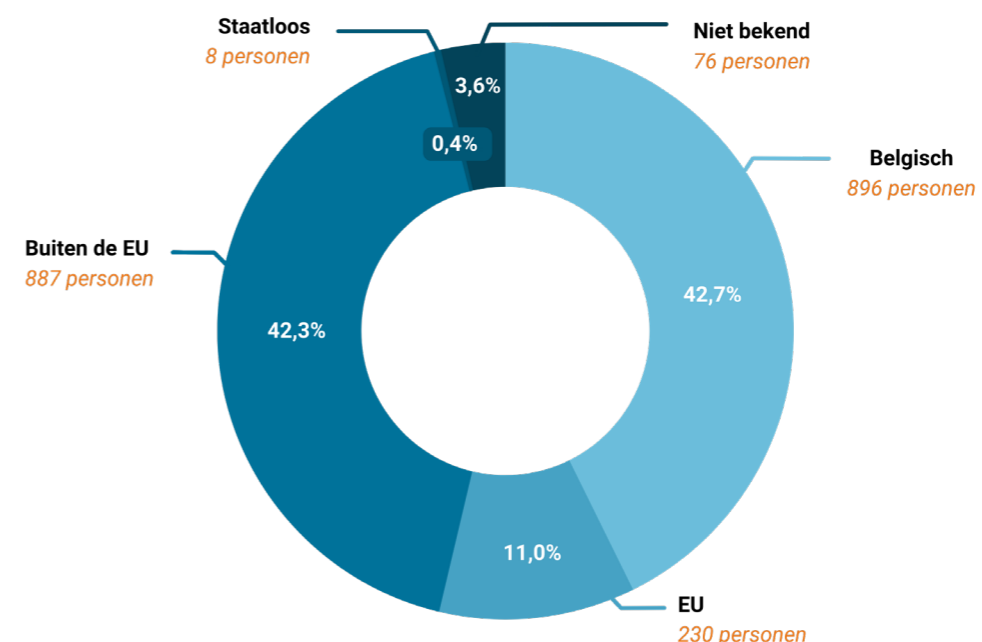
De verdeling volgens leeftijd verschilt ook naargelang de ETHOS Light categorieën voor de gegevens die bekend zijn op de telavond, en dat geldt vooral voor de mensen die in de openbare ruimte en bij derden verblijven. De leeftijdscategorieën van 40-49 jaar en van 50-59 jaar zijn bijzonder talrijk in de openbare ruimte vertegenwoordigd, vergeleken met de globale gegevens van de vragenlijst (respectievelijk 30,0%, hetzij 77 personen, en 21,4%, hetzij 55 personen). De leeftijdscategorieën van 19-24 jaar en van 25-29 jaar zijn dan weer met veel minder (respectievelijk 5,4%, hetzij 14 personen, en 5,8%, hetzij 15 personen).

De verdeling volgens leeftijd verschilt ook naargelang de ETHOS Light categorieën, en dat geldt vooral voor de mensen die in de openbare ruimte en bij derden verblijven. De leeftijdscategorieën van 40-49 jaar

en van 50-59 jaar zijn bijzonder talrijk in de openbare ruimte vertegenwoordigd, vergeleken met de globale gegevens van de vragenlijst (respectievelijk 30,0%, hetzij 77 personen, en 21,4%, hetzij 55 personen). De leeftijdscategorieën van 19-24 jaar en van 25-29 jaar zijn dan weer met veel minder (respectievelijk 5,4%, hetzij 14 personen, en 5,8%, hetzij 15 personen).

De leeftijdscategorieën van 19-24 jaar, 25-29 jaar en 30-39 jaar van hun kant zijn beter vertegenwoordigd bij derden. 15,0% van de mensen in deze situatie is tussen 19 en 24 jaar (50 personen), 12,9% is tussen 25 en 29 jaar (43 personen), 27,9% is tussen 30 en 39 jaar (92 personen). De leeftijdscategorieën van 50-59 jaar en van 60-69 jaar zijn dan weer met minder (respectievelijk 13,2%, hetzij 44 personen, en 4,8%, hetzij 16 personen).

Figuur 21 – Vragenlijst: verdeling volgens nationaliteit van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld

Nationaliteit en geboorteplaats

42,7% van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld, is Belg. 11,0% heeft de nationaliteit van een land in de Europese Unie, en 42,3% heeft die van een land buiten de Europese Unie. Bovendien is 0,4% van de personen staatloos en werd van 3,6% van de personen de nationaliteit niet vermeld.

Afgezien van de mensen met de Belgische nationaliteit en die van wie de nationaliteit niet bekend is, zijn de best vertegenwoordigde nationaliteiten de Marokkaanse (284 personen, 13,5%), de Congolese (99 personen, 4,7%), de Guinese (63 personen, 3%) en de Algerijnse (61 personen, 2,9%).

Wanneer de mensen een andere nationaliteit dan de Belgische (42,7% is Belg) hebben, beschikken zij in 49,9% van de gevallen niet over een geldig verblijfsdocument (599 personen, hetzij 28,6% van het totale aantal vragenlijsten). 23,1% heeft een duurzame

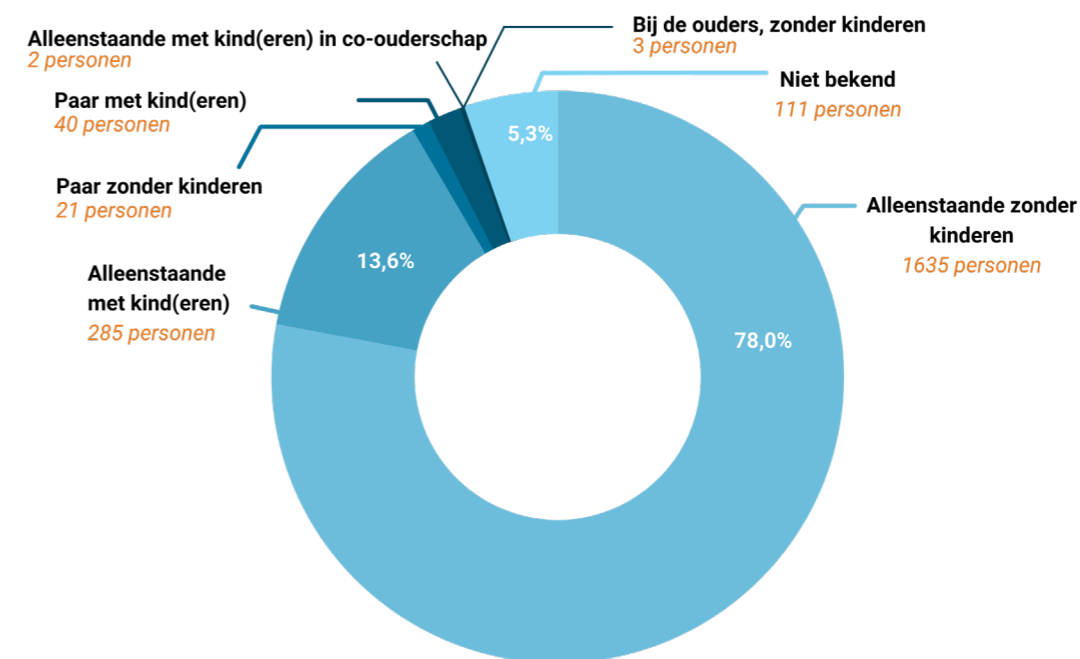
verblijfsvergunning (277 personen, 13,2% van het totale aantal vragenlijsten) en 17,7% heeft een tijdelijke vergunning (213 personen, 10,2% van het totale aantal vragenlijsten). Van 104 personen is het statuut onbekend (8,7%, of 5,0% van het totaal), en 8 personen zijn staatloos (0,7%, of 0,4% van het totaal).

De verblijfsvergunningen zijn echter zeer verschillend verdeeld naargelang de ETHOS Light categorie voor de nacht van de telling. De Belgen waren in de meerderheid in de opvangcentra (54,3%, 376 personen), de instellingen (62,9%, 22 personen) en bij derden (59,5%, 198 personen). De mensen zonder geldige verblijfsvergunning waren in de meerderheid in de noodopvangvoorzieningen (45,9%, 267 personen) en de niet-conventionele woningen (51,4%, 38 personen). In de openbare ruimte was de verhouding tussen Belgen en mensen zonder geldige verblijfsvergunning evenwichtig (respectievelijk 42,8%, 110 personen, en 43,2%, 111 personen).

Tabel 12 – Vragenlijst: verdeling volgens administratief statuut van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld

Verblijfsvergunning	Frequentie	Percentage
Belgisch	896	42,8%
Geen geldige verblijfsvergunning	599	28,6%
Duurzame verblijfsvergunning	277	13,2%
Tijdelijke verblijfsvergunning	213	10,1%
Niet bekend	104	4,9%
Staatloos	8	0,4%
Algemeen totaal	2097	100%

Figuur 22 – Vragenlijst: verdeling volgens administratief statuut van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld

Samenstelling van het huishouden dat rechtstreeks betrokken is bij de situatie van thuisloosheid

Er werd ook gevraagd naar de samenstelling van het huishouden dat rechtstreeks betrokken is bij de situatie van thuisloosheid. Hiermee worden enkel de personen van het huishouden bedoeld die daadwerkelijk de persoon begeleiden voor wie de vragenlijst wordt ingevuld.

De grote meerderheid van de mensen is alleenstaand zonder kinderen (1635 personen, 78,0%). 13,6% van de mensen is alleenstaand met kinderen (285 personen). 1,9% van de mensen leeft als paar met kinderen (40 personen) en 1,0% als paar zonder kind(eren) (21 personen). De categorie 'bij de ouders, zonder kinderen' (3 personen, 0,1%) omvat alle situaties waarbij mensen bij hun ouder(s) wonen in

een situatie van thuisloosheid. Niemand met kinderen bevond zich in die situatie. Er werd een categorie toegevoegd met situaties waarbij de mensen een of meer kinderen in co-ouderschap hebben. In de steekproef waren er 2 personen (0,1%) in die situatie.

In elke bekende categorie van opvangsituaties tijdens de nacht van de telling is het percentage alleenstaande personen zonder kinderen het hoogst. Het bedraagt 96,9% in de openbare ruimte (249 personen), 88,6% in instellingen (31 personen), 86,8% bij derden (289 personen) en 79,7% in niet-conventionele woningen (59 personen). Dit percentage is lager in de noodopvang (420 personen, 72,2%) en in opvangcentra (474 personen, 68,5%). In deze twee categorieën zijn alleenstaanden met kind(eren) het sterkst vertegenwoordigd (respectievelijk 71 personen, 12,2%, en 178 personen, 25,7%).

Tabel 13 – Vragenlijst: bekende of vermoedelijke gezondheidsproblemen

Gezondheidsproble(e)m(en)	Frequentie	Percentage
Geen gezondheidsproblemen	631	30,1%
Chronische ziekte	459	21,9%
(Vermoedelijke) psychische stoornis	390	18,6%
(Vermoedelijke) verslavingen	371	17,7%
Niet bekend	335	16,0%
Lichamelijke handicap	94	4,5%
Overige	90	4,3%
(Vermoedelijke) geestelijke handicap	52	2,5%

Bekende of vermoedelijke gezondheidsproblemen

Tabel 13 geeft de verdeling weer van de gezondheidsproblemen bij de thuislozen voor wie een vragenlijst werd ingevuld. Noteer dat er per persoon meerdere gezondheidsproblemen konden worden vermeld en dat deze resultaten als ramingen moeten worden beschouwd. De meeste vragenlijsten werden immers door de maatschappelijk werker ingevuld in afwezigheid van de betrokken persoon, en soms zonder een duidelijke diagnose. Daarom hebben de resultaten voornamelijk betrekking op (bij de maatschappelijk werkers) bekende of vermoedelijke gezondheidsproblemen.

Van de 2097 personen leken er 631 (30,1%) geen gezondheidsprobleem te kennen. Ongeveer 21,9% (459 personen) had chronische gezondheidsproblemen zoals immuunziekten, neurologische, gewrichts- of ademhalingsklachten, maag-darmziekten, oncologische en nierziekten. Ongeveer 18,6% (390 personen) vertoonde tekenen van zeer uiteenlopende psychiatrische of psychologische stoornissen zoals depressie, manische depressie, angst, posttraumatische stress, paranoia of schizofrenie. 17,7% (371 personen) leek uiteenlopende verslavingen te hebben (alcohol, cannabis, cocaïne en crack, heroïne, geneesmiddelen enz.) of vertoonde er tekenen van. Bovendien had 4,5% (94 personen) een lichamelijke handicap en leek 2,5% (52 personen) een geestelijke handicap te hebben. Ten slotte was de gezondheidstoestand van 16,0% (335 personen) onbekend en had 4,3% (90 personen) van de betrokkenen andere, meestal tijdelijke gezondheidsproblemen.

Tabel 14 – Vragenlijst: bekend verleden in instellingen

Instelling	Ja	Percentage	Nee	Percentage	Niet bekend	Percentage	Totaal	Percentage
Gevangenis	153	7,3%	1712	81,6%	232	11,1%	2097	100,0%
Instelling voor jeugdzorg	90	4,3%	1704	81,3%	303	14,4%	2097	100,0%
Psychiatrische instelling	204	9,7%	1614	77,0%	279	13,3%	2097	100,0%

Naargelang de huisvestingssituatie tijdens de nacht van 8 op 9 november kunnen verschillen worden vastgesteld met betrekking tot de bekende of vermoedelijke gezondheidsproblemen. Uit de resultaten blijkt dat 27,5% van de mensen in noodopvangvoorzieningen (160 personen) en 22,0% van de mensen in opvangcentra (152 personen) chronische gezondheidsproblemen hebben.

Er wordt melding gemaakt van psychische stoornissen bij 40,0% van de mensen in instellingen (14 personen), 21,4% van de mensen in opvangcentra (148 personen), 19,8% van de mensen in de openbare ruimte (51 personen) en 18,9% van de personen in niet-conventionele woningen (14 personen).

Er werden tekenen van verslaving gemeld bij 37,1% van de mensen in een instelling (13 personen), 28,4% van de mensen in de openbare ruimte (73 personen) en 19,7% van de mensen in opvangcentra (136 personen).

Anderzijds vertoonden 39,0% van de mensen met een onderkomen bij derden (130 personen) en 38,4% van de mensen in opvangcentra (266 personen) geen gezondheidsproblemen. Ten slotte werd melding gemaakt van andere gezondheidsproblemen bij 8,6% van de mensen in de openbare ruimte (22 personen) en 5,3% van de mensen in de noodopvang (31 personen).

Bekend verleden in een instelling

Er werden ook vragen gesteld om naar het verleden van de betrokken personen in instellingen te peilen (tabel 14). Van de 2097 mensen voor wie een vragenlijst werd beantwoord, hadden er 153 al in de gevangenis gezeten (7,3%). Bovendien hadden 90 personen (4,3%) al in een instelling voor jeugdzorg verbleven, en 204 (9,7%) in een psychiatrische instelling. Noteer dat 11,1% van de antwoorden over gevangenisverblijf, 14,4% van de antwoorden over verblijf in een centrum voor jeugdzorg en 13,3% van de antwoorden over verblijf in psychiatrische instellingen onbekend waren. Het is ook essentieel dat deze gegevens met de nodige voorzichtigheid worden gelezen, want deze informatie is de maatschappelijk werkers niet noodzakelijk bekend. Daarom is het mogelijk dat de weergegeven percentages een onderschatting van de werkelijkheid zijn.

Tabel 15 – Bekende inkomsten

Inkomsten	Frequentie	Percentage
ELL of equivalent	799	38,1%
Geen inkomen	595	28,4%
Werkloosheidsuitkering	186	8,9%
Niet bekend	167	8,0%
Ziekte- of invaliditeitsverzekering	153	7,3%
Vaste baan	121	5,8%
Informele inkomsten	97	4,6%
Invaliditeitstoelagen	49	2,3%
Pensioen	36	1,7%
Overige	17	0,8%

Bekende inkomsten

Er werd ook een vraag gesteld over de inkomsten. Eenzelfde persoon kon meerdere bronnen van inkomsten selecteren. Ook voor deze informatie is het belangrijk te noteren dat de maatschappelijk werkers niet altijd op de hoogte zijn van de inkomstenbronnen, vooral niet als het om informele inkomsten gaat.

De meest gangbare bronnen van inkomsten waren het leefloon (of equivalent) (799 personen, 38,1%), de werkloosheidsuitkering (186 personen, 8,9%) en de ziekte- of invaliditeitsverzekering (153 personen, 7,3%). 121 personen (5,8%) hadden een vaste baan en 36 een pensioen (1,7%). Een groot deel van de mensen had geen inkomsten (595 personen, 28,4%), van 167 personen (8,0%) was de inkomstenbron onbekend. In de categorie 'andere' (17 personen, 0,8%) werden andere bronnen van inkomsten ondergebracht, zoals de toekenning van een inkomen in het land van herkomst van de persoon,

materiële bijstand van Fedasil, kinderbijslag of overlevingspensioenen (pensioen voor weduwen en weduwnaars).

Wanneer we de categorieën werkloosheidsuitkeringen, ziekte- of invaliditeitsverzekering, leefloon (of equivalent/aanvullend), invaliditeitstoelagen en pensioen samenbrengen onder de noemer 'vervangingsinkomen of uitkering', zien we dat 57,4% (1204 personen) van deze mensen over ten minste één van die inkomsten beschikt.

We zien zo dat 84,4% (584 personen) van de mensen die zich tijdens de nacht van de telling in een opvangcentrum bevonden, een vervangingsinkomen ontving. Dat cijfer bedraagt 64,9% voor mensen bij derden (216 personen), 60,0% voor mensen in instellingen (21 personen), 51,0% voor mensen in de openbare ruimte (131 personen), 43,2% voor mensen in niet-conventionele woningen (32 personen) en 28,5% voor mensen in de noodopvang (166 personen).

We zien ook dat 53,4% (311 personen) van de mensen die zich tijdens de nacht van de telling in een noodopvangvoorziening bevonden, geen inkomen ontving. Dat cijfer bedraagt 40,5% voor mensen in de openbare ruimte (104 personen), 39,2% voor mensen in niet-conventionele woningen (29 personen), 31,4% voor mensen in instellingen (11 personen), 15,0% voor mensen bij derden (50 personen) en 6,4% voor mensen in opvangcentra (44 personen).

Tenlasteneming en referentieadres bij een OCMW

Er werd ook een vraag gesteld over de tenlasteneming door een OCMW. Omdat de meeste vragenlijsten door een OCMW werden ingediend, is het belangrijk op te merken dat de gepresenteerde cijfers een overschatting kunnen zijn.

1618 personen voor wie een vragenlijst werd ingevuld, hadden een actief dossier bij een OCMW (77,2%). In de meeste gevallen was dat een van de 19 OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (1548 personen, 73,8%), voor 3,3% was het een OCMW in het Vlaams of het Waals Gewest. 408 personen (19,5%) ontvingen geen hulp van een OCMW tijdens de periode van de telling, en voor 71 personen (3,4%) was de informatie onbekend.

De meeste mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld, hebben geen referentieadres in een OCMW (1358 personen, 64,8%). Van de 670 mensen die een referentieadres hebben in een OCMW (31,9%), hebben er 657 een referentieadres in een van de 19 OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (31,3%) en 13 in een OCMW in het Vlaams of Waals Gewest (0,6%). Voor 69 mensen (3,3%) is die informatie niet bekend.

Kenmerken van thuisloosheid

Bekende oorzaken van de thuisloosheid

Er zijn verschillende mogelijke verklaringen voor het ontstaan van thuisloosheid. De vragenlijst bevatte een vraag hierover waarop de respondenten konden antwoorden door een of meer mogelijkheden te selecteren. Alvorens de resultaten te lezen, moet echter worden opgemerkt dat de wegen die naar thuisloosheid leiden, vaak zeer complex zijn en het gevolg zijn van een wisselwerking tussen structurele, institutionele, relationele en persoonlijke factoren (Europese Commissie, 2013). Voor de maatschappelijk werkers was het dan ook vaak moeilijk om de oorzaak van de thuisloosheid te bepalen of de antwoorden te nuanceren in het kader van een vragenlijst met meerkeuzevragen. Niettemin voegden ze vaak opmerkingen toe om hun keuze te verduidelijken.

Ongeveer één op de vier mensen (528 personen, 25,2%) is thuisloos om redenen die verband houden met migratie. In de opmerkingen lezen we bijvoorbeeld dat sommigen nooit een domicilie in België hebben gehad. Anderen zijn asielzoekers voor wie geen onderkomen kon worden gevonden in een van de daartoe bestemde opvangcentra of die ervoor kozen daar niet te blijven. Nog anderen verlieten België voor langere tijd, waardoor ze problemen kregen met hun administratieve statuut of hun documenten.

Tabel 16 – Vragenlijst: Actief dossier bij een OCMW

Actief dossier bij een OCMW	Frequentie	Percentage
Ja, bij een OCMW in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1548	73,8%
Ja, bij een OCMW in een ander gewest	70	3,3%
Nee	408	19,5%
Niet bekend	71	3,4%
Totaal	2097	100,0%

Tabel 17 – Vragenlijst: Referentieadres bij een OCMW

Referentieadres	Frequentie	Percentage
Ja, bij een OCMW in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	657	31,3%
Ja, bij een OCMW in een ander gewest	13	0,6%
Nee	1358	64,8%
Niet bekend	69	3,3%
Totaal	2097	100,0%

Tabel 18 – Vragenlijst: Door de maatschappelijk werkers vastgestelde oorzaken van de thuisloosheid

Oorzaak van het verlies van de woning	Frequentie	Percentage
Migratie	528	25,2%
Relationeel	434	20,7%
Uitzetting	363	17,3%
Niet bekend	354	16,9%
Financiële redenen	293	14,0%
Partner- en intrafamiliaal geweld	203	9,7%
Verslavingen	126	6,0%
Ontslag uit een instelling	112	5,3%
Geestelijke gezondheid	99	4,7%
Overmacht	25	1,2%
Overige	17	0,8%

20,7% van deze mensen waren thuisloos als gevolg van relatieproblemen (434 personen). Tot die problemen behoren onder meer relatiebreuken en echtscheidingen, intrafamiliale conflicten, problemen met de andere samenwonende, problemen met de burens of de eigenaars. Deze categorie omvatte een groot aantal situaties van uiteenlopende aard.

17,3% (363 personen) was thuisloos als gevolg van een uithuiszetting. Dat kan gebeurd zijn op initiatief van de eigenaar, naar aanleiding van de renovatie of verkoop van de woning, de onbewoonbaarheid van het gebouw, het niet-verlengen van de huurovereenkomst enz.

14,0% van de thuislozen (293 personen) belandde om financiële redenen in deze situatie. Deze optie omvatte een zeer groot aantal situaties zoals moeilijkheden door het verlies van een baan (soms als gevolg van de gezondheids crisis), schulden, het ontbreken van een inkomen dat voldoende hoog is om de huur te betalen, het overlijden van een naaste waardoor een bron van inkomsten wegviel, vertraagde uitbetaling van vervangingsinkomens enz.

9,7% van de mensen (203 personen) was thuisloos geworden als gevolg van partner- en intrafamiliaal geweld. Het ging om situaties waarbij de slachtoffers van de gewelddadige personen (partner, adoptieouders, grootouders enz.) waren weggevlucht, maar in bepaalde gevallen ook om agressoren die zelf uit huis werden gezet.

In 6,0% van de gevallen (126 personen) hield de thuisloosheid verband met een verslavingsproblematiek. In 4,7% van de gevallen (99 personen) hield de thuisloosheid verband met de mentale gezondheid van de betrokkenen. In 5,3% van de gevallen (112 personen) hield de thuisloosheid verband met een ontslag uit een instelling. In 1,2% van de gevallen (25 personen) was de thuisloosheid te wijten aan een geval van overmacht zoals brand, waterschade enz.

De categorie 'andere', goed voor 0,8% van de situaties (17 personen), omvatte alle andere types situaties, zoals factoren die zijn toe te schrijven aan de wil van de betrokkene zelf of aan de lichamelijke gezondheid (soms van een naaste).

Bekende duur van de thuisloosheid

De resultaten van de vragenlijsten tonen aan dat meer dan de helft van de betrokken personen (1128 personen, 53,8%) al een jaar of langer thuisloos was. In die groep waren 405 personen (19,3% van het totaal) al 1 tot 2 jaar thuisloos, terwijl 723 personen (34,5% van het totaal) dat al meer dan 2 jaar waren. Anderzijds was 32,4% (678 personen) minder dan één jaar thuisloos. Daarvan waren 215 mensen (10,3% van het totaal) minder dan drie maanden thuisloos en 463 mensen 4 tot 11 maanden (22,1% van het totaal). Voor 290 mensen (13,8%) was die informatie niet bekend. Eén persoon (< 0,1%) heeft nog een vaste woonplaats, maar is met uitzetting bedreigd.

Tabel 19 – Duur van de thuisloosheid

Duur van de thuisloosheid	Frequentie	Percentage
Minder dan 3 maanden	215	10,3%
4 tot 11 maanden	463	22,1%
1 tot 2 jaar	405	19,3%
Meer dan 2 jaar	723	34,5%
Heeft nog een vaste woonplaats	1	< 0,1%
Niet bekend	290	13,8%
Totaal	2097	100,0%

Tijdens de nacht van 8 op 9 november waren de mensen die al meer dan 2 jaar thuisloos waren, het sterkst vertegenwoordigd in alle huisvestingscategorieën met uitzondering van de niet-conventionele woningen. In de instellingen was 57,1% (20 personen) al meer dan 2 jaar thuisloos. Dit cijfer bedraagt 42,0% (108 personen) in de openbare ruimte, 36,6% (91 personen) in de noodopvangvoorzieningen, 32,8% (227 personen) in de opvangcentra, 27,3% (91 personen) bij derden, en 23,0% (17 personen) in niet-conventionele woningen.

Mensen die 1 tot 2 jaar thuisloos waren, waren sterk vertegenwoordigd in niet-conventionele woningen, met 27,0% (20 personen), evenals bij derden (86 personen, 25,8%), in opvangcentra (161 personen, 23,3%) en in de openbare ruimte (52 personen, 20,2%). Ze waren minder talrijk in de noodopvang (66 personen, 11,3%) en in de instellingen (5 personen, 14,3%).

Mensen die al 4 tot 11 maanden thuisloos waren, waren sterk vertegenwoordigd in de opvangcentra (203 personen, 29,3%) en bij derden (87 personen, 26,1%). Ze waren minder talrijk in de niet-conventionele woningen (9 personen, 12,2%), in de noodopvangvoorzieningen (98 personen, 16,8%), in de instellingen (6 personen, 17,1%) en in de openbare ruimte (45 personen, 17,5%).

Mensen die minder dan drie maanden thuisloos waren, waren sterk vertegenwoordigd in de noodopvangvoorzieningen (100 personen, 17,2%) en de opvangcentra (76 personen, 11,0%). Ze waren minder talrijk in de niet-conventionele woningen (1 persoon, 1,4%), in de instellingen (1 persoon, 2,9%), in de openbare ruimte (8 personen, 3,1%) en bij derden (23 personen, 6,9%).

Conclusie

Gezien de verscheidenheid en de complexiteit van de situaties waarin thuislozen zich bevinden, is het moeilijk om dit probleem te kwantificeren op de schaal van een gewest. Hoewel de telling erop gericht is die brede waaier van situaties zo goed mogelijk te dekken, heeft ze niet de ambitie het probleem van de thuisloosheid volledig te evalueren. Sommige van deze situaties zijn namelijk vormen van verdoken thuisloosheid. Dat fenomeen is weinig zichtbaar en het is moeilijk om er rekening mee te houden bij het verzamelen van gegevens. Bovendien vergt een telling een nauwe samenwerking met talrijke actoren, die niet altijd in staat zijn om gegevens te delen. De balans van de telling is dan ook bij elke editie opnieuw een onderschatting van de werkelijke situatie. Maar een regelmatige telling met dezelfde methodologie levert indicatoren op die de evolutie van de situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen weerspiegelen.

Tijdens de nacht van 8 op 9 november 2022 werden er 7134 personen geteld. Voor deze telling werden nieuwe categorieën in aanmerking genomen, met name tijdelijk bij derden gehuisveste personen en met uitzetting bedreigde personen. Bovendien werd rekening gehouden met andere situaties bij de personen in instellingen. Wanneer we de evolutie ten opzichte van 2020 willen meten, mogen we die nieuwe cijfers dus niet meetellen. Zonder die cijfers werden er 6317 mensen geteld, dat zijn er 18,9% meer dan bij de vorige editie.

Van de 7134 mensen die in totaal werden geteld, brachten er 809 de nacht van de telling door in de openbare ruimte (11,3% van het totaal). De zogeheten daklozen, of roofless, in de betekenis die FEANTSA eraan geeft, hadden een aandeel van 33,7%. Het gaat om de mensen in de openbare ruimte en de noodopvangvoorzieningen, die 22,3% van het totale aantal ondervraagden vertegenwoordigen. Bovendien werd 20,6% van het totale aantal personen opgevangen in een onthaalstructuur die opvang biedt op min of meer lange termijn. Ongeveer 2,2% van de mensen bevond zich in een medische instelling tijdens de avond of de nacht van de telling. De grote meerderheid van hen verbleef in die instelling zonder dat in een huisvestingsoplossing was voorzien bij ontslag, of moest er om dezelfde redenen langer verblijven. Ongeveer een derde van de personen bevond zich in een niet-conventionele woning, met name een niet-erkende opvangvoorziening (5,5%), een kraakpand (12,9%) of een tijdelijke bezetting (15,8%). Ten slotte werden tijdens de nacht van de telling 375 personen geteld bij derden (5,3% van het totaal), maar dat cijfer, dat voor het eerst werd gemeten, is meer dan waarschijnlijk een onderschatting. Van 294 personen werd vastgesteld dat ze bedreigd werden met uitzetting binnen de 30 dagen na de telling (4,1% van het totaal). Hier moet worden opgemerkt dat, enerzijds, met de methoden voor het tellen van met uitzetting bedreigde personen niet nauwkeurig kon worden bepaald hoeveel personen zich in dat geval bevonden, en anderzijds, niet alle personen die tijdens de nacht van de telling met uitzetting bedreigd bleken te zijn, noodzakelijk thuisloos waren geworden na de geplande uitzettingsdatum.

Opeenvolgende crisissen

De jongste editie vond ruim tweeënhalf jaar na het begin van de gezondheidscrisis plaats. Vanaf het begin had die crisis al verstrekking gevolgen voor de kwetsbaarste mensen, ondanks de onmiddellijke inzet van veldwerkers die hen kwamen helpen en onderdak voor hen zochten tijdens de lockdowns. Meerdere uitzonderlijke voorzieningen openden hun deuren of pasten hun werking aan om te voorzien in de uiteenlopende en toenemende behoeften die eigen waren aan deze crisis. We denken aan de crisisopvangvoorzieningen in hotels en de hub van de Jeugdherberg Jacques Brel (medisch-sociaal covid-dagcentrum), maar ook aan de sociale en hulpdiensten in de ruime betekenis. Allemaal moesten zij middelen zoeken om mensen te ondersteunen, ondanks de wisselende gezondheidsmaatregelen die hun opvangcapaciteit beperkten. De gezondheidscrisis had ook een grote invloed op de digitale transformatie, die tijdens de lockdowns versnelde (OESO, 2021), zodat bepaalde essentiële openbare diensten voor een groot deel van de bevolking ontoegankelijk werden. De sociale diensten moesten oplossingen vinden voor de toenemende toegankelijkheidsproblemen, die nu nog een grote bekommernis zijn voor de maatschappelijk werkers en die bepaalde thuislozen verhinderen om zonder hulp de nodige stappen te zetten. Ten slotte had deze crisis ook ingrijpende gevolgen voor mensen met een onzekere baan, en meer in het bijzonder voor mensen zonder verblijfsvergunning. In 2020 en 2021 moesten talrijke sectoren hun activiteit beperken of zelfs volledig stopzetten. Dat betekende telkens dat informeel

tewerkgestelde personen zonder inkomen vielen, zonder dat dit werd gecompenseerd door structurele financiële steun. Hoewel het heel moeilijk is om de impact van de gezondheidscrisis te meten en in verband te brengen met de huidige gegevens, zijn de gevolgen op het vlak van sociale uitsluiting onmiskenbaar.

De voorbije twee jaar werden we ook getroffen door de energiecrisis, de vluchtelingen crisis en de nog steeds in omvang toenemende crisis van de betaalbare huisvesting. De gevolgen van de energiecrisis voor de bevolking zijn moeilijk meetbaar, maar waarschijnlijk hebben de energiekosten het zwaarst gewogen op de kwetsbaarste gezinnen, zodat het risico op armoede nog groter werd. Met de huidige gegevens kunnen we echter de impact op de problematiek van de thuisloosheid niet inschatten. Terwijl de cijfers van 2020 lager waren, onder meer door het sluiten van de grenzen, nam in 2021 en vooral 2022 het aantal aanvragen voor internationale bescherming fors toe. Maar niet alle mensen die internationale bescherming aanvragen, hebben toegang tot federale opvangvoorzieningen die specifiek bestemd zijn voor mensen die een asielprocedure doorlopen, zoals door de Europese wetgeving wordt opgelegd. Met de tellingsgegevens kan dit fenomeen niet in cijfers worden uitgedrukt voor de nacht van 8 op 9 november, maar het is mogelijk dat deze opvangcrisis gevolgen heeft gehad voor de sector van de thuislozenhulp en voor de resultaten van de telling. Vooreerst hebben meerdere noodopvangvoorzieningen die belast zijn met noodopvang van thuislozen, een onderkomen gegeven aan een vrij groot aantal personen die internationale bescherming hadden aangevraagd. Vervolgens hebben een deel van die

mensen waarschijnlijk hun heil gezocht in een illegale bezetting, zoals het kraakpand in de Paleizenstraat in Schaarbeek. Die vaststelling kan misschien deels verklaren dat, ondanks de overheidsfinancieringen voor de conventionering van illegale bezettingen, het aantal mensen in kraakpanden slechts licht is gedaald ten opzichte van 2020. Noteer evenwel dat de telling van mensen in niet-conventionele woningen afhankelijk is van meerdere methodologische factoren en dat de evolutie op jaarbasis voorzichtig moet worden geïnterpreteerd. Ten slotte is het mogelijk dat een aantal mensen die internationale bescherming hebben gevraagd, de nacht van 8 op 9 november 2022 in de openbare ruimte hebben moeten doorbrengen, hoewel die hypothese niet door cijfers kan worden bevestigd.

Tendens op lange termijn

Deze zevende editie is het vervolg van een onderzoek dat nu al veertien jaar bestrijkt. De vergelijking van de tellingen, die op regelmatige tijdstippen plaatsvinden, maakt het mogelijk de evolutie van de thuisloosheid in het Brussels Gewest te monitoren. Een eerste vaststelling is de algemene toename van de gemeten populatie: het aantal getelde personen is bijna verviervoudigd sinds de eerste editie in 2008 (+ 313,8%). Ook het aandeel van de groepen met de hachelijkste levenssituaties is fors gestegen. In 2008 maakten de mensen uit de categorie van de *daklozen* (volgens de definitie van FEANTSA) 29,2% van de getelde bevolking uit. Dat cijfer bedraagt 33,7% in 2022, of 38,0% als we geen rekening houden met de categorieën die dit jaar werden toegevoegd. In veertien jaar tijd is dit deel van de bevolking met 377,5% toegenomen.

Globaal hebben tijdelijke oplossingen ononderbroken aan belang gewonnen. Tussen 2008 en 2018 is het aantal getelde personen in noodopvangcentra met 457,7% gestegen. Onthaalvoorzieningen die begeleiding op langere termijn vergen, zoals de onthaalhuizen, volgden die stijgende trend niet. Sinds 2008 steeg het aantal mensen in onthaalhuizen met slechts 8,5%, maar het aantal personen dat tijdens de nacht van de telling in onthaalhuizen werd opgevangen, weerspiegelt niet noodzakelijk het aantal erkende plaatsen in deze voorzieningen.

Het aantal personen in niet-erkende opvangvoorzieningen blijft in 2022 aanzienlijk en is al sinds 2008 ononderbroken aan het stijgen (+ 136,4%). De mogelijkheid om die cijfers te verzamelen, is afhankelijk van de mate waarin de betrokken voorzieningen bekend zijn en hun bereidheid om hun gegevens mee te delen. Hoe dan ook is het mogelijk dat steeds meer personen met meerdere kwetsbaarheden hun toevlucht moeten zoeken tot alternatieve oplossingen, bij gebrek aan plaats in en toegang tot de voorzieningen van het erkende netwerk. Er moet op worden gewezen dat er grote verschillen in interne werking zijn tussen deze centra en dat er meerdere getuigenissen waren van mishandeling in sommige ervan.

Zoals bij de vorige edities vertegenwoordigen de mannen ook in 2022 het leeuwendeel van de getelde personen. De vrouwen en minderjarigen stegen in aantal ten opzichte van 2020, maar hun aandeel ten opzichte van de rest van de getelde personen daalde in vergelijking met de vorige jaren. Toch moeten al die cijfers voorzichtig worden geïnterpreteerd. Voor deze editie werd een zeer groot aantal mensen geteld van wie het gender en de leeftijd niet bekend zijn. Dat heeft onder meer te maken met het feit dat deze informatie weinig beschikbaar is voor mensen in niet-conventionele woningen en met uitzetting bedreigde personen. Ten slotte werden meer non-binaire mensen en/of personen van wie het geslacht niet overeenstemt met het bij de geboorte toegekende geslacht, geteld (al blijft hun aantal marginaal). Deze toename is voornamelijk toe te schrijven aan het tellen van mensen met een onderkomen bij derden, dat bepaalde situaties van 'verdoken' thuisloosheid zichtbaar heeft gemaakt.

Vooruitzichten voor onderzoek en telling

Zoals aangegeven in het deel 'sterktes en zwaktes' van dit rapport, kunnen de tellingsmethodologie en vooral de nieuwigheden met betrekking tot de integratie van de vragenlijst worden verbeterd om de thuislozen vollediger in kaart te brengen en de profielen en trajecten van deze mensen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doeltreffender te analyseren.

Wat de kwantitatieve methodologie betreft, werd er in het rapport meermaals op gewezen dat bepaalde 'verdoken' situaties van thuisloosheid nog onder de radar van de tweejaarlijkse tellingen in het Brussels Gewest blijven. Een volledige inventarisatie van die situaties is moeilijk, maar een betere samenwerking met de 19 OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou al een ontegenzeggelijke troef zijn om met name de personen met een onderkomen bij derden, een groep die waarschijnlijk sterk onderschat is bij deze editie, in aanmerking te nemen.

Terzelfder tijd zou het opstellen van de vragenlijst zelf grondig moeten worden voorbereid met de diverse partners. Dat is nodig om ze zo goed mogelijk aan te passen aan de terreinervaring van de deelnemende organisaties en zo de medewerking te bevorderen van alle actoren die met thuislozen werken. Een betere voorbereiding, met bijvoorbeeld de toevoeging van validatietests, zou het ook mogelijk maken de interpretatiebiases te verminderen en zo de betrouwbaarheid te verhogen.

Ten slotte zou het zinvol zijn de via de vragenlijst verzamelde gegevens op te nemen in meer gerichte onderzoeksprojecten, om de in 2022 verkregen resultaten aan te vullen en te verdiepen. Een thematische aanpak die kwantitatieve en kwalitatieve methoden combineert, kan het mogelijk maken om meer inzicht in bepaalde situaties van thuisloosheid te verwerven, structurele en institutionele struikelblokken voor de betrokken mensen te identificeren, de informatie te centraliseren en samen coherente oplossingen voor te stellen in de strijd tegen thuisloosheid.

De strijd tegen thuisloosheid

Thuisloosheid is vaak het resultaat van een complexe wisselwerking tussen structurele, institutionele, relationele en persoonlijke kwetsbaarheidsfactoren (Europese Commissie, 2013). Een volledige opsomming zou onbegonnen werk zijn, maar structurele factoren kunnen alles omvatten wat te maken heeft met de woningmarkt, de economie en de migratie, en de toegang tot betaalbare huisvesting bemoeilijkt, problemen met betrekking tot werkgelegenheid, uithuiszettingen of het geen toegang hebben tot sociale bescherming in het algemeen. Institutionele factoren kunnen ook verband houden met de toewijzingsmechanismen, het ontbreken van diensten die aangepast zijn aan de behoeften van de mensen, en het gebrek aan coördinatie tussen de instellingen. Relationele factoren kunnen te maken hebben met diverse situaties, zoals het moeten verlaten van de gezinswoning, huiselijk geweld of complicaties na een overlijden of een scheiding. Mogelijke

persoonlijke factoren zijn complicaties met betrekking tot handicaps, ziekten, psychische kwetsbaarheden of verslavingen. Tijdens de telling volgens de nieuwe methodologie is gebleken dat migratie, relationele problemen (weliswaar een vlag die vele ladingen dekt) en uithuiszettingen de eerste drie factoren voor thuisloosheid zijn bij de personen voor wie een vragenlijst werd ingevuld. Dit aspect van het onderzoek, dat erop gericht is de aangewezen preventieve maatregelen te achterhalen, moet worden verdiept en versterkt om tot betrouwbare resultaten en aanbevelingen te voorkomen.

In het werkdocument van de diensten van de Commissie (Europese Commissie, 2013) formuleren de auteurs aanbevelingen in de strijd tegen thuisloosheid. Deze aanbevelingen impliceren de implementatie van nationale en gewestelijke beleidslijnen. Volgens deze waarnemers zou het beleid allereerst geïntegreerde en op huisvesting gerichte strategieën moeten bevorderen op alle niveaus (federaal, gewestelijk en lokaal), alsook steunmaatregelen voor alle mensen die in een kwetsbare situatie leven, met bijzondere aandacht voor de strijd tegen uithuiszettingen en de opvang van die mensen voordat ze thuisloos worden.

Bovendien pleiten de auteurs voor samenwerking tussen de sociale en gezondheidssystemen, die moeten worden versterkt om sociale bijstand, voldoende financiële steun en het behoud van huisvesting te garanderen. Ze benadrukken ook dat de hulp- en zorgdiensten moeten worden ondersteund om hun kwaliteit te verzekeren, meer bepaald via de opleiding van het personeel.

Ten slotte wijst het rapport op de inspanningen die nodig zijn om de toegang tot betaalbare huisvesting te waarborgen, de grondrechten van thuislozen te respecteren en de beteugeling en de criminalisering van thuisloosheid in al zijn vormen te bestrijden.

Volgens een groot aantal personen uit deze sector kan thuisloosheid alleen worden bedwongen door de strijd aan te binden met de structurele en institutionele mechanismen die tot sociale uitsluiting en uithuiszetting leiden.

Bibliografie

Bretherton, J., & Mayock, P. (2021). Women's homelessness: European evidence review.

Bretherton, J., & Pleace, N. (2018). Women and Rough Sleeping: A Critical Review of Current Research and Methodology. University of York.

Bruss'help. (2021). Evaluatie van de hotelvoorzieningen. Gedownload van <https://brusshelp.org/download/Rapport-nl.pdf>

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. (2018). 14 juni 2018. Ordonnantie betreffende de noodhulp aan en de inschakeling van daklozen. Gedownload van https://etaamb.openjustice.be/nl/beschikking-van-14-juni-2018_n2018031301

Raad van Ministers van de Europese Unie (2001). Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen. Gedownload van <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=celex%3A32001L0055>.

Edgar, B., Harrison, M., Watson, P., & Busch-Geertsema, V. (2007). Measurement of homelessness at European Union level. Brussel: Europese Commissie. Gedownload van http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2007/study_homelessness_en.pdf

Europese Commissie. (2013). Confronting Homelessness in the European Union. Gedownload van <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9770&langId=en>

FEANTSA. (2011). European Consensus Conference on Homelessness: Jury Recommendations. Gedownload van https://www.feantsa.org/download/2011_02_16_final_consensus_conference_jury_recommendations_en-22191246727835177211.pdf

Fitzpatrick, S., Bramley, G., Johnsen, S., Pathak, N., & Carvalho, M. (2018). Conceptualising and measuring homelessness in Europe. *European Journal of Homelessness*, 12(2), 5-24.

Horvat, N., & Striano, M. (2021). Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zevende editie, 9 november 2020.

Italiano, P., Mertens, N., Vermeir, E. (2021). Telling dak- en thuisloosheid. Handleiding voor lokale besturen. Gedownload van https://armoede.vlaanderen.be/sites/default/files/media/Handleiding_telling_dak_thuisloosheid_maart2022.pdf

La Strada. (2012). Over de niet erkende onthaalstructuren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest Gedownload van https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=250

Mayock, P., Sheridan, S. and Parker, S. (2015) 'It's just like we're going around in circles and going back to the same thing...': The Dynamics of Women's Unresolved Homelessness', *Housing Studies*, 30, 6, 877-900.

Mayock, P. and Bretherton, J. (eds) (2016) *Women's Homelessness in Europe*, London: Palgrave Macmillan.

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. (29 april 2004). Ordonnantie tot aanvulling van de ordonnantie van 17 juli 2003 houdende de Brusselse Huisvestingscode Belgisch Staatsblad, 31,173. Gedownload van <http://reflex.raadvst-consetat.be/reflex/pdf/Mbbs/2004/04/29/86507.pdf>

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2019), Armoede, slechte huisvesting en uithuiszettingen in het Brussels Gewest, Thematisch armoederapport 2018, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel.

OESO (2021), La transformation numérique à l'heure du COVID-19: Renforcer la résilience et combler les fractures, Supplément à l'édition 2020 des Perspectives de l'économie numérique, OESO, Parijs, www.oecd.org/digital/digital-economyoutlook-covid.pdf.

Dienst Vreemdelingenzaken. (2023.). Nationale statistieken [webpagina]. Directie van de Dienst Vreemdelingenzaken. <https://dofi.ibz.be/nl/figures/international-protection/applicants-international-protection/nationale-statistieken><https://dofi.ibz.be/nl/figures/international-protection/applicants-international-protection/nationale-statistieken>

Europees Parlement en Raad van de Europese Unie (2013). Richtlijn 2013/32/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende gemeenschappelijke procedures voor de toekenning en intrekking van de internationale bescherming (herschikking). Gedownload van <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32013L0032>

Pleace, N., Bretherton, J., & Mayock, P. (2013). Homelessness prevention in Europe: A review of policies and practices. *European Journal of Homelessness*, 7(2), 33-54.

UK Government. (2022). Rough sleeping snapshot in England: Autumn 2022. Gedownload van <https://www.gov.uk/government/statistics/rough-sleeping-snapshot-in-england-autumn-2022/rough-sleeping-snapshot-in-england-autumn-2022>

Van Gaens, S. (2022). Evaluatie van de sociale projecten in hotels: 2e periode (07/21 - 04/22). Gedownload van https://brusshelp.org/images/rapport/Rapport_FINAL_NL.pdf

Ville de Paris. (2022). Rapport du Comité scientifique Nuit de la Solidarité 2022 [Rapport technique]. Gedownload van https://cdn.paris.fr/paris/2022/12/07/rapport-comite-scientifique-nuit-de-la-solidarite-2022-version_finale-akNN.pdf

Warsztacki, S. (2016, 11 oktober). Hébergement non-agréé: pas si sweet home. *Alter Échos* nr. 431. Gedownload van <https://www.alterechos.be/hebergement-non-agree-pas-si-sweet-home-2/>

Bijlagen

Bijlage 1: ETHOS Light

A Harmonised Definition of Homelessness for Statistical Purposes

Sometimes referred to as ETHOS 'Light', this is a version of the ETHOS typology developed in the context of a 2007 European Commission study: *Measurement of Homelessness at European Union Level*. It is a harmonised definition of homelessness for statistical purposes. It is a pragmatic tool for the development of homelessness data collection, rather than a conceptual and operational definition to be used for a range of policy and practice purposes.

OPERATIONAL CATEGORY	LIVING SITUATION	DEFINITION
1 People living rough	1 Public spaces / external spaces	Living in the streets or public spaces without a shelter that can be defined as living quarters
2 People in emergency accommodation	2 Overnight shelters	People with no place of usual residence who move frequently between various types of accommodation
3 People living in accommodation for the homeless	3 Homeless hostels	Where the period of stay is time-limited and no long-term housing is provided
	4 Temporary accommodation	
	5 Transitional supported accommodation	
	6 Women's shelters or refuge accommodation	
4 People living in institutions	7 Health care institutions	Stay longer than needed due to lack of housing
	8 Penal institutions	No housing available prior to release
5 People living in non-conventional dwellings due to lack of housing	9 Mobile homes	Where the accommodation is used due to a lack of housing and is not the person's usual place of residence
	10 Non-conventional buildings	
	11 Temporary structures	
6 Homeless people living temporarily in conventional housing with family and friends (due to lack of housing)	12 Conventional housing, but not the person's usual place of residence	Where the accommodation is used due to a lack of housing and is not the person's usual place of residence

Bijlage 2: ETHOS

What is ETHOS?

ETHOS is the European Typology of Homelessness and Housing Exclusion. It was developed by FEANTSA as a transnational framework definition for policy and practice purposes. It provides a shared language for transnational exchange. It does not attempt to harmonise national definitions of homelessness in Europe.

ETHOS classifies living situations that constitute homelessness or housing exclusion. ETHOS identifies 4 main categories of living situation: Rooflessness, Houselessness, Insecure Housing and Inadequate Housing. These conceptual categories are divided into 13 operational categories that can be used for different policy purposes, such as mapping the problem of homelessness, as well as developing, monitoring and evaluating policies.

	OPERATIONAL CATEGORY	LIVING SITUATION	GENERIC DEFINITION
ROOFLESS	1 People Living Rough	1.1 Public space or external space	Living in the streets or public spaces, without a shelter that can be defined as living quarters
	2 People in emergency accommodation	2.1 Night shelter	People with no usual place of residence who make use of overnight shelter, low threshold shelter
HOUSELESS	3 People in accommodation for the homeless	3.1 Homeless hostel	Where the period of stay is intended to be short term
		3.2 Temporary accommodation	
		3.3 Transitional supported accommodation	
	4 People in Women's Shelter	4.1 Women's shelter accommodation	Women accommodated to experience of domestic violence and where the period of stay is intended to be short term
	5 People in accommodation for immigrants	5.1 Temporary accommodation/reception centres	Immigrants in reception or short term accommodation due to their immigrant status
		5.2 Migrant workers accommodation	
6 People due to be released from institutions	6.1 Penal institutions	No housing available prior to release	
	6.2 Medical institutions (*)	Stay longer than needed due to lack of housing	
	6.3 Children's institutions/homes	No housing identified (e.g. by 18th birthday)	
7 People receiving longer-term support (due to homelessness)	7.1 Residential care for older homeless people	Long stay accommodation with care for formerly homeless people (normally more than one year)	
	7.2 Supported accommodation for formerly homeless people		
8 People living in insecure accommodation	8.1 Temporarily with family/friends	Living in conventional housing but not the usual place of residence due to lack of housing	
	8.2 No legal (sub)tenancy	Occupation of dwelling with no legal tenancy illegal occupation of a dwelling	
	8.3 Illegal occupation of land	Occupation of land with no legal rights	
9 People living under threat of eviction	9.1 Legal orders enforced (rented)	Where orders for eviction are operative	
	9.2 Re-possession orders (owned)	Where mortgagee has legal order to re-possess	
10 People living under threat of violence	10.1 Police recorded incidents	Where police action is taken to ensure place of safety for victims of domestic violence	
11 People living in temporary/non-conventional structures	11.1 Mobile homes	Not intended as place of usual residence	
	11.2 Non-conventional building	Makeshift shelter, shack or shanty	
	11.3 Temporary structure	Semi-permanent structure hut or cabin	
12 People living in unfit housing	12.1 Occupied dwellings unfit for habitation	Defined as unfit for habitation by national legislation or building regulations	
13 People living in extreme over-crowding	13.1 Highest national norm of overcrowding	Defined as exceeding national density standard for floor-space or useable rooms	

Note: Short stay is defined as normally less than one year; Long stay is defined as more than one year.

(*) Includes drug rehabilitation institutions, psychiatric hospitals etc.

24/05/2023 08:40 LimeSurvey Cloud - Your online survey service - Vragenlijst - Telling van dakloze en slecht gehuisevste in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Zevende editie

De thuisloze situatie in de 2 weken die de telling voorafgaan (eind oktober/begin november) *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Beschermde huisvesting
- Bij een tante
- Carevan of kamp
- Conventionele woning maar met aanzienlijk bedrag voor 3 december
- Gevangenis
- Herengasthuis
- Lokaal (Ontvangstelaan)
- Nachtopvang / noodopvang
- Nucleaire opvangstructuur
- Onderstandelijke huisvesting
- Opvang door burgemeester (omkaderd door een vzw of een lokale bestuur)
- Opvangcentrum voor daklozen
- Psychiatrisch
- Revalidatie voor druggebruikers
- Sociale projecten in hotels
- Street, station of microstation
- Tent in openbaar tuinde of auto
- Tulpke voorstel (niet bereikt maar zonder huurcontract)
- Woningloos
- Zithuis
- Overig:

Mentaire antwoorde mogelijk

In geval van twijfel, specificeer:
 Val uw antwoord hier in:

Werkelijke situatie van het gezin

Is de persoon ouder van een kind of kinderen die rechtstreeks betrokken zijn in de thuisloze situatie? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

Indien het kind in de nacht van 8 op 9 november de ouder anderszins heeft verlaten in de niet-huisvestingslocatie waarmee de ouder te maken heeft

Gefelive één vakje per betrokken kind aan te vinken en de leeftijd toe te voegen indien gekend. *

Kies alle voor u geldende mogelijkheden en geef een leeftijds:

- Kind 1
- Kind 2
- Kind 3
- Kind 4
- Kind 5
- Kind 6
- Kind 7
- Kind 8
- Kind 9
- Kind 10
- Onbekend
- Anders:

Is de andere ouder ook betrokken in de thuisloze situatie? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

Is de identiteit van de andere ouder gekend door de persoon die deze vragenlijst beantwoordt? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

Identiteit van de andere ouder *

Is de persoon vergezeld door een hond? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Door een ander huizeer

Onbekend

Parcours

Sinds wanneer heeft de persoon zijn/haar laatste stabiele huisvesting verloren? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- minder dan 3 maanden
- 3 tot 11 maanden
- 1 tot 2 jaar
- meer dan 2 jaar
- Heeft altijd een stabiele woonruimte gehad (bv. personen in uitzettingsprocedures)
- Ongeveerd

Een stabiele woonruimte = een thuis = een plaats die niet in de ETHOS categorieën 1 tot 6 past (straat, nood- of crisisopvang, voorziening, huisvesting, reïntegratiewoning, (vraagbaak), onderdakplaats, (NCO) & bij anderen)

Gaat het voor deze persoon over een eerste verlies van huisvesting? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

Wat ligt aan de basis van het verlies van de laatste huisvesting? *

Kies alle voor u geldende mogelijkheden en geef een toelichting:

- Uitzetting
- Invloeden van de eigenaar, gemeentelijke beslissing, renovatie, verloop, onbewoonbaarverklaring, etc.
- Relatieproblemen
- Conflicten, veldbrand, etc.
- Invulling verlaten
- Psychiatrische, juridische, gevangenis, etc.
- Overmacht
- Brand, overstroming, etc.
- Migratieproblemen
- Nodigheden op vlak van mentale gezondheid
- Overname, brand, schoolprobleem, etc.
- Verdwijnen
- Financieel probleem
- Verlies van werk, schulden, etc.
- Huiselijk en/of interfamiliaal geweld
- Overig:

Mentaire antwoorde mogelijk

Zit de persoon momenteel in de gevangenis of in een gesloten centrum? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Gevangenis
- Gesloten centrum voor jongeren
- Gesloten centrum voor personen zonder wettig verblijf
- Nee
- Onbekend

Heeft de persoon al in een centrum voor jeugdzorg verbleven of verblijft hij/zij er nu? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

Heeft de persoon al in een psychiatrische instelling verbleven of verblijft hij/zij er nu? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

Gezondheid *

Kies alle voor u geldende mogelijkheden en geef een toelichting:

- Fysieke problemen van lange duur (chronisch): Kanker, diabetes, Hepatitis C, aids, amyotie, etc.
- Fysieke handicap
- Mentale handicap
- Psychische aandoening
- Depressie, schizofrenie, eetstoornissen, etc.
- Verslaving
- Alcohol, benzodiazepines, methadon, heroïne, cocaïne, cannabis, crack, etc.
- Geen enkel gezondheidsprobleem
- Onbekend
- Anders:

Administratieve zaken

Heeft de persoon een lopend dossier bij een OCMW? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

Ja

Nee

Onbekend

24/05/2023 08:40 LimeSurvey Cloud - Your online survey service - Vragenlijst - Telling van dakloze en slecht gehuuseerde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Over: **welk OCMW** gaat het? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Anderlecht
- Oudergem
- Sint-Jans-Hoevliet
- Brussels
- Etterbeek
- Evreux
- Vorst
- Ganshoren
- Etterbeek
- Jette
- Koekelberg
- Sint-Jans-Hoevliet
- Sint-Gilles
- Sint-Jans-Hoevliet
- Schaerbeek
- Uxelles
- Watermaal-Bosvoorde
- Sint-Jans-Hoevliet
- Sint-Jans-Hoevliet
- Overig

Welke steun ontvangt de persoon van het OCMW? *

Kies alle voor u geldende mogelijkheden en geef een toelichting:

- Inkomenssteun
- Financiële hulp
- Huurvergoeding
- Medische hulp (medische kaart, DMH, etc.)
- Professionele herinschulping
- Jongereninstelling
- Psychosociale hulp
- Juridische hulp
- Ontslaggeving
- Toelating

Ander:

Hulp in alle vormen

Aanvullende informatie

Wie heeft de vragenlijst ingevuld? *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- De begripster/ster alleen
- De begripster/ster samen met de betrokken persoon

<https://brusshelp.limesurvey.net/admin/printable/survey/ia/index/surveyid/687455>

16/17

24/05/2023 08:40 LimeSurvey Cloud - Your online survey service - Vragenlijst - Telling van dakloze en slecht gehuuseerde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Wenst de persoon of de begeleider/ster nog iets toe te voegen of te preciseren over de huisvestings situatie of iets anders dat hij/zij belangrijk vindt en niet in de vragenlijst is opgenomen?

M.u. uw antwoord hier in:

Nogmaals dank voor uw waardevolle medewerking!

Voor alle vragen kunt u ons contacteren op het e-mailadres: denominat@brusshelp.org

OM EEN NIEUWE VRAGENLIJST IN TE VULLEN, KLIK HIER (<https://brusshelp.limesurvey.net/687455/?lang=nl>)

Verzend uw enquête.
Bedankt voor uw deelname aan deze enquête.

<https://brusshelp.limesurvey.net/admin/printable/survey/ia/index/surveyid/687455>

17/17

bruss'help.brussels

Verantwoordelijke uitgever

François Bertrand

Bruss'help

Verenigingstraat, 15 – 1000 Brussel

T : 02/880.86.89 – info@brusshelp.org – <https://brusshelp.org/>

Vereniging zonder winstoogmerk van publiek recht
Ondernemingsnummer: 0723.632.965 - RPR Brussel

Het rapport is beschikbaar op de website van Bruss'help.
Ce rapport est disponible en français.

Reproductie toegestaan mits de bron vermeld wordt.

Brussel, mei 2023

Met steun van

COMMISSION COMMUNAUTAIRE COMMUNE
GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE